

UNIVERZITA PALACKÉHO OLOMOUC
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA HISTORIE

JAROSLAV PAVLIŠ

**Válečné škody a jejich náhrady ve vesnicích na posledním
německém obranném pásmu před Brnem**

(Využití dosud málo publikovaného pramene - přihlášek
válečných škod - k dějinám konce druhé světové války)

(diplomová práce ke státní závěrečné zkoušce)

Vedoucí práce: doc.PhDr. David Papajík

OLOMOUC 2008

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně, a to pouze na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne

Jaroslav Pavliš

Obsah

1. Úvod	4
2. Správní struktury	10
2.1 Židlochovický soudní okres	10
2.1.1 Holasice	11
2.1.2 Rajhrad	12
2.1.3 Vojkovice	13
2.2 Soudní okres Brno-okolí (Brno-venkov)	13
2.2.1 Hajany	15
2.2.2 Ořechov	15
2.2.3 Ořechovičky	16
2.2.4 Tikovice	16
3. Válečná situace	17
4. Německé akce, tzv. ARLZ, na území dnešního okresu Brno-venkov	27
5. Právní normy týkající se přihlášek válečných škod	29
6. Působnost Smíšené komise ONV při řešení náhrad za válečné škody	37
6.1 Působnost Smíšené komise při ONV v Židlochovicích	37
6.2 Působnost Smíšené komise při ONV Brno-okolí (Brno-venkov)	44
7. Válečné škody a jejich náhrady v obcích na posledním německém obranném pásmu před Brnem v roce 1945	49
7.1 Válečné škody a jejich náhrady v Holasicích	50
7.2 Válečné škody a jejich náhrady v Rajhradě	57
7.3 Válečné škody a jejich náhrady ve Vojkovicích	64
7.4 Válečné škody a jejich náhrady v Hajanech	68
7.5 Válečné škody a jejich náhrady v Ořechově	72
7.6 Válečné škody a jejich náhrady v Ořechovičkách	76
7.7 Válečné škody a jejich náhrady v Tikovicích	80
8. Závěr	85
9. Summary	90
10. Použité prameny a literatura	92
11. Přílohy	96

1. Úvod

Na jaře roku 1945 právě skončená válka zanechala hluboké stopy na všech stranách, především však na civilním obyvatelstvu, které - jako tomu bylo vždy - nejvíce doplácelo na záměry vládnoucích jedinců nebo uskupení. Problematika konce druhé světové války v jihomoravském kraji je zmapována velkým množstvím publikací a článků. Prakticky do současnosti dochází k líčení nových náhledů a poznatků na dramatické osvobozovací boje na jižní Moravě během dubna a května roku 1945. Jedná se ovšem především o líčení bojů a nikoli válečných škod, které vznikly německou okupací a osvobozováním na jaře roku 1945.

Ve své diplomové práci bych chtěl navázat na své předešlé bádání zakončené soubornou postupovou prací pod názvem *Válečné škody a jejich náhrady na příkladu Holasice*. Práce se soustředila na faktor takřka nezpracovaný, a to válečné škody na základě přihlášek obyvatel. Tzv. válečné škody byly nedílnou a velmi bolestnou etapou konce druhé světové války. Patřily mezi ně škody způsobené válečnou činností a mimořádnými poměry, a to jak škody věcné, tak i škody osobní. Předpokladem zmírnění válečných škod a všech akcí směřujících k odstranění škod je alespoň jejich přibližné zjištění.

Cestu k osvobození Brna se snažila v literatuře zmapovat řada historiků. K nim patří *Vojtěch Žampach* se svými souhrnnými pracemi *Směr Brno* a novější částí sborníku *Památník obětí válek a národně-osvobozovacích bojů v okrese Brno-venkov*. Mezi další autory monografií, které se zabývaly průběhem osvobozovacích akcí na jižní Moravě, patří *Josef Pluhař* a *Oskar Brůža* s titulem *Abychom mohli žít v míru*, *Branislav Jamnický* s *Osvobozením Moravy*, *Rudolf Hrdlička* s knihou *Rudá armáda osvobozuje Moravu* či dvojice *Zdeněk*

Konečný a *František Mainuš* s *Kronikou osvobození jihomoravského kraje*. Z oficiálních historiků komunistické doby nelze opomenout *Václava Pešu*. Z jeho publikační činnosti jmenujme souhrnnou studii *Osvobození Brna Rudou armádou*.

K tvorbě této poválečné generace historiků je nutné přistupovat s ohledem na dobu, kdy působili, a na to, jakým režimem byli ovlivněni. I přes zjevné poplatné psaní o Rudé armádě a vyzdvihování komunismu přináší jejich tvorba řadu podstatných a nezvratných faktů o situaci na jaře 1945 a následujících měsících.

Mezi autory mladší generace zabývajícími se válkou a jejím koncem v jihomoravském regionu lze zmínit *Vlastimila Schildbergera*. Z jeho tvorby můžeme jmenovat kupříkladu po částech vycházející články o osvobození centra jižní Moravy Brna v novinách *Rovnost*, které byly uveřejňovány u příležitosti oslav padesáti let od konce druhé světové války.

Autoři těchto prací čerpali informace o průběhu osvobozovacích bojů především z obecních kronik, od pamětníků či z materiálů jednotlivých válčících stran. Mapují tak především průběh osvobozovacích bojů. Faktograficky jsou tyto knihy i s odstupem času velmi přínosné, řeší však jen samotné frontové boje. O následných materiálních škodách se víceméně nezmiňují. Nezabývají se ani zásadní otázkou, zda byly škody způsobeny jen frontovými akcemi, nebo i následným programovým ničením, rabováním nebo zcizováním během nepřehledného frontového postupu. Žádný z autorů se rovněž nezabýval zohledněním přihlášek válečných škod. Díky tomuto specifickému prameni se nám naskýtá možnost zjistit, zda-li obyvatelé zasáhli (co se týče škod) v posledních dnech války a prvních dnech po osvobození svou bojovou i jinou činností více němečtí, nebo sovětští vojáci. Přitom 50 let, které následovaly po válce, byla negativní role sovětských vojáků při osvobozování zlehčována, ba přímo zamlčována.

Pro účely vnitrostátní odškodňovací akce bylo třeba přesnějšího zjištění škod. Došlo tak k vydání dekretu číslo 54 z 31. srpna 1945 o přihlašování a zjišťování válečných škod a škod způsobených mimořádnými poměry, který platil jen v zemích České a Moravskoslezské. Na Slovensku došlo již dříve, 3. července 1945, k vydání nařízení Slovenské národní rady o přihlašování škod způsobených válečnými událostmi.

Přihlášky nejsou coby zdroj vypovídající o škodách, které zanechala válka, téměř vůbec využívány. O tom svědčí publikační činnost týkající se přihlášek válečných škod. Je totiž takřka nulová. Jednou z mála statí věnovaných tomuto tématu je studie *Poslední dny války a válečné náhrady na střední Moravě* autora *Davidy Papajíky*, vydaná v roce 2002 ve sborníku *Střední Morava*.¹ Cílem jeho článku bylo upozornit na zmiňovaný a málo využívaný pramen k dějinám konce druhé světové války. Přitom pracovníci archivů celou řadu fondů s přihláškami již zpřístupnili a nadále zpřístupňují.

Obecně řečeno, přihlášky válečných škod jsou úředními žádostmi jednotlivých občanů, kteří se cítili být následkem bojů poškozeni a žádali náhradu škod utrpěných během války. Válečné přihlášky jsou samy o sobě typem úředního pramene vzniklým velmi brzy po válce, a jelikož přihlášky byly určeny k úřednímu úkonu, měly by situaci popsat nezkresleně a pravdivě. K podání takové žádosti za náhradu škod bylo nutné doložit daný skutek věrohodným svědectvím dvou lidí a potvrzením Místního národního výboru (MNV). K celému mechanismu podávání přihlášek se ovšem dostaneme konkrétněji až při rozebírání příslušných zákonů vztahujících se k válečným škodám.

---

¹ Papajík, D.: *Poslední dny druhé světové války a válečné náhrady na střední Moravě*, in: *Střední Morava*, č. 15, 2002, s. 109-113.

Úřední oceňování škod prováděly podle dekretu číslo 54/1945 Sbírký zákonů smíšené komise u zemských národních výborů.

Základním předpokladem je, že s kteroukoliv odškodňovací akcí nebylo možné čekat až do konečného zjištění výše škod. Byl proto vydán samostatný dekret o zálohách na náhradu za některé majetkové válečné škody, který umožnil, aby se v naléhavých případech dostalo alespoň osobám sociálně slabým nutné pomoci. Nabízí se ale široké spektrum významu slova sociálně slabá osoba. Kdo vlastně byly sociálně slabé osoby? Zálohu poskytovaly okresní národní výbory, při rozsáhlejších škodách potom zemské národní výbory. K provedení tohoto dekretu vydalo ministerstvo vnitra v dohodě s ostatními ministerstvy, především pak s ministerstvem financí, podrobné směrnice. Ostatně i tato důležitá právní nařízení, na nichž jsou nároky na požadování válečných záloh za utrpěné škody postaveny, důkladně rozebereme ve zvláštní kapitole. Na úvod je alespoň důležité zmínit, že zálohy šlo poskytnout dle daných nařízení zatím do výše 50 procent oceněné škody, nejvýše však do částky 100 000 Kčs.

Jak bylo řečeno, tato práce má navázat na sledování válečných škod v obci Holasice. Záměrem je rozšíření zájmu mimo již zmíněné Holasice na Rajhrad a Vojkovice z bývalého Židlochovického soudního okresu a vesnice Ořechov, Ořechovičky, Tikovice a Hajany ze soudního okresu Brno-okolí. Správní souvislosti si rovněž ozřejmíme v samostatné kapitole, nezodpovězenou otázkou ale zůstává, proč máme sledovat právě vývoj válečných škod v těchto dvou nesourodých mikroregionech? Odpovědí je historie konce druhé světové války. Tyto obce, především tedy Holasice s Rajhradem a Ořechov, Ořechovičky a Tikovice, se staly posledním záchytným bodem německé armády před Brnem během dubnových dnů roku 1945 - což je i nejvýznamnější důvod velkého rozsahu poškození těchto obcí. Ostatně válečným operacím vedoucím k ukončení druhé světové

války v regionu jižní Moravy bude věnována taktéž jedna z kapitol.

Jak však již samotný název říká, práce je zaměřena především na válečné škody způsobené válečným stavem, který na jižní Moravě trval do začátku května roku 1945. Jedna z hlavních otázek, kterou nelze opomenout, tedy zní, kdo stál za škodami způsobenými válkou a mimořádnými poměry? Jednalo se hlavně o škody vzniklé intenzitou válečných operací na námi sledovaném území, nebo o předválečné, popřípadě poválečné jednání příslušníků německé či sovětské armády? K případným škodám způsobeným sovětským vojskem je třeba přistupovat velmi obezřetně, protože právě přihlášky válečných škod se řešily v době, kdy KSČ v tehdejší Československu přebírala otěže vlády, takže jakákoliv kritika směřovaná ke komunistické armádě Ruska, která především osvobozovala naše území, nebyla nikde vítána.

Dalším sledovaným jevem je působení jednotlivých okresních smíšených komisí a popřípadě srovnání jejich práce. O co lidé v předkládaných přihláškách především žádali a co vše bylo nutné k doložení ztráty, ať již movitých nebo nemovitých statků?

Velice důležitým procesem je nepochybně kompenzování válečných škod. Vyplácení různorodých státních dávek nebo náhrad v kterékoli době, ať už v minulosti či současnosti a troufám si tvrdit i v budoucnosti, budou lákat lidi, kteří těchto dávek chtěli, chtějí a budou chtít využít. Je proto na místě zabývat se tímto názorem i v případě válečných náhrad. Docházelo ke zneužívání tohoto systému, popřípadě nějakému zvýhodňování při vyplácení náhrad např. v politické linii? Jaké bylo případné sankcionování za křivé uváděné informace v přihláškách?

Přímo napojenou etapou na mechanismus vyplácení náhrad představovaly výpovědi svědků poškozených žadatelů. Ti byli nezbytně nutní k doložení válečných škod pro pověřené úřady.

Dají se v dostupných dokumentech nalézt rozpory nebo protichůdné informace při těchto výpovědích? V mnoha obcích žily na jednom místě celé rozvětvené rodiny. Můžeme se tak setkat s potvrzujícími svědectvími rodinných příslušníků poškozených?

2. Správní struktury

Pro celkové uchopení tématu je důležité zmínit se o tom, do jakých správních struktur obce zapadaly v období, které má tato práce mapovat. Všechny námi sledované obce leží v současnosti v okrese Brno-venkov, ale toto správní rozložení okresu je platné až od roku 1960. Do tohoto roku ležely vesnice Holasice, Rajhrad a Vojkovice v soudním okrese Židlochovice, Hajany, Ořechov, Ořechovičky a Tikovice v soudním okrese Brno-okolí (Brno-venkov).

2.1 Židlochovický soudní okres

Holasice, Rajhrad i Vojkovice správně spadaly během podávání a vyřizování přihlášek válečných škod pod soudní okres Židlochovice. Ten společně se soudním okresem Hustopeče a soudním okresem Klobouky náležel pod politický okres Hustopeče.²

System správy zahrnující toto rozdělení se zde nacházel prakticky od roku 1849 a k jeho zrušení, respektive nahrazení jiným správním útvarům, došlo až v roce 1960. Pro tuto práci důležitých vesnic Holasice, Rajhradu a Vojkovic se zmíněné členění již nedotklo, stejně jako ani další drobné změny, které na mapě okresu Židlochovice proběhly.

Patrně největší zásah do území a stejně tak správy politického okresu Hustopeče ovšem znamenalo zabránění československého pohraničí Německem v roce 1938. Centrum okresu bylo připojeno k landrátu Mikulov v župě Niederdonau. Proces změn zasáhl taktéž podřízený soudní okres Židlochovice. Od něj byly k landrátu Mikulov odtrženy obce Vojkovice a Ledce a ze zrušeného soudního okresu Hustopeče připadla k Židlochovicím obec Uherčice. Okresní úřad pro nezabrané obce

---

² Bartoš, J., Trapl, M., Schulz, J.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*, Svazek IX., Ostrava 1984, s. 207.

politického okresu Hustopeče se pak v roce 1938 nacházel v Židlochovicích.

Během druhé světové války docházelo k častým správním změnám. Od roku 1939 spadaly obce z Židlochovického soudního okresu pod politický okres Brno-oddělení Židlochovice. V letech 1940–1942 pod politický okres Brno-oddělení Klobouky a konečně mezi léty 1942–1945 se obce okresu Klobouky přiřčlenily k politickému okresu Brno-venkov. Po roce 1945 se území a správní rozdělení oblasti vrátilo ke stavu z roku 1938.

Soudní okres Židlochovice tak v roce 1945 sestával z 36 obcí. Po další územní reorganizaci roku 1949 obvod okresu Židlochovice čítal celkem 38 vesnic. Po zásadních změnách ve správním uspořádání v roce 1960 byly okresní národní výbory v Hustopečích a Židlochovicích zrušeny. Vesnice bývalého okresu Hustopeče se staly součástí okresu Břeclav a obce bývalého okresu Židlochovice přešly pod okres Brno-venkov, pouze s výjimkou 12 vesnic připojených k okresu Břeclav a jedné k okresu Znojmo.³

2.1.1 Holasice

Obec Holasice se nachází 12 km jižně od Brna na pravém břehu toku původního ramene řeky Svatky, které území vsi ohraničuje od východu.⁴

Holasice patřily za války k politickému okresu Brno-venkov. Ihned po jejím skončení se opět navrátily do znovu obnovené severní části soudního okresu Židlochovice.⁵

---

³ Bartoš, J., Trapl, M., Schulz, J.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*, Svazek IX., Ostrava 1984, s. 207–208.

⁴ <http://holasice.cz>

⁵ Bartoš, J., Trapl, M., Schulz, J.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960*, Svazek IX., Ostrava 1984, s. 207–208.

Co se týče obyvatelstva a národnostní skladby, jenž byla pro tuto dobu i pro vyplácení náhrad důležitá, Holasice byly středně velká, téměř čistě česká obec. Roku 1930 měla 897 obyvatel, z toho se k české národnosti přihlásilo 884, k německé 2 a k jiným 11 občanů. V roce 1950 v Holasicích žilo 778 obyvatel. Lidí během let 1930-1950 ubylo, přesto se zde zvýšil počet domů. Z uváděných 179 v roce 1930 na 201 roku 1950. Přitom rozloha obce zůstala stejná, 362 ha.⁶

2.1.2 Rajhrad

V současnosti již město Rajhrad leží přibližně 10 km jižně od Brna. Jeho bohatá historie a rozvoj jsou spojeny s místním benediktinským klášterem a opatstvím, který se zde nachází v proměnách času bezmála celé tisíciletí.⁷

Po okupaci Československa roku 1938, jejíž období nás především zajímá, patřil Rajhrad k policejnímu oddělení Brno-venkov. V roce 1945 se stav znovu vrátil k správním rozdělení před rokem 1938, tedy k soudnímu okresu Židlochovice.⁸

Rajhrad měl v roce 1930 celkem 2.400 obyvatel, z toho se k české národnosti hlásilo 2.327, k německé 49 a jiným 24 obyvatel. Dá se tedy konstatovat, že se jednalo o čistě českou národnostní skladbu. Roku 1950 měl Rajhrad o 24 občanů méně. Když se podíváme na zástavbu, i přes zjevný úbytek obyvatel se v námi sledovaném období v Rajhradě stavělo více. Oproti 435 domům z roku 1930 jich bylo 495 v roce 1950. A musíme poznamenat, že plocha Rajhradu se byla rovněž zredukována, z 1.002 ha roku 1930 na 994 ha roku 1950.⁹

---

⁶ Bartoš, J., Trapl, M., Schulz, J.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*, Svazek IX., Ostrava 1984, s. 251.

⁷ <http://www.rajhrad.cz>

⁸ Bartoš, J., Trapl, M., Schulz, J.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*, Svazek IX., Ostrava 1984, s. 207-208.

⁹ Tamtéž, s. 262.

2.1.3 Vojkovice

Středně velkou ves Vojkovice můžeme najít asi 15 km od Brna. Situace této obce je ze správního hlediska poněkud složitější, protože během let 1938-1945 patřila k landrátu Mikulov, narozdíl od naprosté většiny okolních vesnic. Po roce 1945 byl obnoven stav z roku 1938 a Vojkovice se opět navrátily pod správu soudního okresu Židlochovice. Na to, proč Vojkovice, před rokem 1938 ležící ve střední části okresu Židlochovice, patřily během druhé světové války k landrátu Mikulov, může odpovědět národnostní skladba zdejších obyvatel. V roce 1930 se z 822 občanů Vojkovic přihlásilo 402 k české, 409 k německé a 11 k jiným národnostem. Roku 1950 zde mělo bydliště o 18 lidí méně, jen 804. Pokud se podíváme na zástavbu, oproti 194 domům roku 1930 jich bylo 199 v roce 1950. Rozloha obce byla rovněž upravena z 828 ha roku 1930 na 802 ha roku 1950.¹⁰

2.2 Soudní okres Brno-okolí (Brno-venkov)

Soudní okres Brno-okolí, jehož součástí byly vesnice Hajany, Ořechov, Ořechovičky a Tikovice, vyplňoval východní část politického okresu Brno-venkov. Druhou část tohoto politického okresu tvořil v západním sektoru soudní okres Ivančice.¹¹

Po ustavení politické správy zavedené v roce 1949 začalo v Brně působit okresní hejtmanství, dočasně nahrazené v letech 1855-1868 politickým okresním úřadem v Brně pro obvody dosavadních soudních okresů Brno-horní předměstí a Brno-dolní předměstí a smíšenými úřady v Ivančicích a Tišnově. V roce 1854 náleželo k okresu Brno-venkov celkem 156 obcí (Brno-venkov 65, Ivančice 25, Tišnov 66).

---

¹⁰ Bartoš, J., Trapl, M., Schulz, J.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*, Svazek IX., Ostrava 1984, s. 270.

¹¹ Bartoš, J., Trapl, M., Schulz, J.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*, Svazek X., Ostrava 1986, s. 77.

Během dalších let docházelo k menším správním úpravám, kdy se k okresu Brno-venkov připojovaly nebo od něj odtrhávaly jednotlivé obce. Tato etapa ovšem pro naše bádání není příliš podstatná.

Patrně k největším změnám došlo v roce 1919, kdy byla celá řada vesnic soudního okresu Brno-venkov připojena k městu Brnu. Tudíž se zde při statistickém sčítání v roce 1930 nacházelo jen 58 obcí.

Po okupaci Československa Německem roku 1938 se udály změny vedoucí k dočasnému podřízení soudního okresu Hrotovice okresu Brno-venkov. Ovšem již roku 1939 došlo k další změně, kdy byl soudní okres Hrotovice převeden do politické správy okresu Moravské Budějovice. Naopak do správy politického okresu Brno-venkov přešly obce soudního okresu Klobouky, jenomže znovu ne na dlouho. Roku 1942 se tento okres vrátil pod původní politický okres Hodonín. Od téhož roku až do konce okupace Československa v roce 1945 se k politickému okresu Brno-venkov dostal dosavadní politický a soudní okres Tišnov.

V roce 1945 byl znovu obnoven správní stav z roku 1938, pouze Líšeň zůstala od roku 1944 spojena s Brnem. Okresní národní výbor (ONV) Brno-venkov podléhal Zemskému národnímu výboru (ZNV) v Brně a spravoval 91 obcí. Od roku 1949 byl tento celek podřízen Krajskému národnímu výboru (KNV) v Brně a na řadu přišlo i rozdělení na ONV v Brně a Rosicích. Obvod ONV Brno-venkov byl jako okres Brno zmenšen o několik obcí připojených k okresu Blansko, na druhou stranu ho rozšířily některé vesnice z okresu Tišnov. Až v roce 1954 proběhla pro nás důležitá změna, a to přejmenování soudního okresu Brno-venkov na soudní okres Brno-okolí, aby se v roce 1960 opět vrátil k původnímu názvu Brno-venkov.

Až po správní reorganizaci roku 1960 byl okres Brno-venkov značně rozšířen o celý tehdejší okres Rosice a velkou část okresů Tišnov a Židlochovice, menší část okresů Slavkov,

Moravský Krumlov a Velkou Bíteš a konečně v roce 1964 tři obce okresu Břeclav.¹²

2.2.1 Hajany

Ves Hajany se nachází v oblasti jižního soudního okresu Brno-okolí. Jedná se o menší obec, která měla v roce 1930 celkem 467 obyvatel, z nichž se k české národnosti hlásilo 464 občanů, zbylí 3 lidé k německé národnosti. Roku 1950 zde potom bydlelo 521 lidí. Obrovský rozmach znamenal pro vesnici výstavba. Ještě v roce 1930 se v Hajanech nacházelo jen 97 domů, v roce 1950 už 160. Přitom rozloha obce zůstala stejná jak při statistickém sčítání v roce 1930, tak i v roce 1950, a to 890 ha.¹³

2.2.2 Ořechov

Ořechov se nachází asi 15 km jihozápadně od Brna. Je nutné hned v úvodu poznamenat, že v roce 1947 došlo ke sloučení Ořechova s přilehlými vesnicemi Ořechovičky a Tikovice v jeden celek.¹⁴ Nicméně vyřizování přihlášek válečných škod je členěno dle původního správního stavu na tři obce. Jen v pozdějších letech je Ořechov označován za Ořechov I, Ořechovičky za Ořechov II a Tikovice za Ořechov III.

V Ořechově v roce 1930 žilo 1 017 obyvatel, z toho 1 011 české a šest německé národnosti. To značí, že se jednalo o čistě českou obec. Roku 1950 se počet místních občanů snížil na pouhých 831. Jedná se ale o údaj bez vesnic Ořechoviček a Tikovic. Zmenšila se i zástavba, z 205 domů roku 1930 na 195 v roce 1950. Rozloha obce ovšem zůstala nezměněna, 790 ha.¹⁵

---

¹² Bartoš, J., Trapl, M., Schulz, J.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*, Svazek X., Ostrava 1986, s. 77-78.

¹³ Tamtéž, s. 100.

¹⁴ <http://www.orechovubrna.cz>

¹⁵ Bartoš, J., Trapl, M., Schulz, J.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*, Svazek X., Ostrava 1986, s. 115.

2.2.3 Ořechovičky

Středně velká a taktéž čistě česká obec Ořechovičky měla v roce 1930 celkem 890 obyvatel, z nichž se 889 hlásilo k české národnosti a pouze jeden občan k takzvaným jiným. V roce 1950 zde žilo již jen 669 lidí. Klesl i celkový počet domů, ze 188 v roce 1930 na 162 roku 1950, zatímco územní plán vesnice zůstal během obou statistických sčítání stejný, 395 ha.¹⁶

2.2.4 Tikovice

Tikovice, které ležely stejně jako Hajany, Ořechov i Ořechovičky v jihozápadní části soudního okresu Brno-okolí, byly středně velká a takřka naprosto česká obec. V roce 1930 se ze 797 obyvatel přihlásili všichni až na 1 k české národnosti. Zmíněný jedinec si zvolil německou národní příslušnost. Rozloha ani počty domů se během let 1930 a 1950 nezměnily, na 808 ha obce stálo 176 domů.¹⁷

---

¹⁶ Bartoš, J., Trapl, M., Schulz, J.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*, Svazek X., Ostrava 1986, s. 116.

¹⁷ Tamtéž, s. 117.

3. Válečná situace

Cílem této práce není mapování válečných událostí na jaře roku 1945, nýbrž mapování válečných škod v uvedených obcích. Je ale nezbytně nutné nastínit alespoň hlavní podstatu jejich vzniku - osvobození jižní Moravy od německé nadvlády sovětskými vojsky.

Od počátku roku 1945 pokračovala Rudá armáda v postupu ve všech směrech fronty s cílem zničit vyčerpané německé ozbrojené síly. Na severním okraji válečné linie byl operačními plány stanoven za prioritu Berlín, srdce německé Třetí říše, na jižním směru potom Vídeň. Během prvních měsíců roku 1945 se fronta pomalu začala přesouvat i na území Moravy a Slezska, které tvořilo spojení mezi oběma jmenovanými hlavními směry. Tato válečná akce vešla do podvědomí historických publikací pod názvem bratislavsko-brněnská operace. Vrchní velení sovětské armády vydalo směrnice k započetí útoku dne 17. dubna 1945, a to konkrétně pro 2. a 3. ukrajinský front, jejichž jednotky byly rozmístěny severně a jižně od Dunaje a byly připravovány pro realizaci tohoto útoku. Především pak 2. ukrajinský front vedený maršálem Rodionem Jakovlevičem Malinovským měl začít útočnou operaci ve směru Nové Zámky - Malacky - Znojmo. V jejím průběhu měl osvobodit hlavní město Slovenska Bratislavu a poté dle předběžných úvah asi za dvacet dní od počátku akce vypudit německá vojska ze Znojma a Brna.¹⁸

Situace se ovšem oproti původním předpokladům brzy zkomplikovala. Německé vrchní velení totiž soustředilo na maďarském území mezi jezery Balaton a Velence značné síly k operaci Jarní procitnutí (Frühlingserwachen). Němci sem při této příležitosti dokonce stáhli ze západní fronty Ditrichovu

---

¹⁸ *Památník obětí světových válek a národně osvobozovacích bojů v okrese Brno-venkov*, in: *Jižní Morava* (20. svazek), Rajhrad 2000, s. 22.

6. tankovou armádu SS. Na protiútoky proti Rudé armádě se podílely i další jednotky, především Wöhlerovy skupiny armád Jih.¹⁹

Prudkým útokem zamýšleli Němci rozrazit postavení 3. ukrajinského frontu maršála Fjodora Ivanovice Tolbuchina a zatlačit sovětské jednotky zpět za Dunaj. Tímto mělo dojít k zmírnění tlaku Rudé armády na berlínském směru.²⁰

Německé ztráty v prostoru kolem Balatonu ale dosáhly více než 40 000 vojáků, na 500 tanků a samohybných děl, více než 300 děl a minometů a 250 letadel. Jarní procitnutí, do něhož vkládalo hitlerovské velení tolik nadějí, tak skončilo neúspěchem a naopak nastartovalo další postup sovětských vojsk. Trefně zhodnotil prohru svých vojsk náčelník štábu německé skupiny armád „E“ generál Schmidt-Richtberg: *...byl to poslední pokus o záchranu německého jihovýchodu.*²¹

A skutečně, porážka německých vojsk v prostoru jezera Balaton odkryla přístupy do oblastí Rakouska, jižního Německa a jižních částí Čech a Moravy. Tím byly teprve vytvořeny příznivé podmínky k provedení vídeňské a bratislavsko-brněnské operace.

Sovětské vedení nasadilo na bratislavsko-brněnský směr dvě střelecké armády, jejichž výchozí postavení bylo situováno podél řeky Hronu. Jednalo se o 53. armádu a 7. gardovou střeleckou armádu. V pozadí obou střeleckých armád se na své zvláštní poslání připravovala 1. gardová jezdeckomechanizovaná skupina pod vedením generálporučíka Plijeva, čítající na počátku akce 146 tanků a samohybných děl. Pro výsledek operací měla značný význam.²²

---

¹⁹ Sommerville, D.: *Druhá světová válka (den za dnem)*, Plzeň 1995, s. 289-290.

²⁰ Tamtéž, s. 289-291.

²¹ Jamnický, B.: *Osvobození Moravy*, Brno a Ostrava 1964, s. 23-24.

²² *Památník obětí světových válek a národně osvobozovacích bojů v okrese Brno-venkov*, in: *Jižní Morava* (20. svazek), Rajhrad 2000, s. 22-23.

Části 53. a 7. gardové střelecké armády započaly útok brzy ráno 25. března 1945. V té době zůstávala jezdeckomechanizovaná skupina prozatím jen v plné pohotovosti. Proti oběma střeleckým armádám stála německá skupina armád Jih. Tohoto uskupení se týkal především operační prostor Pohořelice a řeka Jihlava a dále rozmezí Ivančice - Velká Bíteš - Velké Meziříčí. Hlavní síly uskupení armád Jih měly ovšem své pole působnosti především na území Rakouska.²³

S postupem směrem na severozápad se začala sovětská vojska postupně střetávat se složkami skupiny armád Střed (Mitte), konkrétně především s její 1. tankovou armádou, která navazovala na obranné pásmo skupiny armád Jih.²⁴ V bojích o Brno potom hlavní úlohu v německých obranných plánech hrál XXIV. tankový sbor.²⁵

Je nutné podotknout, že obrannou linii před Brnem doplňovalo množství samostatných vojenských jednotek a domobrana (tzv. Volkssturm). Specifické postavení zaujímal při obraně jádra jihomoravského prostoru 21. policejní pluk SS, jenž vyvíjel své aktivity především v boji proti partyzánům. Měl svůj význam i pro vývoj situace na frontovém úseku Holasice - Rajhrad - Ořechov, kam byl z Brna přesunut.²⁶

I z námi sledovaného prostoru jsou známa zvěrstva a škody způsobené vojenskými jednotkami SS. Je ale velice složité konkrétní útvary SS pojmenovat, jelikož v prostoru jižní Moravy bylo nasazeno více částí různých divizí a menších vojenských uskupení vojsk SS.²⁷

---

²³ *Památník obětí světových válek a národně osvobozovacích bojů v okrese Brno-venkov*, in: Jižní Morava (20. svazek), Rajhrad 2000, s. 23-24.

²⁴ Tamtéž, s. 30-31.

²⁵ Wolfgang, P.: *Die Gesichte der 6. Panzer-Division*, Osnabrück 1984, s. 484.

²⁶ *Památník obětí světových válek a národně osvobozovacích bojů v okrese Brno-venkov*, in: Jižní Morava (20. svazek), Rajhrad 2000, s. 31.

²⁷ Schildberger, V.: *Organizace, výzbroj a označení fašistických vojsk na Moravě v dubnu a květnu 1945*, in: *Morava v boji proti fašismu I.*, Brno 1987, s. 200-213.

Pádem německého obranného postavení na Moravě a vytvořením sovětského předmostí od Lanžhota k Rohatci končilo první období v bojích na přístupech k Brnu. Přesto se zdaleka nepovedlo splnit směrnice velitele fronty z 5. dubna, podle nichž měly svazky generála Plijeva Brno osvobodit již 8. dubna 1945.²⁸ Postup sovětských sil se zpomaloval kvůli neustálému posilování německých pozic a zakládání protiútoků.

V sobotu 14. dubna večer vydal maršál Malinovský závěrečné pokyny k obnovenému útoku na brněnském směru. Následující den v devět hodin ráno měly z linie Velké Bílovice – Poddvorov zaútočit svazky 7. mechanizovaného sboru, ještě během dne obsadit čáru Vranovce – Židlochovice – Těšany a do večera 16. dubna osvobodit město Brno. Do konce prvního dne mělo být dosaženo řeky Svatky na úseku Vojkovice – Rajhradice a tím zabezpečena přeprava vojsk na druhý břeh. Zároveň měl být vyslán průzkumný oddíl na jihozápadní okraj Brna. Oddíly 1. gardové jezdeckomechanizované skupiny měly postupovat v návaznosti za 7. mechanizovaným sborem a jejich úkol sestával především ze zajišťování jeho křídel s důrazem na levý bok. Útok mechanizovaných a jezdeckých svazků měla zabezpečovat i pěchota 53. armády s příslušnými leteckými složkami 5. letecké armády.²⁹

Je nutné uvést, že ani tento plán v reálu sovětské jednotky na bojišti nenaplňovaly a již od prvních okamžiků se postup Rudé armády neshodoval se stanoveným harmonogramem.

Od časného rána dne 17. dubna 1945 se rozhořel prudký boj na jihu od Brna o přechod řeky Svatky nedaleko Velkých Němčic. Řeku se zde snažily překročit útvary 16. mechanizované a 41. tankové brigády. Německé síly ale držely celý

---

²⁸ *Památník obětí světových válek a národně osvobozovacích bojů v okrese Brno-venkov*, in: Jižní Morava (20. svazek), Rajhrad 2000, s. 30.

²⁹ Peša, V.: *Osvobození Brna Rudou armádou*, in: Brno v minulosti a dnes, Brno 1965, s. 302–370, s. 327–328.

inkriminovaný prostor pod neustálou palbou od obce Nosislavi, čímž znemožňovaly přepravu rudoarmějců na druhý břeh a rozvinutí postupu. Ve 13 hodin tak obě sovětské brigády předaly prostor 6. orelské střelecké divizi, dále se stáhly a konečně se jim podařilo překročit Svratku poblíž Uherčic.³⁰

Během 17. dubna se kolem Vranovic soustřeďovalo nové útočné seskupení. Sestávalo z 6. gardového jezdeckého sboru, dvou brigád 7. mechanizovaného sboru (6. mechanizovaná a 41. tanková) a 6. střelecké divize 50. transylvánského střeleckého sboru. Okolo 16. hodiny již vjížděly útočící tanky do Přísnotic a Žabčic. Mezi 17. a 18. hodinou čistily prostor Unkovic a o další hodinu později vyhnaly zbylé německé oddíly z Hrušovan u Brna. Tím donutily Němce k urychlenému vyklizení Židlochovic. V noci na 18. dubna tak zaujímali tankisté generála Katkova strategické postavení na linii Vojkovice - Ledce. Došlo tím zároveň k blokadě železnice Břeclav - Brno a přerušena byla i silniční tepna Znojmo - Brno.³¹

Úspěchy Plijejovy jezdeckomechanizované skupiny na postupu Sovětů byly nesporné a jejich kulminace kolem 17. a 18. dubna 1945 donutila německé velení skupiny armád Střed (Mitte) na jižní Moravě k reakci. Vydalo rozhodnutí o přesunu bojových útvarů z Brna na jih k Židlochovicím. Dle rozkazu bylo třeba neprodleně vysunout posádku pevnosti Brno do prostoru Židlochovic, aby využila připravených postavení na židlochovických výšinách k zabránění průlomu nepřítel na Brno k jihu. Tím byl současně uvolněn i štáb velitele pevnosti pro zásah mimo pevnost Brno.³²

Než však jednotky Wehrmachtu a Volkssturmu stačily splnit rozkaz maršála Schörnera, Rudá armáda jeho plány překazila

---

³⁰ Peša, V.: *Osvobození Brna Rudou armádou*, in: *Brno v minulosti a dnes*, Brno 1965, s. 302-370, s. 329.

³¹ *Památník obětí světových válek a národně osvobozovacích bojů v okrese Brno-venkov*, in: *Jižní Morava (20. svazek)*, Rajhrad 2000, s. 30.

³² Pátrová, Z.: *Osvobození Brna Sovětskou armádou*, Brno 1985, s. 31.

tím, že 17. dubna ve večerních hodinách celý kopec Výhon obsadila střeleckými pluky 243. divize 50. střeleckého sboru a v návaznosti na to vstoupila do Židlochovic. V důsledku toho ani nedošlo k žádným vážnějším frontovým událostem severně od Výhonu (Blučina, Opatovice, Rajhradice, Rebešovice, Otmarov). O to důležitější místo na mapě bojů začal v souvislosti s plánovaným průnikem k Brnu Rudé armády zaujímat Ořechov a na stejné linii ležící Holasice.³³

V ranních hodinách dne 18. dubna 1945 zaútočila 63. mechanizovaná brigáda a již před polednem držela ve svých rukou obec Syrovice.³⁴

Po ovládnutí Syrovic se Rudá armáda začala přibližovat k jižnímu okraji Tikovic. Ke zteči nastoupily útvary 6. gardového jezdeckého sboru, 1813. pluk samohybných děl a části 7. mechanizovaného sboru asi ve 20 hodin. Tanky, samohybná děla a jezdecké prapory pronikly dalším nápoem až do středu tehdejšího Ořechova, na křižovatku silnic Slůvky - Hajany s Syrovic - Střelice. Jiné jednotky Rudé armády se dostaly až na území Tikovic a Ořechoviček. Zde se ale postup zadrhl tvrdými německými protiútoky.³⁵

Operace, které probíhaly u Holasic a Rajhradu, souvisely velmi úzce s válečnými akcemi u Ořechova. V popředí těchto bojů ale stály Vojkovice. Jejich osvobození souviselo s pádem německé nadvlády v Židlochovicích a Hrušovanech u Brna, odkud sovětské jednotky v nočních hodinách dne 17. dubna postupovaly.³⁶ Vojkovice se poté staly nástupním bodem v boji o Holasice a Rajhrad.

---

³³ *Památník obětí světových válek a národně osvobozovacích bojů v okrese Brno-venkov*, in: Jižní Morava (20. svazek), Rajhrad 2000, s. 35.

³⁴ Peša, V.: *Osvobození Brna Rudou armádou*, in: Brno v minulosti a dnes, Brno 1965, s. 302-370, s. 334.

³⁵ *Památník obětí světových válek a národně osvobozovacích bojů v okrese Brno-venkov*, in: Jižní Morava (20. svazek), Rajhrad 2000, s. 211.

³⁶ Tamtéž, s. 372.

Válečné dění jižně od Holasic a Rajhradu začaly 18. dubna 1945 útvary 1. jezdeckomechanizované skupiny. Úkolem bylo proniknout nejkratšími cestami přes Rajhrad a Modřice k Brnu. Ovšem i zde byl sovětský útok rychle zastaven německými silami. V postavení u Holasic tak ještě 18. dubna vystřídala jezdeckomechanizovanou skupinu 6. orelské střelecká divize. Její 84. pluk bojoval v následujících dnech v úseku Holasice - Rajhrad (Stará pošta), 125. pluk mezi Starou poštou ve směru na Hajany a Želešice a 333. pluk zatím zůstával na počátku těchto bojů v druhém sledu severozápadně od Vojkovic.³⁷ Němci vybudovali kolem Holasic a Rajhradu silné opěrné body. Václav Peša hovoří o tom, jak byli Němci připraveni na sovětský útok. *„Příjezd sovětských tanků očekávali skryti na půdách domků v Holasicích, a když se 18. dubna zrána tanky objevily před obcí, začali po nich pálit z pancéřových pěstí, několik jich zničili a přinutili k dočasnému ústupu.“*³⁸

Němci si vážnost situace jižně od Brna velice dobře uvědomovali a 19. dubna posilovali své jednotky. U Ořechova začal ve večerních hodinách německý protiúder za podpory tanků směrem k návrší s kostelem, odkud byly sovětské jednotky vytlačeny. Prudké boje s ustupujícími ruskými vojáky probíhaly i v centru obce a mnoho domů se začalo měnit v ruiny obklopené zničenou bojovou technikou. Tečkou za boji dne 19. dubna v Ořechově bylo několik salv sovětských raketometů - „kašuší“ a své vykonala i útočící sovětská letadla.³⁹

U Holasic zaútočila na německé pozice část 63. sovětské brigády. Z obav před zaminováním silnice postupovala kolona ruských tanků v polích několik desítek metrů od ní. Domy, jenž

---

³⁷ Památník obětí světových válek a národně osvobozovacích bojů v okrese Brno-venkov, in: Jižní Morava (20. svazek), Rajhrad 2000, s. 261.

³⁸ Peša, V.: Osvobození Brna Rudou armádou, in: Brno v minulosti a dnes, Brno 1965, s. 302-370, s. 330.

³⁹ Památník obětí světových válek a národně osvobozovacích bojů v okrese Brno-venkov, in: Jižní Morava (20. svazek), Rajhrad 2000, s. 211.

se zde nacházely a nachází i v současnosti jen po jedné straně komunikace, poskytovaly Němcům výborný úkryt s širokým výhledem. Zhodnocení těchto výhod přineslo 63. brigádě ztrátu devíti strojů a domy na donedávna upravené holasické ulici sežehly ze dvou třetin požáry do základů.⁴⁰

Zastavení sovětského postupu využili Němci i 20. dubna k protiútokům. Z údolí řeky Bobravy, kam si udržovali přístup zajištěním silnice Brno - Moravany - Nebovidy - Ořechov, započali útok do prostoru Mělčiny - Silůvky. Z druhé strany, od Dolních Kounic, jim vyšly vstříc německé jednotky od Moravských Bránic a samoty Karlov. Němci tímto útokem chtěli přerušit sovětský útočný klín, který 18. dubna dosáhl až na okraj Brna. Zásadního úspěchu ale nedosáhli, a tak se obě strany vrátily do výchozích postavení.⁴¹

20. dubna drželi vojáci 63. mechanizované brigády a 8. jezdecké střelecké divize v rukou Tikovice a větší část Ořechoviček, ale po ofenzívě Němců započaté již v dopoledních hodinách museli obě vesnice vyklidit.⁴²

Na druhém okraji fronty u Holasic a Rajhradu bylo po nezdarech v prolomení tamějšího úseku nařizováno maršálem Malinovským na podporu vzájemné součinnosti přesunutí 4. gardového jezdeckého sboru z prostoru Šitbořic a Bošovic do prostoru Rajhradu v noci z 20. na 21. dubna 1945. Zde měly jednotky 4. sboru zahájit útok na Brno z jihu.⁴³

Ani celodenní boje 21. dubna na frontě u Ořechova a Holasic situaci nevyjasnily. Generálporučík Plijev povolal téhož dne k Ořechovu 4. gardový jezdecký sbor a 64. mechanizovanou brigádu. Jízdní sbor se připravoval k útoku

---

⁴⁰ Žampach, V.: *Směr Brno*, Brno 1975, s. 48-49.

⁴¹ *Památník obětí světových válek a národně osvobozovacích bojů v okrese Brno-venkov*, in: Jižní Morava (20. svazek), Rajhrad 2000, s. 211.

⁴² Peša, V.: *Osvobození Brna Rudou armádou*, in: Brno v minulosti a dnes, Brno 1965, s. 302-370, s. 336.

⁴³ Jamnický, B.: *Osvobození Moravy*, Brno a Ostrava 1964, s. 56.

od Syrovic a tankové jednotky zaujaly stanoviště jižně od Ořechova a Tikovic. Další postup měl být následující: 63. a 64. mechanizovaná brigáda měly zlomit odpor u Ořechova a s ostatními tankovými útvary u Popůvek a Střelice pokračovat na Brno. Na křídlech mechanizovaných jednotek měly útočit útvary 4. jezdeckého sboru ve směru Rajhrad - Modřice - Brno a 6. gardový se měl na západním křídle dostat do prostoru Žebětína.⁴⁴ Konkrétně Holasice byly už poněkoličaté osvobozeny útvary 9. jezdecké divize 4. jezdeckého sboru, jenomže proniknout tudy k Rajhradu se opět nepovedlo. Historik Vojtěch Žampach uvádí důvod neustávajících bojů v Holasicích následovně: *„Aby si útočníci zjednali jasno o skutečném postavení nepřítele (volksšturm zde totiž vystupoval v civilním oblečení, střílel Rudoarmejcům do zad a sváděl své počínání na domácí české obyvatelstvo), nařídilo sovětské velení v poledne 21. dubna evakuaci Holasic do týlu, do Židlochovic, Hrušovan, Unkovic, Žabčic a dalších obcí.“*⁴⁵

Pro zvrácení situace ve svůj prospěch mělo zásadní vliv až další přeskupení sovětských sil. Tíha hlavních operací mezi Rajhradem a Hajany spočinula v dalších dnech na jednotkách 6. orelské střelecké divize, v prostoru Ořechova potom na jízdě 4. střeleckého sboru. Po dlouhém a zvláště pro německé útvary vyčerpávajícím boji pronikly konečně 24. dubna po 16. hodině sovětské jednotky od Mělčín a Silůvek do Tikovic a během následujících akcí vytlačily Němce z Ořechova a Ořechoviček.⁴⁶ Po osvobození Ořechova pronikla Rudá armáda před půlnocí do Hajan a do třetí hodiny ranní 25. dubna byla obec plně v rukou Rusů.⁴⁷

---

⁴⁴ *Památník obětí světových válek a národně osvobozovacích bojů v okrese Brno-venkov*, in: Jižní Morava (20. svazek), Rajhrad 2000, s. 211-212.

⁴⁵ Žampach, V.: *Směr Brno*, Brno 1975, s. 50.

⁴⁶ *Památník obětí světových válek a národně osvobozovacích bojů v okrese Brno-venkov*, in: Jižní Morava (20. svazek), Rajhrad 2000, s. 212.

⁴⁷ Tamtéž, s. 370.

Boje o Holasice skončily 24. dubna 1945 v podvečerních hodinách. Kolem půlnoci začaly sovětské střelecké jednotky pronikat z Holasic do Rajhradu, jehož konečné osvobození dovršily ráno 25. dubna kolem páté hodiny ranní. Přibližně ve stejnou dobu skončily boje jak u Rajhradu, tak po průlomu u Ořechova a u Hajan.⁴⁸

Cesta do Brna byla otevřena pádem jednoho z posledních uzávěrů linie Ořechov - Holasice. Poté se běh událostí na brněnském směru zrychlil, a tak došlo k osvobození Brna „již 26. dubna 1945“. Toto datum je uvedeno záměrně v uvozovkách, protože podle původních předpokladů a plánů mělo k osvobození dojít o celé týdny dříve. Přesto se postup po pádu zmiňované linie stal pro německé síly před Brnem i vně města osudným.

Průtahy během operací vedoucích k osvobození Brna měly za následek i značná poškození námi sledovaných vesnic. Literatura alespoň částečně a obecně o škodách mluví následovně: v Holasicích z 210 domů 30 vyhořelo do základů, ostatní byly až na malé výjimky značně poškozeny,⁴⁹ další informace potom máme z Ořechova, kde bylo zničeno z 225 domů 87, v Ořechovičkách z 210 domů 115 a v Tikovicích z 200 stojících domů 40.⁵⁰

---

⁴⁸ Památník obětí světových válek a národně osvobozovacích bojů v okrese Brno-venkov, in: Jižní Morava (20. svazek), Rajhrad 2000, s. 49.

⁴⁹ Hrdlička, R.: *Rudá armáda osvobozuje Moravu*, Brno 1948, s. 76-77.

⁵⁰ Jamnický, B.: *Osvobození Moravy*, Brno a Ostrava 1964, s. 53 a Hrdlička, R.: *Rudá armáda osvobozuje Moravu*, Brno 1948, s. 85.

4. Německé akce, tzv. ARLZ, na území dnešního okresu

Brno-venkov

Bojové akce německého wehrmachtu a Rudé armády trvaly na okrese Brno-venkov od 17. dubna 1945 prakticky až konce války v Evropě. Souběžně s tím probíhalo z německé strany programově řízené ničení ekonomiky. V souvislosti s tím stále postrádáme shrnutí, co vše během provádění tzv. plánu ARLZ Němci zničili.⁵¹

Němci se snažili zabránit použití výrobních kapacit proti nim a jejich skomírající Říši dle rozkazu vrchního velitelství německé branné moci č. 06850/44 geh. (geheim = tajné) z 6. září 1944. Tato taktika tzv. spálené země měla probíhat na vyklízených územích ve čtyřech etapách. Zmíněné fáze zaštiťovala zkratka ARLZ, jejíž písmena znamenala: A = Aufblockerung (uvolnění), R = Räumung (vyklizení), L = Lähmung (ochromení) a Z = Zerstörung (zničení). Konkrétně v českých zemích započaly přípravy k provádění tohoto rozkazu po 14. prosinci 1944.⁵²

Uplatňování plánu ARLZ jak na jižní Moravě, tak v mnoha jiných částech Evropy, které byly zasaženy německou nadvládou, můžeme sledovat podle pohybu frontové linie. V nejbližším okolí Holasíc, v Rajhradě, byla během bojů těžce postižena sladovna u nádraží. K jejímu úplnému zničení došlo ale až 24. dubna 1945 před konečným ústupem Němců odsud. Poškození zde neušel ani podnik na výrobu klobouků.⁵³

Ze strany ustupujících okupantů docházelo k totožným akcím nejen na okrese Brno-venkov, nýbrž v celé znovu se rodící republice.

---

⁵¹ *Památník obětí světových válek a národně osvobozovacích bojů v okrese Brno-venkov*, in: Jižní Morava (20. svazek), Rajhrad 2000, s. 56.

⁵² Tamtéž, s. 53.

⁵³ Tamtéž, s. 54.

Je však třeba zamyslet se nad tím, jaké škody se daly přičíst činům, které měly vést k zastavení postupu Rudé armády. Na některých místech se Němci snažili vytvořit záchytné bariéry a co nejpříhodnější místa k obraně. Přitom se nevyhnuli ničení veřejného majetku, ale ani ničení majetku civilistů.

Rozdíl mezi programovým ničením a ztrátám v závislosti na frontových bojích je náročné určit, a musíme proto k hodnocení přistupovat velmi citlivě.

5. Právní normy týkající se přihlášek válečných škod

Po doznění bojů a pohřbení padlých muselo zákonitě dojít k vyčíslování škod, které způsobily válečné události, avšak nejen ony.

Odhad válečných škod v obnovené Československé republice upravovalo několik právních norem. Jednalo se především o dekret číslo 54/1945 Sbírký zákonů a zákon číslo 131/1936 Sbírký zákonů, hlavně jeho paragraf 155. Mapováním válečných škod se zabýval rovněž zákon číslo 161/1946 Sbírký zákonů a nařízení o zálohách na náhradu za některé válečné škody a škody způsobené mimořádnými poměry. Nepochybně je důležité přiblížit si význačné body těchto zákonů, neboť právě jimi byly právně ošetřeny nároky poškozených osob. Otázkou zůstává, jak se pak jednotlivé případy řešily v praxi.

Směrodatným nařízením byl dekret číslo 54/1945 Sbírký zákonů a nařízení o jedenácti paragrafech.

Náhrady za škody, o něž mohli občané žádat dle výše uvedeného zákona, se počítaly již od 17. září 1938. A mohly vzniknout následujícím způsobem: „a) *jakýmkoli válečným činem nebo jinakým opatřením některé válčící strany, jejich bojových jednotek nebo příslušníků;*

b) při dočasné okupaci území republiky Československé orgány okupačních států nebo orgány jednajícími z jejich příkazů, persekucí z důvodů politických, národních nebo rasových nebo;

*c) teroristickými akcemi organizací státu nepřátelských nebo osob veřejně nebezpečných.*⁵⁴

---

⁵⁴ Zákon číslo 54/1945 Sbírký zákonů, Sbírký zákonů a nařízení (Doba nesvobody), Ročník 1945, Praha 1946, s. 93.

Tytéž pokyny pro plnění válečných náhrad se vztahovaly na škody způsobené právníckým osobám i jiným souborům osob a majetkovým podstatám. Působnost tohoto zákona se datovala zpětně již od 17. září 1938. I přesto, že se škody vztahovaly v naprosté většině případů k bojům o obec, případně ke dnům těsně následujícím, lze v námi sledovaném mikroregionu nalézt obyvatele, kteří žádali odškodnění kupříkladu za věznění během okupace nebo za ztrátu zaměstnání. Konkrétní případy si později uvedeme během mapování válečných škod v konkrétních lokalitách.

Oceňování majetkových škod se řídilo zpravidla podle pořizovací ceny věci v den účinnosti tohoto dekretu. Pokud takto nešlo určit majetkovou škodu, bylo třeba vzít za základ cenu, během níž se škoda stala.⁵⁵ Pro ocenění jiných škod byla směrodatná výše zákonného nároku. Podrobné směrnice týkající se ocenění škod vydalo ministerstvo vnitra v součinnosti s ostatními ministerstvy.

Paragrafy 3 a 4 zákona číslo 54/1945 Sbírky zákonů a nařízení bylo upraveno provádění soupisů a vyšetřování škod. Za stanovování jejich výše odpovídaly okresní národní výbory (ONV). Konkrétně ve Vojkovicích, Holasicích a Rajhradě tak vše správně spadalo pod ONV v Židlochovicích. Na druhou stranu v Hajanech, Ořechově, Ořechovičkách a Tikovicích pod ONV Brno-okolí (Brno-venkov). Od okresních národních výborů směřovaly spisy dále k vyšším instancím - zemským národním výborům (ZNV). Od roku 1949, po správních změnách, pak ke krajským národním výborům (KNV). Pro oba zmíněné okresní národní výbory se ZNV (KNV) nacházelo v Brně.

Důležitým bodem paragrafu 5 bylo ustavení tzv. Smíšené komise při okresních národních výborech, potažmo zemských národních výborů. Každá komise se měla jak při ONV, tak při

---

⁵⁵ Zákon číslo 54/1945 Sbírky zákonů, Sbírka zákonů a nařízení (Doba nesvobody), Ročník 1945, Praha 1946, s. 93.

KNV skládat ze zástupce okresního či zemského národního výboru, u něhož byla zřízena, jako předsedy, ze zástupce okresního nebo zemského finančního ředitelství a z odborníka, kterého povolával předseda komise z osob označených zemským národním výborem pro jednotlivé druhy škod. Smíšená komise měla také poslední slovo ve stanovování ceny věcí a majetků vyčíslovaných občany. Paragraf dále upravoval přibírání znalců různých přidružených oborů do komise a platnost usnášení, v níž rozhodovala většina hlasů.⁵⁶

Paragraf 6 uvedené směrnice se zabýval samotným řízením o soupisu, vyšetřováním a zajištěním škod, které se měly provést dle přihlášky. K podání přihlášky byl oprávněn poškozený nebo jeho právní zástupce, a to v případě, že nebyla známa osoba spravující poškozený či zničený majetek. Jinak tento post zastával místní národní výbor (MNV). Přihláška se měla podat u okresního národního výboru, v jehož obvodu poškozená strana sídlila. Tento paragraf upravoval i podání přihlášky v situaci, kdy strana neměla bydliště v obvodu zemí České nebo Moravskoslezské. Dotyčná strana tak doručila přihlášku k okresnímu národnímu výboru, v jehož obvodu se nacházelo její poslední bydliště. Pakliže strana neměla vůbec bydliště v zemích České nebo Moravskoslezské, obrátila se s přihláškou přímo na Ministerstvo vnitra. Podstatný bod obsáhlého paragrafu 6 představovalo také stanovování data, dokdy byla přihláška akceptována úřady. Její podání se muselo uskutečnit nejpozději do 21 dnů ode dne účinnosti dekretu, jinak k ní nemělo být přihlíženo. Výjimkou pro zkoumání přihlášky i po překročení lhůty pro podání bylo prokázání vážných důvodů ke zbrždění jejího doručení. Výjimky samozřejmě existovaly i v námi sledovaných obcích. Některé zpožděné přihlášky byly brány v potaz, ale mohlo dojít i k neuznání

---

⁵⁶ Zákon číslo 54/1945 Sbírky zákonů, Sbírka zákonů a nařízení (Doba nesvobody), Ročník 1945, Praha 1946, s. 94.

žádostí právě ze zmiňovaného důvodu. Nikde se ovšem nestalo to, že by zamítnutí žádosti došlo jen z důvodu zpožděného podání přihlášky.

Paragraf 7 se zabýval způsobem a formou podání přihlášky, společně s tím, co v tiskopisech nemělo chybět. Zde můžeme konstatovat, že formální stránka nebo chybějící doklady poškozených představovaly důležitý faktor navracení přihlášek, a tím pádem mnohdy i velice zdoluhavému řešení jednotlivých případů.

Z důležitých bodů zákona je nutné zdůraznit ještě paragraf 9. Ten opravňoval ke spoluúčasti soudů, úřadů a jiných orgánů veřejné správy při provádění tohoto dekretu.

V paragrafu 10 byly uvedeny sankce, jež hrozily těm, kteří v řízení o náhradě škod vědomě vyplnili nesprávné údaje nebo jiným způsobem narušili správnost a právní regulérnost šetření. Pro vykreslení situace za takový přečin hrozila postihovaným osobám pokuta do výše 50 000 Kčs nebo trest vězení do šesti měsíců. Z dokumentů vztahujících se k sledovaným obcím je patrné, že již v předtištěných tiskopisech často docházelo k preventivnímu napominání úředníky, aby žadatelé náhrad nebo jejich svědci správně vypovídali o způsobených škodách. Můžeme však narazit i na osoby, jenž podávaly dvě přihlášky škod vztahující se k jedné adrese.⁵⁷

Druhým využívaným právním nařízením pro řešení válečných škod byl zákon o obraně státu číslo 131/1936 Sbírký zákonů a nařízení.

Pro jednání, jež vyplývala z odvolávání se a z protestů některých občanů, byl důležitý § 155 - Jednání a rozhodování o námitkách proti určení náhrady. Tento paragraf, jak uvádí

---

⁵⁷ Zákon číslo 54/1945 Sbírký zákonů, Sbírký zákonů a nařízení (Doba nesvobody), Ročník 1945, Praha 1946, s. 93-95.

jeho první odstavec, rozhoduje: „o námitkách podaných podle § 149, odst.3 a § 154, odst.3 rozhodují zvláštní komise, zřízené u okresního a zemského úřadu a u ministerstva národní obrany; příslušnost těchto komisí stanoví vládní nařízení.“ Pro náš konkrétní výzkum je nejdůležitější stanovování okresní komise, která se skládá ze zástupce okresního úřadu jako předsedy, z jednoho zástupce vojenské správy a ze zástupce finanční správy. Odstavec dále stanovuje, že do 15 dnů ode dne doručení rozhodnutí okresní komise lze podat odvolání k zemské komisi.⁵⁸

Je třeba zmínit ještě důležitý pátý odstavec, který řešil, co a jak mají komise, ať již u okresní, zemské či přímo ministerské, řešit. Komise rozhodovala o tom, zda existuje povinnost k náhradě většinou hlasů. Při rovnosti hlasů rozhoduje mínění, pro které hlasoval předseda komise. Též o výši náhrady, která se má poskytnout, rozhodují komise většinou hlasů. Nedosáhlo-li se při tom většiny, připočítávaly se hlasy dané pro největší částku tak dlouho k hlasům daným pro částku nejbliže menší, až se dosáhlo většiny hlasů.⁵⁹

A konečně se dostáváme i k zákonu číslo 161/1946 Sbírky zákonů a nařízení o zálohách na náhradu za některé válečné škody a škody způsobené mimořádnými poměry. Řešil situaci ohledně vyplácení záloh za válečné škody. Byl velice důležitý i proto, že většina kompenzací za válečné škody byla řešena formou záloh, nikoli vyplácením celé částky za přiznané škody.

Zákon měl některá totožná vyhlášení s dekretem číslo 54/1945 Sbírky zákonů o válečných škodách a jejich náhradách. Například uváděl, že konečné úpravy náhrady za válečné škody a škody způsobené mimořádnými poměry lze vztáhnout na ty, které

---

⁵⁸ Zákon číslo 131/1936 Sbírky zákonů, Sbírka zákonů a nařízení státu československého, Ročník 1936, Praha 1936, s. 529-530.

⁵⁹ Tamtéž.

se staly po 17. září roku 1938. Toto rozhodnutí platilo pro československé státní příslušníky na území Československé republiky nebo pro ty, jež se do ciziny dostali odcizením nebo zavlčením mimo státní hranice. Paragraf se také obdobně jako dekret číslo 54/1945 Sbírký zákonů a nařízený zabýval tím, jak došlo k případnému odcizení, zabrání, zničení, poškození nebo jiné ztrátě věcí movitých i nemovitých:

„a) jakýmkoli válečným činem nebo jinakým opatřením některé válčící strany, jejich bojových jednotek nebo příslušníků, nebo

b) při dočasné okupaci území republiky československé orgány okupačních států nebo orgány jednajícími z jejich příkazů, persekucí z důvodů politických, národních nebo rasových, nebo

c) teroristickými akcemi organizací států nepřátelských nebo osob veřejně nebezpečných.“⁶⁰

Směrodatné informace měl druhý paragraf, když uváděl, komu a za jakých podmínek bylo možno zálohu poskytnout:

„1. u škod na věcech,

a) že neprodlené opatření nebo zřízení odcizené, zavlčené, zabrané, zničené nebo ztracené věci, po případě uvedení poškozené věci do dřívějšího stavu, bylo nebo je nezbytně nutné proto, aby se obnovila nebo zachovala jejich existence, nebo aby se zabránilo dalším národohospodářským škodám, a

b) že náklady na opětné opatření nebo zřízení věci, po případě na její uvedení do dřívějšího stavu, nemohou hraditi z vlastních prostředků;

2. u škod na výdělku, důchodu, hotovostech, cenných papírech, vkladech, jiných pohledávkách apod.,

že poskytnutí zálohy je nezbytně nutné, aby se obnovila nebo zachovala jejich existence.“⁶¹

---

⁶⁰ Zákon číslo 161/1946 Sbírký zákonů, Sbírký zákonů a nařízený republiky československé, Ročník 1946, Praha 1946, s. 1091.

Přesto některé uváděné formy škod, např. hotovost, byly jen těžce doložitelné. Z přihlášek je pak patrné, že lidé za zcizenou či jinak znehodnocenou hotovost dostávali náhrady jen velmi těžce.

Dle paragrafu 3 lze poskytnout zálohu poškozeným, stejně jako i pozůstalým, pakliže poškozený měl vůči nim alimentární povinnost anebo byla jejich výživa podstatně závislá na jeho příjmu.

Dále paragraf 4 stanovoval poskytování náhrad za škodu v penězích, výjimečně ve věcech (in natura). Ovšem ne v nemovitostech.

Paragraf 5 upřesňoval, kde podávat žádosti a specifikoval strukturu přihlášek na zálohy. Měla být podána u příslušného okresního národního výboru. Jestliže už byla podána u jiného úřadu, ten ji měl zde stanovenému postoupit.

Druhý odstavec tohoto paragrafu řešil, co uvádět v žádosti. Zejména bylo důležité uvést orgány, kam se přihláška o zálohu hlásila. Dále přiložit všechny doklady o právoplatném podání a nárokům na zálohu.

Paragraf 6 stanovoval, že okresní národní výbor rozhodoval o poskytnutí zálohy v případě, že škoda nepřesahovala 250 000 Kčs. Jinak měl rozhodovat Zemský národní výbor. Provádění výplaty záloh potom zajišťoval Zemský národní výbor.

Paragraf 8 uváděl samotné poskytování záloh. *„Z poskytnutí záloh na náhradu za škodu nevzniká straně právní nárok na tuto náhradu. Přizná-li se náhrada za přihlášenou škodu v částce nižší než povolená záloha, nebo nepřizná-li se vůbec, bude strana povinna zálohu celou nebo případnou její část ihned vrátiti na vyzvání orgánu, který ji přiznal (§6, odst.1), pokud tento orgán straně neposkytne na řádně*

---

⁶¹ Zákon číslo 161/1946 Sbírky zákonů, Sbírka zákonů a nařízení republiky československé, Ročník 1946, Praha. 1946, s. 1091.

z důvodněnou žádost v případech hodných zvláštního zřetele přiměřené úlevy při plnění této povinnosti."⁶²

Důležitý z hlediska řízení jednotlivých jednání byl paragraf 10, který říkal, že písemnosti a úkony na základě tohoto zákona měly být osvobozeny od poplatků a dávek za úřední úkony ve věcech správních. Tím pádem občanům při zasílání korespondence a při případném dalším podávání námitek odpadala povinnost za vše platit, což mohlo mít značný vliv na celou agendu a množství podání, jenž jí byla adresována.

Paragraf 11 upravoval tresty nad zamlčeními nebo úmyslným podáváním nesprávných údajů poškozených. Tresty byly opět totožné se sankcemi stanovenými již dekretem číslo 54/1945 Sbírkou zákonů a nařízení.

Tento zákon nabyl účinnosti patnáctého dne po vyhlášení.

„Týmž dnem pozbývají platnosti

a) dekret presidenta republiky ze dne 28. září 1945, č.82 Sb., o zákonech na náhradu za některé válečné škody majetkové,
a

b) nařízení Slovenské národní rady ze dne 7. listopadu 1945, č.130 Sb. n. SNR, poskytování zálohy na náhradu škod, způsobených válečnými událostmi.

Tento zákon provede ministr vnitra v dohodě se zúčastněnými ministry."⁶³

---

⁶² Zákon číslo 161/1946 Sbírkou zákonů, Sbirka zákonů a nařízení republiky Československé, Ročník 1946, Praha 1946, s. 1092.

⁶³ Tamtéž.

6. Působnost Smíšené komise ONV při řešení náhrad za válečné škody

Působení Smíšené komise při ONV upravovaly výše uvedené právní normy pro odklad válečných škod. Pro celkové vyčíslení škod a celé s tím spojené řízení, které se týkalo každého občana podávajícího přihlášku na náhrady za válečné škody, byla Smíšená komise při ONV základní státem zřízený orgán, se kterým pravidelně probíhala jednání nebo korespondence. Jinými slovy, procedurou schvalování Smíšené komise ONV prošla prakticky každá požadovaná náhrada za utrpěné válečné škody. Celý mechanismus podávání přihlášek vypadal asi následovně: poškozený podal soupis veškerých škod, které mu vznikly při místním národním výboru svého bydliště, ale výsledné a směrodatné ocenění, ať už jakékoli, provedla až Smíšená komise při ONV; dle výsledku se potom odvíjelo vyplácení náhrad poškozeným.

Pro sledovaný mikroregion Holasice, Rajhrad a Vojkovice existovala Smíšená komise při ONV v Židlochovicích. Pro vesnice Hajany, Ořechov, Ořechovičky a Tikovice pak fungovala Smíšená komise ONV Brno-okolí (Brno-venkov). Obě smíšené komise přímo podléhaly podřízenému KNV v Brně.⁶⁴

6.1 Působnost Smíšené komise při ONV v Židlochovicích

První schůze této smíšené komise, dle stanovení ze 3. srpna 1949, se měla konat 8. srpna 1949 v 17 hodin v zasedací síni Okresního národního výboru (ONV) v Židlochovicích. Na zasedání ONV 5. srpna byl termín úvodní schůze smíšené komise posunut o den dozadu, z 8. srpna na 9. srpna roku 1949. Proč ale až v roce 1949? S přípravnou fází

---

⁶⁴ Od roku 1947 po již výše uvedeném sloučení obcí Ořechov, Ořechovičky a Tikovice můžeme nalézt označení pro Ořechov-Ořechov I., Ořechovičky-Ořechov II. a Tikovice-Ořechov III.

a předběžnými jednáními totiž souviselo značné množství práce, a tak než začala smíšená komise v Židlochovicích úřadovat, uplynulo několik let.

Z dokumentů je možné zjistit i to, kdy se konala další jednání Smíšené komise při ONV v Židlochovicích, jenž se zabývala posuzováním válečných škod.

Druhá schůze byla svolána na 23. srpna 1949, třetí na 13. září 1949. Zajímavostí bylo nekonání čtvrtého projednávání, z důvodu nedostatečného počtu členů totiž došlo k jejímu přeložení ze 4. na 11. října roku 1949. Přesto ale v některých zápisech figuruje nesprávné datum 4. října jako termín čtvrté schůze. A konečně po páté schůzi, 28. října 1949, následovala šestá schůze dne 15. prosince 1949, poslední v roce 1949. Byla ovšem odvolána a následně byl stanoven náhradní termín na 21. prosinec 1949. To je jen výčet schůzí počátku působení smíšené komise do konce roku 1949. Lze z něj vyvodit, v jakém časovém horizontu po sobě následovala jednotlivá jednání. Na ně navazovaly další schůze smíšené komise v roce 1950.⁶⁵

Zřizování smíšené komise se řídilo podle ustanovení směrnic o poskytování a vyplácení záloh na válečné škody, podle zákona číslo 161/1946 Sbírky zákonů a nařízení, vydané ministerstvem vnitra dne 6. listopadu 1946 pod číslem G-9330-1/11-46-III/1 a uveřejněné v Úředním listě díl I částka 199 pod číslem 1947 mají býti u každého ONV zřízeny odhadní komise analogicky podle dekretu číslo 54/1945 Sbírky zákonů a nařízení. Podle něho byly zřízeny odhadní komise u Zemského národního výboru (ZNV):

1. ze zástupce ONV jako předsedy,
2. ze zástupce finanční správy,

---

⁶⁵ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č.152, inv.č. 305.

3. z odborníků, které povolá předseda komise z osob označených pro jednotlivé druhy škod.⁶⁶

Konkrétně Okresní akční výbor Národní fronty v Židlochovicích podal 21. dubna 1949 návrh na složení Smíšené komise u místního ONV právě na základě dekretu číslo 54/1945 Sb. pro odhad válečných škod. Za členy navrhoval Václava Kubeše, zemědělce z Rebešovic (ČSL), Eduarda Janáka, obchodníka ze Židlochovic (KSČ), Karla Křivánka, stolaře z Brna pracujícího v Dřevospolu Hrušovany u Brna (u něhož není nikde uvedena stranická příslušnost), Ladislava Trávníčka, zámečníka z Vranovic (KSČ), a Jaroslava Pukla, stavebního mistra ze Židlochovic (KSČ). Následovalo stanovení náhradníků komise, jimiž se měli v případě potřeby stát Josef Procházka, zemědělec z Vranovic (ČSL), Julius Havlín, obchodník z Pohořelic (neuvedena politická příslušnost), Karel Hromek, stolař z Vranovic (neuvedena politická příslušnost), Josef Svoboda, zámečník z Holasic (ČSL), a František Jelekavač, polír z Pohořelic (bez uvedené politické příslušnosti). Předsedou židlochovické komise měl být člen rady, jenž měl u ONV sociální referát. Tuto funkci zde zastávala soudružka Vlasta Lemonová. Posledním chybějícím článkem do zdejší smíšené komise měl být zástupce finanční správy. Finanční referát Krajského národního výboru v Brně jmenoval na tuto pozici Jana Holíka, vrchního tajemníka u finančního referátu v Židlochovicích, a ihned připojil jeho případného náhradníka, Jana Čecha, vrchního berního tajemníka tamtéž. Po schválení těchto jmen Radou okresního národního výboru v Židlochovicích byly dne 1. června 1949 na zmíněné adresy rozeslány jmenovací

---

⁶⁶ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 152, inv.č. 305, Jmenování členů Komise, sliby.

dekrety. Poté už následoval jen čestný slib o vykonávání funkce.⁶⁷

Po jmenování Smíšené komise pro válečné škody při ONV v Židlochovicích začalo docházet k vyřizování přihlášek. Mezi žadateli o odškodnění a státními orgány pověřenými agendou válečných škod a jejich náhrad probíhala čilá komunikace. Snažila se řešit mnohé nesrovnalosti, chyby, přesuny do jiných okresů, ale rovněž vyplácení záloh, respektive navrácení přeplatků záloh občany.

Na jednáních komise docházelo na základě přihlášek ke stanovování obnosů a seznamů poškozených čekatelů. A tak návrh souhrnných částek pro poškozené na okrese ze dne 14. července 1949 činil 152 200 Kčs, z 24. srpna 187 150 Kčs, z 31. srpna 145 000 Kčs, z 13. září 1949 částku 163 400 Kčs. Tyto uvedené návrhy jsou napsány strojopisně, zpětně ze schůze rady ONV ze dne 14. září 1949. Následovaly další návrhy, které jsou již ručně vyčísleny zapisovatelem. Z 15. září 1949 to bylo 159 300 Kčs, ze 4. října 64 400 Kčs, z 15. října 184 350 Kčs, z 28. října 132 250 Kčs a ze dne 24. prosince 108 300 Kčs. Poslední, zde uvedený, je návrh z 30. března 117 700 Kčs. Celková částka pak dávala 1,314 050 Kčs.⁶⁸

Při podrobném studiu jednotlivých položek můžeme narazit na chybu v dokumentaci. Celková částka dílčích sum do 30. března, dokud jsou položky zaznamenávány, činila 1,314 050 Kčs. Při sečtení všech částek nám ale vychází 1,414 050 Kčs. Nikde se přitom nenachází žádné opravné či revidující vyřízení záležitosti.

Mezi jednotlivými institucemi, ať už místními národními výbory, okresním národním výborem, či krajským národním

---

⁶⁷ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 152, inv.č. 305, Jmenování členů Komise, sliby.

⁶⁸ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 152, inv.č. 305, Smíšená komise korespondence 1949.

výborem, docházelo k hojné korespondenci a administrativnímu řízení.

Smíšená komise pro odhad válečných škod v okrese Židlochovice řešila i revize záloh. Nachází se zde seznamy osob *„...jimž byly předeepsány k náhradě přeplatky záloh na náhradu válečné škody“*.⁶⁹

Mezi další záležitosti smíšené komise patřilo rozhodování o přijetí opožděných žádostí na válečné náhrady. Ze škály žádostí lze zmínit výměnu názorů ohledně pozdního podání válečných přihlášek. Vzorově může sloužit přípis ze dne 25. března 1950. *„...V poslední době podávají si některé osoby žádosti o poskytnutí zálohy na válečné škody, aniž by uvedly důvod, proč žádost podávají opožděně. Termín na podávání takových žádostí totiž minul dnem 15. května 1948. Žadatelé, kteří si podávají žádost po tomto termínu, mají věrohodně prokázati, proč žádost podávají opožděně. Omluvu, že o stanoveném termínu nevěděli, nelze uznati za důvod, proč žádost je podávána opožděně.“*⁷⁰

Další problém, na nějž židlochovická komise narážela a celé řízení se tím značně protahovalo, souvisel s vymáháním přeplatků na zálohách za válečné škody. Za zmínku stojí kupříkladu jeden z úspěšných z 8. května 1950. Při vymáhání přeplatků byly poštou vráceny výměry, týkající se osob, které mezitím zemřely. Jednalo se o tyto osoby: 1. Polášek Jarolím, Loučka, 2. Sodomka Jan, Holasice, 3. Dohnal František, Holasice, 4. Chmelařová Marie, Holasice, 5. Hrůzová Julie, Holasice.⁷¹

---

⁶⁹ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 152, inv.č. 305, Smíšená komise korespondence 1949.

⁷⁰ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 152, inv.č. 305, Smíšená komise korespondence 1950.

⁷¹ Tamtéž.

Celkově se dá o komunikaci mezi MNV, ONV, případně KNV ohledně válečných škod a jejich náhrad říci, že řešila především výměry záloh na válečné škody, jejich přeplatky nebo žádaná navýšení, stížnosti či odvolání poškozených osob. Při této příležitosti je nutné dodat následující: „Zálohy na válečné škody možno přiznati až do výše 50% úředně smíšenou komisí zjištěné škody, v jednotlivém případě do nejvyšší částky 100 000 Kč, a to jen osobám sociálně slabým. Záloha se přiznává pouze za věci nezbytné životní potřeby, takže na př. škody na starožitném nádobí, předmětů sběratelské záliby a pod. nelze vůbec uznávati.“⁷²

S vyplacenými, respektive nevyplacenými náhradami, respektive zálohami válečných škod byly ale i další problémy, jež nutily Smíšenou komisi při ONV v Židlochovicích jednat.

V některých případech docházelo k prominutí přeplateků na zálohách, jak to ostatně dokazuje i spis z 11. dubna 1951 směřovaný k Radě okresního národního výboru do Židlochovic. V dokumentech bylo uvedeno jméno a bydliště, přeplatek zálohy v Kčs, návrh MNV a dále usnesení ONV.⁷³

Například pan Matěj Otřísal, bydlištěm v Rozaříně, měl celkem přeplatek zálohy 12 380 Kčs. Návrh MNV pro něj žádal prominutí s odůvodněním sociální slabosti. Tento návrh ONV schválil a rozšířil jej na odepsání částky pro nedobytnost v důsledku smrti. Další rozhodnutí se často shodují v otázce řešení, ale nacházíme zde i zamítavá stanoviska. Pan Emanuel Janoušek s odůvodněním měsíčního výdělku 7 000 Kčs musel navracet celý přeplatek zálohy činící 3 350 Kč. Panu Janu Váňovi z Rozařína, jenž měl vratet 5 000 Kčs, bylo prominuto

---

⁷² SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 152, inv.č. 305, Smíšená komise korespondence 1950.

⁷³ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 152, inv.č. 305, Smíšená komise korespondence 1951.

pouze 3 000 Kč. S odůvodněním, že „sociálně si stojí dobře“, tak bylo žádosti jen částečně vyhověno.⁷⁴

K podstatným kapitolám rozhodování Smíšené komise při ONV v Židlochovicích patřilo také vedení záznamů lidí, jež se vzdávali nároků nebo jen záloh na finanční kompenzaci. Je důležité zamyslet se nad tím, proč všichni občané, kteří stáhli své žádosti o náhradu za válečné škody, tak učinili až po únoru roku 1948. Po stejném datu začalo také docházet ve zvýšené míře k opětovnému otevírání již uzavřených jednotlivých případů obyvatel a jejich nároků na náhrady za válečné škody. Dělo se tak z důvodu revizí vyplacených částek. Vliv zde nepochybně hrála změna režimu, která v republice po únoru 1948 nastala. Tato jednání ohledně případů se odvíjela od zákona na obranu státu číslo 131/1936 Sbírkou zákonů a nařízení.

Tiskopis z 3. srpna 1950 uváděl jména lidí, kteří se vzdávali nároků na náhradu. Jedinou jejich podmínkou bylo prominutí navrácení již vyplaceného přeplatku na zálohách.⁷⁵

Z 16. ledna 1951 lze uvést i seznam již „prověřených občanů“, který se v archivních materiálech vztahujících se k okresu nachází. Jejich přiznané náhrady za věcná plnění podle zákona o obraně státu neodporovaly veřejnému zájmu.⁷⁶

V souvislosti s prací smíšených komisí docházelo k odstupování jednotlivých spisů obcí v důsledku změny hranic jednotlivých okresů. V případě ONV v Židlochovicích došlo 21. března 1951 k odstoupení záznamů o válečných škodách obce Troskotovice ONV v Moravském Krumlově.⁷⁷

---

⁷⁴ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 152, inv.č. 305, Smíšená komise korespondence 1951.

⁷⁵ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 152, inv.č. 305, 3. srpna 1950.

⁷⁶ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 152, inv.č. 305, Smíšená komise korespondence 1951.

⁷⁷ Tamtéž.

V souvislosti s korespondenční činností postupoval ONV v Židlochovicích některé spisy KNV. Tyto zmíněné dokumenty se vztahovaly k roku 1949 a byly zasílány na KNV do Brna inženýru Richardu Turkovi, stavebnímu odborníkovi a zaměstnanci oddělení válečných škod při zdejším KNV. Ten měl ohodnotit poničení daných staveb pro ONV v Židlochovicích za honorář 25 Kčs za hodinu.⁷⁸

6.2 Působnost Smíšené komise při ONV Brno-okolí (Brno-venkov)

Smíšená komise při ONV Brno-okolí (Brno-venkov) řešila prakticky totožné nároky poškozených obyvatel za utrpěné škody jako Smíšená komise na okrese Židlochovice. Přesto se samotné dokumenty do jisté míry liší, některé se v příslušných kartonech po srovnání s kartony vztahujícími se k Smíšené komisi působící v Židlochovicích ani nenalézají.

Mezi základní spisy patří soupis Státního statistického úřadu o škodách způsobených válkou a mimořádnými poměry. Z nich jsou patrná přesná čísla k počtům přihlášek v regionu, což se kupříkladu v kartonech ze soudního okresu Židlochovice nenachází. U soudního okresu Brno-okolí (Brno-venkov) tak máme celkem 7851 přihlášek a u soudního okresu Ivančice 3918 přihlášek za válečné škody. Tato čísla alespoň obecně svědčí o velikosti poškození jednotlivých okresů. Statisticky jsou ale ještě více rozvedeny podle jednotlivých obcí, a tak v námi sledovaném Ořechově bylo zaevidováno 238 odevzdaných přihlášek, v Ořechovičkách 202, v Tikovicích 179 a v Hajanech 81 přihlášek na náhrady za válečné škody.⁷⁹

Podstatnou část dokumentů o působení Smíšené komise při ONV Brno-okolí (Brno-venkov) tvoří právní výnosy, které dále upravovaly nám již známé a stěžejní zákony číslo 54/1945

---

⁷⁸ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 152, inv.č. 305, K odhadu!.

⁷⁹ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 217a, inv.č. 302, Směrnice pro přihlašování a zjišťování válečných škod.

Sbírky zákonů, 136/1936 Sbírky zákonů a zákon číslo 161/1946 Sbírky zákonů.

Rozložení jednotlivých výnosů je členěno posloupně podle roků. V roce 1945 tak především docházelo k navracení přihlášek kvůli chybějícím náležitostem v tiskopisech na přihlašování škod a s tím spojené připomínky pro Smíšenou komisi při ONV. Ty se týkaly především nabádání ke správnosti a dodržování všech formalit při podávání přihlášek.

K těmto dokumentům přináleží i stížnost vedoucích činitelů obce Říčany u Brna, adresovaná tehdejšímu ministru vnitra Václavu Noskovi při jeho návštěvě obce Zbýšov. Ta uvádí, že při rozdělování 5,000 000 Kčs darovaných nejvíce poškozeným vesnicím brněnského okresu nedal ONV vsi Říčany nic, ačkoli bylo statisticky zjištěno, že obec Říčany byla čtvrtou nejvíce poškozenou lokalitou na okrese. Na tomto příkladě můžeme sledovat, jaký zájem a vůbec iniciativu obecních činitelů vzbuzovalo nahrazování škod způsobené válkou a mimořádnými poměry.

Typické pro tyto prvotní měsíce po válce a řízení jednání při odškodňování bylo odvolávání se na zákon číslo 54/1945 (paragraf 6), a to z důvodu prodlužování termínu na podávání přihlášek o škodách.⁸⁰

K výnosům z roku 1946 patří pro tento okres zdánlivě nesouvisející vyhláška z 8. března 1946 o náhradě škod způsobených silami Spojených států amerických na území Československé republiky. Můžeme jen dodat, že tato vyhláška nebyla v žádném případě v námi sledovaných obcích uplatněna a patrně se v mnohem větší míře využívala v místech přímého působení americké armády na československém území.

---

⁸⁰ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 217a, inv.č. 302, Směrnice pro přihlašování a zjišťování válečných škod, Výnosy 1945.

Další přípisy se věnují hlavně řízení o důkazních šetřeních, dodávání důkazů nezbytných pro nahrazování škod a upřesňování škod občany okresu.⁸¹

Velice důležité z důvodu pochopení, jak členové Smíšené komise při ONV Brno-okolí (Brno-venkov), ale i na jiných okresech pracovali, byly pokyny ZNV v Brně z roku 1947 pro instruování spisů, obsahujících přihlášku válečných škod, podanou podle dekretu prezidenta republiky číslo 54/1945 Sbírký zákonů. Tento rozsáhlý výnos o 27 bodech stanovoval vše od zevní úpravy spisů až po zřeknutí se náhrad za škody a odvolávání přihlášek válečných škod. Výnos prakticky upravoval všechny úkony spojené s podáváním přihlášek za válečné škody.

V roce 1947 probíhala i další jednání mezi státními institucemi o uvolňování dalších částek na výplaty náhrad za škody.⁸²

A konečně výnosy z roku 1948 dále upravovaly paragrafy hlavních zákonů, vztahujících se k zálohám na válečné škody a s nimi spojeným řízením.⁸³ Vyplácení záloh se postupem času stalo jedinou formou získání alespoň částečných náhrad za utrpěné škody a příkoří.

Od těchto teoretických podkladů pro práci Smíšené komise ONV Brno-okolí (Brno-venkov) můžeme přejít k praktickým jednáním o částkách na náhrady škod žádaných poškozenými obyvateli.

Celý proces stanovování náhrad byl velice zdlouhavý, a to nejen pro samotné poškozené. Pro úřednický aparát znamenala tato práce sbírání dokladů důležitých k právoplatnému a co možná nejvíce korektnímu rozhodnutí dle upravujících vyhlášek.

---

⁸¹ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 217a, inv.č. 302, Směrnice pro přihlašování a zjišťování válečných škod, Výnosy 1946.

⁸² SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č.217a, inv.č. 302, Směrnice pro přihlašování a zjišťování válečných škod, Výnosy 1947.

⁸³ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č.217a, inv.č. 302, Směrnice pro přihlašování a zjišťování válečných škod, Výnosy 1948.

A tak veškeré podmínky k výplatám za utrpěné škody projednávala Smíšená komise při ONV Brno-okolí (Brno-venkov) několik roků. Avšak nejen ona, protože stejný doklad o délce jednání za náhrady škod máme i ze soudního okresu Židlochovice. O tom ostatně svědčí počátek schůzí zabývajících se odškodňováním válečných škod, který se datoval na 30. prosinec 1946. Značnou dobu, která jednání Smíšené komise při ONV Brno-okolí (Brno-venkov) zabrala, nám dokazuje datum poslední schůze, v pořadí osmdesáté, datované k 31. srpnu 1950. Co se týče frekvence konání těchto setkávání, můžeme hovořit o týdnu až třech týdnech, což byla obvyklá doba mezi jednotlivými jednáními. V pozdějších letech, konkrétně v letech 1949 a 1950, se ale intervaly mezi schůzemi smíšené komise prodlužovaly na měsíc i déle.⁸⁴

Na těchto schůzích se projednávaly jednotlivé výše škod nárokované poškozenými obyvateli, z nichž část byla uzavřena a bylo potvrzeno stanovené rozhodnutí na vyplacení nebo nevyplacení určité náhrady. Třetí variantou bylo nové přezkoumání uváděných škod. Konkrétně v dokumentech z první schůze, na které bylo definitivně projednáno 8 přihlášek, bylo dalších 25 uzavřeno až na sedmé schůzi Smíšené komise při ONV Brno-okolí (Brno-venkov). Pokud se podíváme na druhou schůzi smíšené komise z 6. ledna 1947, opět nalezneme mimo definitivně uzavřené 38 přihlášek odsunutých na sedmou schůzi smíšené komise. Uvedme si alespoň jeden příklad, jak konkrétní přihlášky Smíšená komise při ONV Brno-okolí (Brno-venkov) řešila. Během 61. schůze, konané 20. září 1949, byla jako čtvrtému v pořadí projednávaných, Karlu Chramostovi z Ořechova, snížena škoda na 393 100 Kčs následkem vyloučení předmětů odebraných Rudou armádou u položky 4 přihlášky na válečné škody. K obdobným postupům s odročením některých

---

⁸⁴ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 217, inv.č. 301, Zápisky smíšené komise pro oceňování válečných škod 1946-1949.

přihlášek na příští schůze docházelo na jednáních Smíšené komise u ONV Brno-okolí (Brno-venkov) poměrně pravidelně. Výsledkem práce smíšené komise tak byly zpravidla tři hlavní součty: součet přihlášené škody, ocenění smíšenou komisí a částka z ocenění smíšenou komisí připadající na stavební škody.⁸⁵

Nesmíme zapomenout ani na obsazení Smíšené komise při ONV Brno-okolí (Brno-venkov). I když nutno uvést, že žádnou zmínku o datu nebo průběhu zvolení členů komise do těchto funkcí nemáme. Předsedou byl od počátku zasedání zdejší smíšené komise Augustin Novotný, zástupcem berní správy Josef Štěkavec - berní adjunkt, odborníkem stavební asistent Miroslav Audy a zapisovateli Dr. Jaromír Janiš a Ladislav Žák. Při častých jednáních docházelo k různým kratším i dlouhodobějším zastoupením při schůzích již dříve stanovenými náhradníky. Kupříkladu během deváté schůze smíšené komise z 24. února 1947 Miroslava Audyho v pozici stavebního odborníka nahradil Antonín Coufal. Snad jedinou větší změnou se stalo na 64. schůzi Smíšené komise ONV Brno-okolí (Brno-venkov) 11. října 1948 odstoupení jejího předsedy Augustina Novotného a nahrazení novým v osobě Roberta Doležala.⁸⁶

Důležitým poznatkem, zjištěným z tohoto materiálu o práci Smíšené komise při ONV Brno-okolí (Brno-venkov), ovšem je, že ačkoli by v těchto seznamech měl být každý přihlašovatel patřící k okresu, neuvádí se zde nikde původce škod. Můžeme nalézt pouze statistické údaje o vyčíslení a vyhodnocení škod. Nikoli tedy viníka, což je ale jedna z hlavních otázek, kterou si během tohoto bádání pokládáme.

---

⁸⁵ SokA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 217, inv.č. 301, Zápisky smíšené komise pro oceňování válečných škod 1946-1949.

⁸⁶ SokA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 217, inv.č. 301, Zápisky smíšené komise pro oceňování válečných škod 1946-1949.

7. Válečné škody a jejich náhrady v obcích na posledním německém obranném pásmu před Brnem v roce 1945

Po vykreslení situace týkající se válečných akcí, příslušných zákonů vztahujících se k válečným škodám a jejich náhradám a práce Smíšené komise při ONV v Židlochovicích a ONV Brno-okolí (Brno-venkov) můžeme přistoupit k samotným válečným škodám na budovách a k výčtu znehodnoceného nebo zcizeného majetku obyvatel vesnic Holasic, Rajhradu, Vojkovic a Hajan, Ořechova, Ořechoviček a Tikovic a předně ke sledování, kdo vůbec tyto škody způsobil.

Přihlášky občanů zmiňovaných obcí, mimo jejich základní tiskopisy, obsahují tzv. přílohy přihlášek. Jednalo se o seznamy zničených nebo zcizených věcí, jimiž se obyvatelé vesnic snažili pro úřady co nejvěrohodněji vyčíslit své ztráty. Lidé své škody doplňovali plánky a ojediněle i fotografiemi zničených nebo poškozených částí obytných i užitkových budov. V neposlední řadě patřila k přihláškám ve sledovaných vesnicích rozsáhlá korespondence a úřední agenda týkající se navracení přihlášek kvůli jejich chybějícím náležitostem, nesprávným údajům, oceňování škod, jednáních o zálohách za škody, výpovědích svědků, přeplatcích na zálohách, tzv. komentářích k válečným přihláškám nebo výměrech za tzv. věcná plnění pro spojeneckou Rudou armádu. Mimo jiné byly součástí přihlášek i různé přípisy na vzdávání se náhrad a všemožné účty od vyplacených záloh až po ty, jenž byly spojené s opravami poškozených domů.

Pokud se máme držet linie, kterou si tato práce vytyčila, je nutné zabývat se viníkem škod způsobených v uváděných obcích, pokud je lze objektivně zjistit. Nejprve je potřeba stanovit výpovědní hodnotu jednotlivých dokumentů náležejících k přihlášce. Pokud zobecníme tuto otázku, můžeme mluvit o třech základních materiálech každé přihlášky, a to nehledě na

okres, kde vesnice byla. Jedná se o samotný tiskopis přihlášky válečných škod, přílohy přihlášky na válečné škody a konečně výpovědi svědků poškozených.

Co se týče zneužívání náhrad za válečné škody, o tom nám nejlépe vypoví rozbor veškerých dokumentů přiložených k přihláškám. V neposlední řadě se budeme zabývat sledováním příbuzenských vztahů, popřípadě velice netradičních vztahů při výpovědích nutných svědků, a tím pádem jejich možné protěžování. Nicméně pouze v případě, že je i toto jednoznačně čitelné z přihlášek válečných škod.

7.1 Válečné škody a jejich náhrady v Holasicích

Je nutné uvést, že v Holasicích potažmo v Rajhradě došlo k tak těžkým bojům neplánovaně. Vývoj situace na frontě - rychlý postup Rudé armády - podobně těžkých škod ušetřil Židlochovice, které, jak bylo již výše uvedeno, hrály v německých operačních plánech obrany Brna velmi důležitou úlohu.

O příhodnosti pro německou obranu v Holasicích po kvapně vyklizených Židlochovicích svědčí i terén. Zatímco Vojkovice leží v nadmořské výšce 182 m nad mořem, Holasice ve výšce 198 m nad mořem a na ně navazující Rajhrad 190 m nad mořem.⁸⁷

O tom, že se Holasice nesmazatelně zapsaly do historie bojů v dubnu roku 1945 mezi německými vojsky a Rudou armádou, nakonec svědčí i počet podaných přihlášek válečných škod. Místní občané jich doručili ke státním orgánům 219 o celkové hodnotě ocenění smíšenou komisí na 5,733 152 Kčs. Je nutné zdůraznit, že z tohoto počtu 219 přihlášek jich 59 smíšená komise neuznala, a nedošlo tak k žádné výplatě náhrady. Přihlášky válečných škod obce Holasice se nachází v šesti kartonech ve státním okresním archivu Brno-venkov v Rajhradě a

---

⁸⁷ Bartoš, J., Trapl, M., Schulz, J.: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*, Svazek IX., Ostrava 1984, s. 251, 261 a 270.

jsou řazeny abecedně.⁸⁸ Při úvodním výčtu stojí ještě za zmínku, že z 219 přihlášek holasických občanů se nachází 2 cizí žádosti o náhradu škod, i když pečlivě zařazené do abecedního rejstříku zdejších. Jedná o žádost pana Jana Cacha (Rajhrad) se zjištěnou škodou 9 200 Kčs, ale bez jakékoli vyplacené zálohy.⁸⁹ A poté spis pana Jana Jedličky (Blučina) s uváděnou škodou 52 027 Kčs s poskytnutými náhradami ve výši 45 000 Kčs.⁹⁰

Zaměřme se ale na úvodní a hlavní otázku této práce. Kdo způsobil válečné škody v Holasicích a je vůbec možné tuto otázku z pramene válečných přihlášek zodpovědět? Problém Holasic je totiž specifický z toho důvodu, že po několika neúspěšných útocích sovětské armády se rozhodlo její velení 21. dubna 1945 k radikálnímu řešení nastalé situace. Tím se stalo vyklizení vesnice od civilního obyvatelstva. Tento akt měl za následek uvádění během mapování škod údaje o vystěhování, a tudíž jmenování stěhování jako jeden z faktů, kvůli němuž byl viník škod neznámý. V nekonkrétních zápisech tak často figuruje v kolonce původce škod „vyhoření“, „válečné škody a odcizení“, „zastřelení“, „otřesy bomb“ nebo „bojující armády“.⁹¹ Tyto údaje nám v nejlepším případě pouze napoví, jakým způsobem v Holasicích ke škodám došlo. Nutno ale zmínit, že i při výše uváděném zdůvodnění škod docházelo k odškodňování obyvatel Holasic. Za mnohé z nich bychom mohli jmenovat přihlášku pana Josefa Vaňka se zjištěnou škodou komisí 9 792 Kčs a vyplacenými zálohami v hodnotě 7 000 Kčs.

---

⁸⁸ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 163, 164, 165, 166, 167, 168, inv.č. 307.

⁸⁹ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 163, inv.č. 307, Cach Jan.

⁹⁰ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 165, inv.č. 307, Jedlička Jan.

⁹¹ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 163, 164, 165, 166, 167, 168, inv.č. 307.

Ten v přihlášce zaznamenal škody v bodech 1, 2, 7, 10 s tím, že je zapříčinila „fronta“. A nikde jinde v přináležejících dokumentech přihlášky nelze dohledat jakoukoli zmínku o viníkovi škod.⁹²

Přihláška válečných škod měla oddíl A a B, z nichž prvně jmenovaný řešil útrapy, věznění, popřípadě zabití během válečné situace a mimořádných poměrů. Do těchto škod můžeme zařadit všechny zemřelé v důsledku osvobozovacích bojů, ale jen těžko můžeme označit, kým byli tito občané během mnohdy nepřehledných bojů zabiti. Druhou částí takto poškozených tvořili věznění občané a lidé, kteří jakkoli přišli o zdraví během nasazení v důležitých německých továrnách, na nucených pracích nebo při kopání zákopů. Nutno zmínit, že v celých obcích patřili k těmto lidem jen jednotlivci. Jako příklad můžeme zmínit paní Terezii Gärtnerovou, která žádala mimo jiné odškodnění za svého manžela, bývalého legionáře Václava Gärtnera, jenž zemřel po týrání ve věznici v Mannheimu. Z celkového jí přiznaného ocenění škod 15 902 Kč bylo paní Gärtnerové vyplaceno 5 000 Kčs v podobě záloh. Nikde ovšem nefiguruje žádný přípis, jenž by značil odškodnění nebo jaká část z něj je za manželovo věznění.⁹³

Když se podíváme na samotné tiskopisy přihlášek holasických obyvatel a přistoupíme k oddílu B Škody na majetku a jiné, postupně se bod po bodu 1-12 můžeme dostat alespoň k částečnému zjištění viníků škod. Kupříkladu holasický rolník Jan Čupa se zjištěnou škodou komisí 11 520 Kčs a vyplacenými náhradami ve výši 14 000 Kčs uvedl v základním tiskopisu v bodech 1, 4 a 6 „zabráním a zničením Rudou armádou“. Dobytek

---

⁹² SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 168, inv.č. 307, Vaněk Josef.

⁹³ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 164, inv.č. 307, Gärtnerová Terezie.

(zveřejňovaný v bodě 4 přihlášky) odvedený rudoarmějci byl k 31. srpnu 1948 přiřčen k tzv. věcným plněním pro spojeneckou Rudou armádu.⁹⁴ Tohle ostatně značilo typické jednání, kdy sovětská armáda doplňovala své polní kuchyně a odebírala zvířata potřebná k práci pro ni, a to nejen dobytek. Mnohdy ovšem při odvodu dobytka nedocházelo k dobrovolným, popřípadě domluveným odběrům od obyvatel Holasic. O tom svědčí i uváděné termíny v přihláškách, v nichž mnoho obyvatel hovoří o krádežích a odcizeních. A až později docházelo k vykazání těchto škod v tzv. věcných plněních.

Část přihlášek válečných škod obyvatel Holasic byla rozepsána konkrétně jen v některých bodech, a tak například u pana Dominika Hamerníka nalezneme v bodech 1, 2, 4, 5, 6 nekonkrétní „odcizeno“ a v bodě 5 „Rudá armáda“. Později úřady začlenily panu Hamerníkovi škody nejen z bodu 5 jako tzv. věcná plnění pro Rudou armádu (mimo jiné za býčka, ohlávky, postroje, ječmen, slámu, kukuřici apod.).⁹⁵

Mezi tři základní vypovídací prameny svědčící o původci škod v námi sledovaných vesnicích patří také přílohy přihlášek válečných škod. Z přílohy lze zjistit, co konkrétně bylo zničeno, poškozeno nebo ukradeno, a nejinak se tomu dělo i v Holasicích. Seznamy škod byly mnohdy poměrně rozsáhlé, a i když nebylo pravidlem, že poškozený jmenoval viníka škod nebo se tak někdy stalo jen částečně, mají pro nás velkou výpovědní hodnotu.

Pro naše sledování tak poukáží na dvě možnosti, které se uváděly v přílohách přihlášek v Holasicích. Ve většině případů přílohy představovaly nekonkrétní výčet zničených nebo

---

⁹⁴ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 163, inv.č. 307, Čupa Jan.

⁹⁵ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 164, inv.č. 307, Hamerník Dominik.

odcizených věcí a vybavení domů, za něž žádali obyvatelé náhrady. Ovšem v některých situacích poukazovaly na zničené, popřípadě ukradené vybavení obydlí, které nebylo popsáno nikde jinde v dokumentech přihlášky, a označovaly i toho, kdo škodu způsobil. Uvedme přihlášku pana Miroslava Škardy s oceněnou škodou na 11 700 Kčs a přiznanými zálohami 5 500 Kčs. Ten v hlavním tiskopise pro škody napsal poškození majetku v bodech 1, 5, 6, 12 jako „odcizeno okupačními armádami“, ovšem v příloze přihlášky se pan Škarda rozepsal sdílněji. Zaznamenal, že došlo k odcizení a odnětí košile, obleků, gumáků aj. oblečení, dále pak motorky, vrtačky, montážních klíčů, elektrické brusky a dvou saxofonů vojáky Rudé armády.⁹⁶

A konečně pro nás třetí důležitý pramen ozřejmující viníky válečných a mimořádných událostí představovaly výpovědi svědků poškozených osob. I u výpovědi svědků holasických občanů můžeme konstatovat, že část z nich je nekonkrétní a druhá označuje původce škod. Svědci zde ale často jmenují pouze jednotlivosti z výčtu poškození uváděných v přihlášce, i přesto alespoň částečně pomáhají rozkrývat otázku, kdo způsobil škody během války, v době jejího konce a po ní. Pro příklad přihláška pana Františka Vlčka se zjištěnou škodou 44 098 Kčs a vyplacenou náhradou 13 000 Kčs. Pan Vlček neměl nikde, ani v tiskopise přihlášky a příloze přihlášky na válečné škody, uvedeno, kdo zapříčinil jeho škody. Oba svědci ovšem vypovídali o odcizení části movitých věcí a hotovosti 25 000 Kčs příslušníky Rudé armády.⁹⁷

V některých případech lze rekonstruovat více věcí dle více indicií z každého z materiálů. Pan František Zyka, jemuž však nebyly škody oceněny smíšenou komisí, a nedočkal se tak žádné zálohy, uvedl v tiskopise přihlášky škody v bodech 1, 2,

---

⁹⁶ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 166, inv.č. 307, Škarda Miroslav.

⁹⁷ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 168, inv.č. 307, Vlček František.

5, 6, 12 zapříčiněné „okupačním vojskem“. V přílohách přihlášky konkrétně označil vojáky Rudé armády, jenž mu ukradli 5 prstenů, náušnice, 40 sklenic zavařenin, 12 sklenic marmelády, 9 kg cukru, hodinky, motocykl, kolo, mandolínu, bendžo a gramofonové desky. A v neposlední řadě dva svědci potvrdili odcizení motocyklu, kola a hudebních nástrojů vojíny sovětské armády.⁹⁸

Mezi další otázky, které si tato práce klade, patří i důkladné sledování výpovědí svědků, především pak vypovídání příbuzných a protiřečení si při potvrzování škod. Během vypovídání svědků docházelo k automatickému upozorňování o čestném svědectví, vztahujícím se k potvrzení škod. V Holasicích došlo jen k šesti výpovědím, ve kterých je možné vysledovat, ovšem ne zcela průkazně, protěžování svědků z důvodu příbuzenských vztahů. Nutno ale podotknout, že nikde v dokumentech přihlášky žádný přípis o příbuzenském vztahu nefiguruje. Můžeme se tak domnívat jen na základě stejných příjmení a bydlení ve stejné obci nebo blízkém okolí. Jako první poškozenou jmenujme paní Annu Bělíkovou se zjištěnou škodou 5 374 Kčs a náhradami v částce 2 500 Kčs, které škody dosvědčovala paní Marie Bělíková z Holasic.⁹⁹ Další, určitě zamyšlení hodnou výpověď k přihlášce pana Antonína Dohnala s oceněnou škodou 5 230 Kčs a zálohou 2 000 Kčs tvořila výpověď pana Stanislava Dohnala. S tím bylo spojeno i svědčení k přihlášce pana Stanislava Dohnala o částce 68 221 Kčs a zálohou 25 000 Kčs, které vykonal pan Antonín Dohnal.¹⁰⁰ Ostatně příjmení Dohnal bylo v Holasicích poměrně obvyklé. K přihlášce paní Antonie Mátlové, při schválených škodách za

---

⁹⁸ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 168, inv.č. 307, Zyka František.

⁹⁹ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 163, inv.č. 307, Bělíková Anna.

¹⁰⁰ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 164, inv.č. 307, Dohnal Antonín, Dohnal Stanislav.

9 200 Kčs a zálohami na 2 000 Kčs, dosvědčovala uváděné ztráty paní Štěpánka Kaplanová, rozená Mátlová. Jako druhý svědek zde figuroval její manžel František Kaplan z Loučky.¹⁰¹ A poslední, do jisté míry sporné v ohledu výpovědí svědků, představovaly přihlášky pánů Františka a Františka Sosnarů. V první přihlášce pana Františka Sosnara k žádnému ocenění ani vyplacené záloze nedošlo. Zde vypovídal jako svědek druhý František Sosnar. A s ním souvisí i jeho přihláška, ve které svou výpovědí dokazoval jeho škody pan Karel Sosnar. Ani v tomto případě smíšená komise nepřiznala výplatu jakýchkoli odškodňujících peněz.¹⁰² Tyto přihlášky ani vedení jejich agendy neukázalo jednoznačný důkaz o negování žádostí o náhradu za škody z důvodu provinění se proti zásadám dosvědčování o škodách. Ukazuje nám také celkem malé číslo, v jakém se v Holasicích z celkového počtu 219 přihlášek, objevovaly určité nesrovnalosti v této části řízení přihlášek za válečné škody.

Svým způsobem pozoruhodný oddíl v přihláškách válečných škod zaujímaly přeplatky na zálohách. K těm v Holasicích docházelo často a v mnoha případech potom přeplacení občané museli v dohodnutých splátkách nad rámec přiznané škody peníze navrátit. Směrodatné číslo značilo ze zákonů patrné 50 procentní ocenění smíšenou komisí. Podle toho se odvíjela jak náhrada za válečné škody, tak případné přeplatky na zálohách. Ojedinělým jevem, i v Holasicích, představovalo prominutí vracení přeplatku. Při nich patřily mezi nejdůležitější důvody prominutí sociální slabost nebo stáří dotyčných obyvatel. Mezi omilostněné žadatele o prominutí přeplatku válečných škod

---

¹⁰¹ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 165, inv.č. 307, Mátlová Antonie.

¹⁰² SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 166, inv.č. 307, Sosnar František, Sosnar František.

patřil i pan Leopold Kolařík, jemuž bylo vypočítáno vydání 7 408 Kčs nad rámec možných náhrad. Po obsáhlé korespondenci a odvolávání se za odpuštění navracení již vyplacených peněz úřady 26. února 1950 panu Kolaříkovi vyhověly a vrácení přeplatku zamítly.¹⁰³

Pokud máme na závěr zhodnotit škody vzniklé v Holasicích a určit jejich viníky, musíme říci, že u asi poloviny škod nelze označit viníka. Zde je třeba vzít v úvahu fakt, že u škod vzniklých při bombardování dělostřelectvem, potažmo letectvem, se dalo jen těžko zaznamenat viníka, zvláště po výše uváděném vystěhování místního obyvatelstva.

U druhé části škod, především za pomoci tří hlavních vypovídacích pramenů přihlášky válečných škod, viníka označit můžeme. Možná překvapivě to byli spíše vojáci Rudé armády, a to i po případném anulování škod vykázaných v tzv. věcných plněních pro spojeneckou Rudou armádu.

Mezi hlavní věci, které vojáky Rudé armády zajímaly, pokud tedy odmyslíme dobytek, zemědělské plodiny a dopravní prostředky (kola, motocykly, automobily, povozy) jako tzv. věcná plnění, patřily cennosti (prsteny, náušnice apod.), hodinky, hotovost, hudební nástroje a oblečení. Němci v Holasicích dle přihlášek zapříčinili mnohem méně škod, a když už byli označeni, tak především škody způsobené boji (německé fosforové bomby). Co se týče odcizování věci, Němci ukradli mnohem méně movitých věcí než jejich sovětské nepřátele.

7.2 Válečné škody a jejich náhrady v Rajhradě

Rajhrad tvořil v německé obraně před Brnem klíčový opěrný bod při snaze zastavit sovětský postup směrem na Brno přes Vojkovice. Němci zde několik dní měli pevné stanoviště a

---

¹⁰³ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 165, inv.č. 307, Kolařík Leopold.

výchozí bod svého zázemí pro posilování pozic svých jednotek v Holasicích a vyplňování mezer v obraně. Nezřídka se tak Rajhrad stal terčem ostřelování z ruských dělostřeleckých baterií a letectva.

Celkový počet podaných přihlášek na válečné škody činil 236 o hodnotě 3,139 242 Kčs. Z tohoto počtu jich Smíšená komise při ONV v Židlochovicích neuznala za hodné odškodnění plných 146. Přihlášky válečných škod v Rajhradě se nalézají v šesti kartonech Státního okresního archivu pro okres Brno-venkov v Rajhradě a jsou seřazeny abecedně.¹⁰⁴

Po úvodních statistických údajích a obecné charakteristice válečných škod v Rajhradě se nejprve podíváme na určité specifikum v souvislosti s přihláškami válečných škod v Rajhradě. Mimo již uvedených 236 přihlášek místních občanů se v kartonu číslo 210 nachází sedm přihlášek vztahujících se k organizacím z Rajhradu. Tyto škody jsou zajímavé i z toho hlediska, jak se vlastně jednalo s družstvy, spolky, popřípadě řády (benediktinský klášter v Rajhradě) během kompenzování utrpěných škod.

První přihlášku odevzdalo vedení družstva upravené Svitavy a Svatky X. (správa velkostatku), v které ovšem nebyla zjištěna smíšenou komisí jakákoli škoda, a tudíž nic vyplaceno. Přitom v oddíle B této přihlášky, v bodu 11, označili představitelé velkostatku jako viníka škod německou armádu v roce 1945.

Mezi další žadatele se zařadila Hospodářská záložna z Rajhradu, jejíž spis je značně nekonkrétní a chudý na dokumentaci. Výsledkem nebylo žádné zálohování nárokovaných náhrad. Totéž se dá říci o přihláškách Rajhradského atleticko-fotbalového klubu a místní Národní střelecké gardy, v jejichž

---

¹⁰⁴ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 205, 206, 207, 208, 209, 210, inv.č. 307.

případech úřady rozhodly 3. března 1948 o neposkytnutí žádných kompenzací.

Poněkud úspěšněji si vedla Tělocvičná jednota Sokol Rajhrad. Sice se v jeho přihlášce nedohledáme viníka škod, ale na zjištěnou škodu 83 908 Kčs, byla poskytnuta náhrada 40 000 Kčs.

A konečně se dostáváme k současné dominantě Rajhradu, benediktinskému klášteru. Jeho škody na chrámové budově vyčíslili jeho představení na 10,500 000 Kčs a na přilehlých klášterních budovách na 3,202 800 Kčs. Ve spisu se nachází mnohé soupisy a účty za opravy, ale nikoli dokument, který by dokládal vyplacení jakýchkoli náhrad. V neposlední řadě v kartonu číslo 210 figuruje přihláška Kongregace sester chudých nemocných s oceněnou škodou 3,003 487 Kčs. V ní se nalézá i pozoruhodný odkaz týkající se vyplacených záloh ze 17. července 1947, „klášteru vyplaceno 350 000 Kčs“.¹⁰⁵

Těmto přihláškám se dostalo alespoň malých kompenzací, i když pro nás sledovaných údajů je poskrovnu. Jen u jedné z přihlášek je zaznamenán viník škod a kupříkladu přípisy svědků zde nenajdeme vůbec.

Pokud se nejprve zaměříme na škody způsobené na zdraví, psané v oddíle A přihlášky, je nutno uvést jen případy jednotlivců v Rajhradě. Navíc, jak jsme již zmínili při řešení přihlášek v Holasicích, jen těžko lze zmapovat, jaká konkrétní náhrada ve financích připadla za věznění, nucené nasazení a jiné uváděné alternativy škod v oddíle A, při němž dotyční ztratili zdraví, popřípadě přišli o život. Paní Marie Francová během osvobozování ztratila manžela Jaroslava, kterého zabil

---

¹⁰⁵ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 210, inv.č. 307, Vedení družstva upravené Svitavy a Svatky X., Hospodářská záložna Rajhrad, Rajhradský atleticko-fotbalový klub, Národní střelecká garda Rajhrad, Tělocvičná jednota Sokol Rajhrad, Klášter Rajhradský a Kongregace sester chudých nemocných.

šrapnel z granátu. Její celkové ocenění škod smíšenou komisí činilo 19 100 Kčs a vyplacená kompenzace 9 500 Kčs. Jenomže paní Francová mimo ztrátu manžela uvedenou v oddíle A přihlášky, udala v oddíle B škody v bodech 1, 3, 5, 12 zapříčiněné „německou a ruskou armádou“.¹⁰⁶

Pohlédneme-li k oddílu B přihlášky za válečné škody, znovu je třeba se nejprve zamyslet nad zjištěním viníka škod podle nejlépe to ukazujících pramenů každé přihlášky.

To, co by mělo o původcích škod svědčit, představuje samotný hlavní tiskopis přihlášky za válečné škody a nutno dodat, že v Rajhradě o tom svědčily tyto tiskopisy rozhodně nejvíce. Nezbyvá nám ovšem nic jiného, než výpovědi tiskopisů přihlášek rozdělit na několik částí. První, nekonkrétní část, nám toho mnoho nenapoví. Snad jen o způsobu, jak poškození a ztráty vznikly. Jmenujme ku příkladu přihlášku pana Čeňka Langa, se zjištěnou škodou 50 254 Kčs a celkovými zálohami 22 000 Kčs, který v bodech 1, 2, 4, 6, 7, 10 uvedl jako příčinu škod letecké bombardování.¹⁰⁷

Nicméně velkou část přihlášek zde tvořily ty, které alespoň částečně v tiskopise přihlášky uváděly konkrétního viníka, popřípadě způsob ztráty někým. Za všechny případy můžeme zmínit přihlášku pana Josefa Maršálka s oceněním smíšenou komisí ve výši 74 980 Kčs a uhrazenými zálohami v konečné částce 37 400 Kčs. Ten přičítá svá poškození na vrub v položkách 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 10 během 19. - 28. dubna 1945 německé armádě, bod 10 měl částečně dle jeho svědectví v přihlášce neznámého viníka.¹⁰⁸ Většinu škod v Rajhradě, které mají konkrétního viníka uváděného v přihlášce, měla na svědomí

---

¹⁰⁶ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 206, inv.č. 307, Francová Marie.

¹⁰⁷ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 207, inv.č. 307, Lang Čeňk.

¹⁰⁸ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 208, inv.č. 307, Maršálek Josef.

německá vojska nebo úřady. Tento fakt je celkem logický i z důvodu několikanásobného působení Rajhradu jako nejbližšího německého zázemí v těžkých bojích o Holasice.

Přesto pohledme ještě na jeden velice zajímavý fakt týkající se škod zapříčiněných německými vojsky v Rajhradě. Někteří jedinci zde napsali v přihláškách, pokud škodu způsobila německá strana, místo obvyklých prohlášení „německá armáda“ „Němci“ nebo „wehrmacht“, tvrzení o oddílech SS. Pan Miroslav Stříž zapsal škody následovně: bod 1 (8. května 1945) neuvedeno, bod 7 (17. dubna 1945) německá armáda, bod 12 (17. dubna 1945) německá armáda SS.¹⁰⁹ Sice v Rajhradě napočítáme jen jednotlivce, ale ti ze škod obviňují právě vojska SS. A to svědčí o působení těchto jednotek v Rajhradě, jejichž řádění se na celé Moravě jen těžko mapuje. A tak přihlášky válečných škod mohou svým způsobem i v této problematice při mapování činnosti jednotek SS napomoci.

Druhou částí škod rajhradských přihlášek, o kterých můžeme říci, že jsou dle základních tiskopisů konkrétní, tvořily škody přičítané vojákům Rudé armády. Za tyto přihlášky zmíníme tu pana Leopolda Ruse se zjištěnou škodou 1 000 Kčs a vyplacenou částkou na zálohách 10 000 Kčs. Kompenzaci škod pan Rus získal za škody v bodech 4, 5, 6, 7, 8 odůvodněné jako „odebráno v obci vítěznou Rudou armádou“.¹¹⁰ Nezanedbatelný počet přihlášek, kde obyvatelé jmenovali za viníka škod sovětské vojsko, souvisí s tzv. věcnými plněními pro spojeneckou Rudou armádu, která pro sebe repatriovala potřebný dobytek a vybavení. Pan František Homola s oceněním smíšenou komisí v částce 48 800 Kčs, ale bez vyplacených náhrad, zaznamenal v položkách 1, 3, 6 (18. dubna-21. srpna 1945) jako

---

¹⁰⁹ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 209, inv.č. 307, Stříž Miroslav.

¹¹⁰ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 208, inv.č. 307, Rus Leopold.

„ruské repatriace“. V dalších bodech 2, 4, 5 byl potom nekonkrétní („vojsko“).¹¹¹

U válečných přihlášek v Rajhradě musíme zmínit ještě dva mimořádné, ale nepochybně důležité jevy těchto řízení.

Ten první se týká Němců usídlených na československém území. Pan František Bundálek žádal odškodnění v bodech přihlášky 3, 4, 5, 6 a 10 způsobené Němci a jejich přistěhovalci, kteří mu v uváděných bodech zabrali věci před příchodem fronty.¹¹² Přihlášku si v Rajhradě podala i Marie Hallová se svými dědici. Ta byla ale velice rychle zamítnuta s odůvodněním „likvidace německé osídlovací činnosti“.¹¹³

Druhým jevem, jenž se vyskytnul v tiskopisech přihlášek válečných škod v Rajhradě, byly škody, jejichž viníci nebyli příslušníci ani německé, ani sovětské armády. Pan Václav Zavadil označil za viníky škod v bodě 1 (duben 1939) maďarské okupační vojsko. V dalších položkách 2, 7, 10 (duben 1945) obvinil ze škod Němce (odcizení, jejich letecký útok).¹¹⁴

Zaměříme-li se na vypovídací hodnotu příloh přihlášek válečných škod a výpovědi svědků v Rajhradě, dosvědčují nám buď totéž, co bylo v hlavních tiskopisech přihlášky, nebo jsou nekonkrétní. V tomto případě takřka veškerou vypovídací hodnotu o původci škod v Rajhradě nesou tiskopisy přihlášek.

Velice pozoruhodné u výpovědi svědků v Rajhradě ovšem jsou jejich příbuzenské vztahy. V protokolech výslechnů svědčících osob často figuruje přímá otázka na příbuzenský vztah osob v poměru poškozený - svědek. Z 236 přihlášek

---

¹¹¹ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 206, inv.č. 307, Homola Frntišek.

¹¹² SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 205, inv.č. 307, Bundálek František.

¹¹³ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 206, inv.č. 307, Hallová Marie.

¹¹⁴ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 210, inv.č. 307, Zavadil Václav.

válečných škod v Rajhradě jen šest z nich mělo za svědka svých ztrát někoho z rodinné přízně. Shodou okolností se vždy jednalo o švagra poškozené/ho. Z počtu těchto šesti občanů Rajhradu celkem čtyři z nich dostali vyplacenou náhradu. A to je na počet přihlášek, které nebyly v Rajhradě vyslyšeny, poměrně velké číslo.¹¹⁵

V Rajhradě nalezneme i občany přeplacené na zálohách za škody, někdy až mnohonásobně vůči ocenění ztrát smíšenou komisí. Tak tomu bylo v případě již výše uváděného pana Leopolda Rusa, na jehož škodu vyčíslenou na 1 000 Kčs, přišla záloha 10 000 Kč (již v roce 1945 jako okamžitá opatření ONV). Přeplatek poté činil 9 500 Kčs.¹¹⁶ Ani z důvodů mnoha neuznaných nároků za utrpěné škody ovšem přeplatky nejsou tak obvyklé jako například v sousedních Holasicích.

Při závěrečném hodnocení kapitoly o válečných škodách a jejich náhradách v Rajhradě nám nezbyvá než rozdělit škody na několik částí. Tou první je myšlen nekonkrétní viník uváděný jako „vojsko“ nebo nerozvedené označení „německá a ruská armáda“. V konkrétní polovině označující zde viníka dominují spíše Němci. V Rajhradě se objevují i zmínky o škodách způsobených příslušníky SS a jedna přihláška vypovídá o ztrátách způsobených maďarskou armádou. O něco menší počet poškozených v přihláškách zmiňuje jako původce škod Rudou armádu a její vojáky.

Výpovědi svědků, nutné k právoplatnosti přihlášky, tentokrát poskytly bližší informace o příbuzenských vztazích v poměru poškozený - svědek. I když již nalézáme i opatření úřadů proti vypovídání příbuzných, přesto se tak dělo. Ale ve

---

¹¹⁵ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 205, inv.č. 307, Buchta Karel ml. a st., Drápela Josef. Tamtéž, karton č. 206, Frič František. Tamtéž, karton č. 208, Mátlová Cecílie. Tamtéž, karton č. 210, Ungrová-Trojková Milada a Zavadil Václav.

¹¹⁶ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 209, inv.č. 307, Rus Leopold.

výsledku můžeme najít jen malý vliv na případné vyplacení nebo nevyplacení náhrad za škody v závislosti na příbuzenských poměrech.

7.3 Válečné škody a jejich náhrady ve Vojkovicích

K zmapování válečných škod a jejich náhrad v námi vytyčených vesnicích Židlochovického soudního okresu nám zbývá nahlédnout do přihlášek občanů z Vojkovic.

Tato obec se stala nástupištěm bojů sovětské armády o Holasice na jižním úseku posledního německého obranného pásma před Brnem. Spíše než samotné boje by se jí měly dotknout akce spojené s průchodem a pobýváním vojsk v této vsi. To, kdo ve Vojkovicích způsobil škody a zda-li můžeme tento fakt opět zjistit, nám snad napoví přihlášky zdejších obyvatel.

Tato situace, kdy Vojkovice představovaly nástupiště pro sovětské jednotky v boji o Holasice, se promítla i na podávaných přihláškách válečných škod. Občané Vojkovic odevzdali 51 přihlášek na náhrady za utrpěné škody, které jsou uloženy ve dvou kartonech ve Státním okresním archivu v Rajhradě. Celková hodnota ocenění činila 1,447 696 Kčs. Komise ale vyjádřila z 51 přihlášek k 21 z nich zamítavé stanovisko k vyplacení záloh.¹¹⁷

K tomuto počtu přihlášek musíme uvést další přihlášku, kterou odevzdal Sbor dobrovolných hasičů Vojkovice s oceněním 222 000 Kč, a na konci kartonu 238 nalezneme ještě přípis o škodách Místního národního výboru ve výši 3,000 000 Kčs.¹¹⁸

Zásadním materiálem, příkládaným k přihlášce nebo často i samostatně vloženém, zde představují tzv. věcná plnění pro spojeneckou Rudou armádu občanů Vojkovic. V kartonu číslo 237 má své místo dokonce celý fascikl těchto repatriačních dokumentů. Celkem se v celé agendě válečných přihlášek

---

¹¹⁷ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 237, 238, inv.č. 307.

¹¹⁸ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 238, inv.č. 307, Sbor dobrovolných hasičů Vojkovice, MNV Vojkovice.

z Vojkovic nachází 34 tzv. věcných plnění pro spojeneckou Rudou armádu. A to ještě jednou podotkneme, že toto číslo značí jen volně vložená repatriační plnění, mimo to jsou tyto úřední dokumenty přikládány ještě u jednotlivých přihlášek jako přílohy.¹¹⁹ Paní Anně Veisové byla sečtená škoda za tzv. věcná plnění pro spojeneckou Rudou armádu vyčíslena na 3 000 Kč (konkrétně za jeden vůz a dámské kolo). Dále uvedla v hlavním tiskopise přihlášky škodu v bodech 1, 2, 4, 5, 6, 8, 12 jako stranu zapříčiňující škody Rudou armádou. Její ocenění smíšenou komisí činilo 7 400 Kčs, ale potvrzení o vyplacení jakékoli náhrady se nedohledáme.¹²⁰ Druhý příklad o tom, jak se vůbec nakládalo s žádostmi o náhrady repatriovaných nejrůznějších věcí a zvířat, nám ukazuje spis pana Františka Daňka, v jehož přihlášce mu komise nepřiznala náhradu v bodě číslo 12 - šest slepic. Z protokolu sepsaného u ONV dle znalců vyplývá, že šlo doslova o věcná plnění „...ve prospěch a pro potřeby spojenecké Rudé armády.“¹²¹

Jediné újmy, alespoň vztahující se k oddílu A přihlášek, lidé zapsali jako ztráty mezd v důsledku bojů, pracovního nasazení nebo věznění. Tuto škodu, označenou jako poškození na těle, uvedl v bodě 12 (oddíl B přihlášky) například pan Jan Daněk a jeho manželka Terezie. Tu způsobil, dle jejich výpovědí, vedoucí Volksšturmu dne 10. dubna 1943.¹²² Zároveň nám tato přihláška dokazuje, že lidé přihlašovali prakticky všechny ztráty a příkoří, na která si jen vzpomněli.

Přejdeme nyní k viníkům škod ve Vojkovicích v oddílech B válečných přihlášek, na věcech movitých a nemovitých. Můžeme navázat na předcházející kapitoly a jen potvrdit, že část

---

¹¹⁹ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 237, 238, inv.č. 307.

¹²⁰ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 238, inv.č. 307, Veisová Anna.

¹²¹ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 237, inv.č. 307, Daněk František.

¹²² SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 237, inv.č. 307, Daněk Jan a Terezie.

příhlášek vojkovických občanů vůbec nespecifikuje, kdo škody zapříčinil. Dohledat tyto údaje není možné ani z výpovědí svědků, příloh přihlášek, ani v jiných příkládaných dokumentech. Naštěstí nutno uvést, že ve Vojkovicích je takto zcela hluchých míst při mapování škod poskrovnu. Pan Josef Urban s vyhodnocenou škodou 108 000 Kčs a zálohami ve výši 50 100 Kčs napsal ztráty v bodech 2, 6 a 9 (z 18. dubna 1945). Jako jejich viníka ale označil „válečné operace“ a stejně nejasná odpověď zazněla i od svědků poškozeného a jiných pomocných dokumentů přihlášky.¹²³

Největší výpovědní hodnotu o škodách ve Vojkovicích opět nesly samotné hlavní tiskopisy přihlášek, a to ať už ukazovaly na původce ve všech bodech přihlášky, nebo jen částečně. V mnohých případech k označení původce škod napomohly i výpovědi svědků, případně seznamy zcizených věcí nebo odvedených zvířat. Ojediněle nám k tomuto účelu posloužily i jiné náležitosti přihlášek. Tak tomu bylo v případech pánů Jaroslava Duchoně a Františka Maši. Pan Duchoň napsal v přihlášce škody v položkách 1, 3 a 6 s vysvětlením odcizeno při válečném tažení a v bodě 12 sabotáží proti Říši, ale až v tzv. vyšetřovacím listě¹²⁴ je označena za viníka škod Rudá armáda v bodech 1 a 3.¹²⁵ Druhou ukázkou podobné nápomoci tzv. vyšetřovacího listu nalezneme v přihlášce pana Františka Maši. Ten v hlavním tiskopise zaznamenal jako příčinu škod v bodech 1, 2 a 7 bombardování z 23. dubna 1945, ale až zmíněný list v těchto bodech jmenoval bombardování Rudé armády.¹²⁶

---

¹²³ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 238, inv.č. 307, Urban Josef.

¹²⁴ Vyšetřovací list byl běžnou součástí dokumentů přihlášek na válečné škody. Svědčil o okolnostech, které bylo třeba zjistit z žádostí o zálohu na náhrady za některé válečné škody a škody způsobené mimořádnými poměry.

¹²⁵ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 237, inv.č. 307, Duchoň Jaroslav.

¹²⁶ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 238, inv.č. 307, Maša František.

Bez viny ovšem při účtování škod ve Vojkovicích nevyšli ani Němci. Ve vesnici navíc lidí, kteří se přihlásili k Říši a německé národnosti, žilo mnoho, a tak i vypořádání se s nimi po válce obsahovalo majetkové odběry a přesuny. Dokumentovat si toto jednání můžeme na příkladu paní Antonie Drobílkové, jejíž manžel se hlásil k německé národnosti. Z celé její přihlášky jde vidět opatrnost úřadů a jejich větší rozsah zjišťování státní a národní spolehlivosti. Škody v přihlášce uvedla v bodech 1-8 a 10 způsobené 17. dubna 1945 poškozením a zabráním vojskem. Tuto nekonkrétní výpověď upravují dva svědci, kteří vypovídali o odebrání jejích dvou koní v noci ze 17. na 18. dubna Němci. Oba ale dále vypověděli, že nemohou zcela jasně udat, které věci patřily paní Drobílkové a které jejímu manželovi. Ale i přes její smíšené manželství se jí dostalo ocenění škod smíšenou komisí v hodnotě 34 562 Kčs a následně vyplacení záloh 21 500 Kčs.¹²⁷

U německých viníků škod se ve Vojkovicích zastavíme ještě v jednom případě. Pan František Povolný udal v bodech číslo 1, 2, 3 a 12 jako odůvodnění svých škod dva příslušníky SS. Jeden ze svědků strážmistr Antonín Sehnal, který u pana Povolného bydlel, přistihl příslušníky SS v jeho domě. Z jeho výpovědi dále vyplývá, že po pohrožení zastřelením oběma esesmany musel dům opustit.¹²⁸ Zmíněná událost dokládá jednání i přítomnost oddílů SS ve Vojkovicích i na přilehlé frontě.

Zbývá nám zohlednit výpovědi svědků poškozených osob. O pomoci dosvědčujících osob při hledání viníka škod jsme ve Vojkovicích hovořili již výše. Když se tedy zaměříme na příbuzenské poměry v obci aplikované na vztah svědek - poškozený při dokazování škod, neshledáme žádnou průkaznou indicii o jakékoli přízni. Obvykle se jednalo o sousedy nebo

---

¹²⁷ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 237, inv.č. 307, Drobílková Antonie.

¹²⁸ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 238, inv.č. 307, Povolný František.

spoluobčany z nejbližšího okolí, ale narazíme i na svědky z vedlejších vesnic jako v případě pana Františka Stravy, jemuž škody potvrzoval pan František Barák z Blučiny.¹²⁹

Pokud bychom závěrem kapitoly měli určit, kdo převážně stál podle konkrétních přihlášek válečných škod za ztrátami movitého i nemovitého majetku ve Vojkovicích, musíme tentokrát jmenovat ruské vojsko. A to i s přihlédnutím k tzv. věcným plněním pro spojeneckou Rudou armádu. Těchto repatriačních spisů se v agendě přihlášek válečných obce Vojkovice nachází opravdu mnoho, i ve srovnání s ostatními vesnicemi a celkovým počtem přihlášek. Svým způsobem tuto četnost věcných plnění opodstatňuje fakt, že Vojkovice se staly základnou sovětských oddílů při dobývání silně hájené linie Holasice - Rajhrad.

7.4 Válečné škody a jejich náhrady v Hajanech

Hajany představují první námi sledovanou obec patřící ve správních strukturách k tehdejšímu ONV Brno-okolí (Brno-venkov). Když máme tedy na úvod srovnat, v čem se lišily postupy nebo dokumenty na různých okresech, musíme konstatovat, že až na malé drobnosti a odlišnosti v používání některých tiskopisů se jednalo prakticky o stejnou práci obou smíšených komisí. Nutno ovšem dodat, že fond A-4 ONV Brno-okolí (Brno-venkov) oproti fondu A-7 (ONV Židlochovice) disponuje mimo kartony samotných přihlášek na válečné škody i kartony týkající se stavebních odhadů válkou poškozených budov nebo zamítnutými přihláškami válečných škod.

Obec Hajany ležela v pozadí bojů odehrávajících se v Ořechově, Ořechovičkách a Tikovicích, na jihozápadní straně poslední německé obranné linie před Brnem. Vesnici do jejího osvobození v nočních hodinách z 24. na 25. dubna 1945 držela pod svoji kontrolou německá armáda. Během 26. a 27. dubna zde

---

¹²⁹ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 238, inv.č. 307, Strava František.

docházelo k pohřbívání padlých vojáků obou zneprátelených stran. A pokud máme zmínit ještě následující události, od 28. dubna do 6. května 1945 v obci sovětské velení zřídilo ruský koňský lazaret (asi 600 koní). Po jeho odjezdu se do místního zámku přesunulo ruské skladiště materiálu.¹³⁰ Tyto indicie ukazují na čilý ruch zvláště sovětské armády, který byl v obci ihned po jejím osvobození a může nám opodstatnit některé ze škod.

Pokud pohlédneme na samotné přihlášky válečných škod v Hajanech, v jednom kartonu jich je uloženo jen 22 o celkové hodnotě ocenění smíšenou komisí 507 974 Kčs. U 10 přihlášek ovšem nedošlo k vyplacení žádné náhrady za utrpěné ztráty.¹³¹

K obci Hajany náleží také karton s důkladnými stavebními odhady válkou poškozených budov v obci. To jsou ostatně dokumenty, které se k obcím Holasice, Rajhrad a Vojkovice ve fondu A-7 nenachází. K Hajanům zde figuruje celkem 33 případů s úhrnnou částkou 390 062 Kčs. Budovy se v těchto materiálech dělily na totálně zničené (4 výkazy), velmi těžce poškozené (8), těžce poškozené (19), z nichž jedno ocenění se vztahuje k jednotě Sokol, a konečně lehce poškozené budovy (2).

V této agendě k obci Hajany rovněž nalezneme spisy k poškození místního zámku, statku, lihovaru a octárny, jejichž vlastníkem byla hraběnka Marie Deymová. Během řízení o škodách ovšem v pozici majitele vystupoval zmocněnec národní správy (Pozemkový fond). Hraběnka Deymová totiž patřila k obyvatelům německé národnosti, a tak o svůj majetek velice rychle po válce přišla. Konkrétně 12. května 1945, kdy došlo k veřejnému vyhlášení konfiskace německého majetku hraběnky

---

¹³⁰ SokA Brno-venkov v Rajhradě, Fond N-36, inv.č. 8a, Kronika obce Hajany I. (1948-1984).

¹³¹ SokA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 234, inv.č. 304.

Deymové. Celková výše ocenění škod všech těchto objektů činila 140 441 Kčs.¹³²

Zaměříme se ovšem na viníky škod vzniklých v Hajanech, protože odhady poškození budov tuto otázku neřešily.

I v Hajanech místní obyvatelé přihlašovali škody vzniklé na zdraví. Paní Olga Ryšavá (ocenění škod 1 325 Kčs, záloha 660 Kčs) udala v přihlášce škody v bodech 1 a 3 zapříčiněné bombardováním dne 12. dubna 1945. Společně s tím paní Ryšavá žádala náhradu za poškození zdraví následkem leteckého útoku. Lékař jí zjistil 35 procentní pracovní neschopnost.¹³³ Ovšem nízká vyplacená záloha svědčí o pravděpodobném nezohlednění zdravotních problémů po leteckém odstřelování. Termín bombardování, 12. dubna 1945, naznačuje, že se jednalo o sovětský útok.

V přihláškách na válečné škody v Hajanech se opakuje stejný scénář při hledání viníka škod jako v každé sledované vesnici, nehledě na okres. Nekonkrétnost celých, případně některých bodů přihlášek. Uvedme spis pana Josefa Rouse, jenž žádal škodu za položky 1, 2, 4 a 6, v nichž ale neoznačil původce škod. Toho nepojmenovali ani oba svědci jeho ztrát. Jediné konkrétní pojmenování představovalo prohlášení v bodě 5 (jeho dva osobní automobily) odebrané německou armádou. I přesto nároky pana Rouse byly shledány smíšenou komisí za oprávněné, a tak dosáhl na náhradu ve výši 23 250 Kčs.¹³⁴

Škody, při nichž můžeme dle přihlášek identifikovat německou nebo sovětskou stranu, v Hajanech převládají. Mnoho zdejších občanů uvádí u různých bodů různé viníky. O tom nám vypovídá i přihláška pana Václava Šillera (zjištěná škoda

---

¹³² SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 391, inv.č. 317, Stavební odhady válkou poškozených budov v obci: Bosonohy, Bystrc, Dvorská, Hajany, Hvozdec, Holásky, Horákov, Chrlice-Růžový.

¹³³ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 234, inv.č. 304, Ryšavá Olga.

¹³⁴ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 234, inv.č. 304, Rous Josef.

10 420 Kčs, bez záloh). Pan Šiller zaznamenal škody v bodech 1 (kde jmenoval Němce), 2 (nekonkrétní), 7 (leteckými útoky), 10 (kopáním zákopů 18. - 25. dubna 1945). Údaje z hlavního tiskopisu přihlášky tentokrát upřesňoval ručně psaný popis ztrát, ve kterém Václav Šiller označil v bodě 7 ruské letectvo a v položce číslo 2 německé okupanty.¹³⁵

Zajímavé informace o škodách přináší přihláška pana Antonína Straky. Ten vypovídá o ruských jednotkách, které zůstaly v Hajanech delší dobu, páchaly škody i několik týdnů po ukončení válečných operací. Mimo jiné zaznamenal ztráty způsobené Rusy v bodech 5, 6 z konce května 1945 a v položkách 2 a 3 dokonce v polovině června 1945. Žádná záloha mu ale komisí přiznána nebyla.¹³⁶ Další podobnou kauzu řešila přihláška pana Adolfa Bednáře, jenž v hlavním tiskopise v bodě 2 označil za viníky krádeže zlatých hodinek, náušnic a prstenů vojáky Rudé armády. Dle přihlášky se tak stalo až po doznění bojů v obci, někdy mezi 26. dubnem a 9. květnem 1945.¹³⁷ Tyto případy zároveň potvrzují, že všude tolik oslavované osvobození nemělo jen samá pozitiva pro řadové civilní obyvatelstvo.

Svědci, kteří v některých případech i v Hajanech napomáhali zjistit nebo potvrdit původce ztrát, prokazatelně nepřišli do rozporu se stanovami kvůli příbuzenskému poměru. Alespoň to není z žádného z dokumentů náležejících k přihlášce válečných škod patrné.

Když na závěr opět provedeme dílčí analýzu, kdo způsoboval škody dle přihlášek v Hajanech, mimo nekonkrétní údaje, stály za škodami obě bojující strany, Němci a Rusové,

---

¹³⁵ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 234, inv.č. 304, Šiller Václav.

¹³⁶ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 234, inv.č. 304, Straka Antonín.

¹³⁷ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 234, inv.č. 304, Bednář Adolf.

přibližně stejně. Újmy zdejšími občanům vznikly jednak bombardováním, ale i odcizováním, především pak dobytka a zemědělských produktů, cenností, oblečení a zařízení domů.

7.5 Válečné škody a jejich náhrady v Ořechově

Ořechov, silně zapsán do literatury věnující se osvobození jižní Moravy, patřil ke stěžejnímu bodu německé obrany jihozápadně před Brnem. Odehrávaly se zde těžké boje takřka celý týden, jelikož Němci i Rusové si důležitost tohoto postavení velice dobře uvědomovali. Ořechov je v podvědomí odborné i laické veřejnosti zapsán i kvůli hřbitovu, kde spočinulo celkem 1452 vojáků a důstojníků Rudé armády, kteří přišli o život během osvobození jižní Moravy. V obci se každoročně konají vzpomínkové akce a rekonstrukce osvobozovací bitvy za účasti historických jednotek.¹³⁸

Obyvatelé Ořechova odevzdali dohromady 199 přihlášek, ze kterých ovšem smíšená komise ocenila 150 spisů za válečné škody v hodnotě 9,375 473.60 Kčs. U 22 přihlášek byla zamítnuta jakákoli výplata náhrad za škody. Celá agenda přihlášek ořechovských občanů se nachází v celkem pěti kartonech ve Státním okresním archivu v Rajhradě. Zbývá ještě zmínit, že celková zjištěná suma za škody nemůže být dopodrobna spočtena, jelikož ocenění komisí nikde v dokumentech přihlášek nelze dohledat. Ovšem výplata záloh u mnoha z nich nasvědčuje kladným schválením při jejich oceňování. U těchto přihlášek je přiložen pouze „tzv. návrh pro smíšenou komisi pro zjištění škod u okresního národního výboru Brno-venkov“. Takových nároků bez dalšího ocenění smíšenou komisí v kartonech příslušné agendy Ořechova nalezneme celkem 39.¹³⁹ Z tohoto důvodu musíme konstatovat, že

---

¹³⁸ <http://www.orechovbrna.cz>

¹³⁹ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 272, 273, 274, 275, 276, inv.č. 304.

škody způsobené v Ořechově a následně žádané k nahrazení dosahovaly ještě vyšší částky než zmíněných 9,375 473.60 Kčs.

I v dokumentech vesnice Ořechova nalezneme ve zvlášť uloženém kartonu zdejší stavební odhady válkou poškozených budov. K dokreslení těchto škod sloužila společná katastrální mapa Ořechova a Ořechoviček (měřítko 1:1000), kde se jednotlivými barvami odlišovala velikost poškození. Všech 131 kusů těchto odhadů se vztahovalo k formulářům I. - pro zničené, velmi těžce a těžce poškozené pozemní stavby.¹⁴⁰

Vraťme se zpět k jedné z nejdůležitějších otázek této práce, aplikovanou na každou vesnici na posledním německém obranném pásmu před Brnem. Kdo stál za škodou v Ořechově a dá se to vůbec hodnověrně zjistit dle přihlášek?

Nejprve se zaměříme na škody oddílu A přihlášky za válečné škody, kde i občané Ořechova žádali náhrady za zranění, nemoc popřípadě smrt v důsledku bojů nebo pracovního nasazení. Pozoruhodnou, hned z několika důvodů, se jeví přihláška pana Františka Nováka. Nikde v jeho spisech nefiguruje ocenění smíšenou komisí, jen tzv. návrh pro smíšenou komisi pro zjišťování válečných škod u ONV ve výši 222 760 Kčs. Přesto vyslyšení žádostí pana Nováka o zálohy za utrpěné ztráty značí poukázaná záloha v celkové výši 95 000 Kčs. Druhým zajímavým údajem bylo bydliště poškozeného, který uváděl Ořechovičky, ale přesto je pečlivě zařazen do agendy válečných škod Ořechova. A abychom se dostali i k náhradám za poškození na zdraví, pan Novák chtěl získat finanční prostředky za smrt bratra Josefa při sovětském náletu na Brno dne 12. dubna 1945. Jaký peněžní obnos z poukázaných záloh dostal pan Novák za bratra ovšem v jeho spisu není.¹⁴¹

---

¹⁴⁰ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 394, inv.č. 317, Stavební odhady válkou poškozených budov v obci Ořechov I., Ořechov II..

¹⁴¹ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 274, inv.č. 304, Novák František.

V Ořechově proběhlo několik útočných i obranných útoků jak z ruské, tak z německé strany. Boje zde trvaly téměř celý týden a podle toho se snažilo zařídit i civilní obyvatelstvo vesnice, které vyhledávalo v tomto čase úkryty hlavně ve sklepeních domů a vycházelo jen v nejnnutnějších případech. Nezbyvá nám tak nic jiného, než opakovat již několikrát vyřčené klišé - nekonkrétnost přihlášek.

Pro sledování viníků škod nejhorší variantu nekonkrétnosti značí ta kompletní. Zmiňme ku příkladu spis pana Martina Čecha, který v bodech 1-8 a 10 jako viníka škod označil válečné operace. Jeho žádost o náhrady netradičně dosvědčovalo šest svědků, u nichž neshledáváme jakýkoli příbuzenský vztah. Přesto nikdo z nich v žádném bodě nejmenoval původce škod. Soupis zničených věcí otázku, kým byly újmy způsobeny, také nezodpověděl. I přes neurčení viníka škod oprávněnost přihlášky dokumentuje vyplacení 50 000 Kč na zálohách na základě ocenění smíšené komise 180 190 Kčs.¹⁴²

Druhou variantu tvořila částečná výpovědní hodnota přihlášky, což představovalo v Ořechově poměrně časté udávání faktů o vinících škod. Jako příklad zmiňme pana Štěpána Pára, který nahlásil ztráty v položkách 1, 2, 4 a 6 zapříčiněné Rudou armádou a v bodech 7 a 10 bombardováním. Oba svědci byli v jeho případě nekonkrétní. Úřady panu Párovi z ocenění 11 385 Kčs poukázalo na zálohách 6 000 Kčs.¹⁴³

Hlavní tiskopisy přihlášky nám málokdy v Ořechově označí původce škod ve všech položkách, za které lidé žádali vyrovnání. Přesto pan Antonín Pírek v přihlášce zapsal v bodech 1-4, 6, 7, 10 „Němci zapálení“. Datum činu uvedl 29. dubna 1945. Z této doby ovšem nemáme v Ořechově žádnou zmínku o vrácení se německých okupantů do vsi. Ale žádost o

---

¹⁴² SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 272, inv.č. 304, Čech Metoděj.

¹⁴³ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 274, inv.č. 304, Pár Štěpán.

náhrady za utrpěné škody byla shledána za oprávněnou a vyplacená částka činila 73 500 Kčs na ocenění komise 137 966 Kčs.¹⁴⁴

Když jsme si pokládali otázku, kdo zapříčinil škody v námi sledovaném mikroregionu, většinou hledáme viníka na ruské nebo německé straně. Již v Rajhradě se v jedné z přihlášek podařilo zjistit jako činitele škod maďarské vojenské oddíly. Zde v Ořechově pan Bohumil Pírek udal v bodu 10 přihlášky jako viníka Rumuny. V dalších položkách 1, 2, 4, 7 jmenoval Němce a Rusy, což ale na toho, kdo další škody způsobil, příliš konkrétně neukazuje. Na zjištěnou škodu 10 800 Kčs mu úřady poukázaly zálohu ve výši 3 000 Kčs.¹⁴⁵ Tyto indicie dokládají situace, že se na bojích a vzniklých škodách podílely i národnostně jiné vojenské oddíly.

Mezi součástí přihlášek, které napomáhají dohledat, kým byly jaké škody způsobeny, řadíme svědky poškozených občanů. V Ořechově najdeme, a nejen ojediněle, spisy místních obyvatel, kde figurují tři i více svědků u jedné přihlášky. Přesto z velké části jejich výpovědi nepomohou označit stranu, jejímiž činy škody vznikly. Co se týče příbuzenského vztahu, u mnoha přihlášek zde stála otázka, která se přímo dotazovala na rodinné poměry svědků. I přesto odsud nemáme žádný průkazný fakt o příbuznosti ve vztahu poškozený - svědek.

U agendy válečných škod v Ořechově hrály významnou roli přeplatky na zálohách. Lidé mnohdy dostali finanční prostředky za vzniklé ztráty dříve, než došlo k vyšetření veškerých podkladů pro vyplacení náhrad. Někdy se jednalo i o poměrně symbolické částky, ale přesto úřady nekompromisně požadovaly vrátit peníze nad rámec povolených výplat. Pan Jaroslav

---

¹⁴⁴ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 274, inv.č. 304, Pírek Antonín.

¹⁴⁵ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 274, inv.č. 304, Pírek Bohumil.

Šenkýř, jemuž Smíšená komise zjistila škodu za 1 400 Kčs, dostal zálohu 1 000 Kčs poukázanou v roce 1946. Ale z 29. září 1950 mu byl vyčíslen přeplatek 300 Kčs.¹⁴⁶

Pokud bychom chtěli závěrem shrnout viníky škod v Ořechově, nezbyvá než tentokrát říci, že u většiny uváděných škod místními občany nefiguroval viník škod. Znovu se opakují přípisy typu „válečné události“, „fronta“, „válčící vojsko“. Z velké bojové aktivity vyplývá, že mnoho ořechovských lidí se staralo spíše o přežití. Až druhotnou věcí bylo sledování těch, kteří jim škody způsobovali. U menší části přihlášek, kde původce škod byl uváděn, tentokrát jmenujme Němce. Ti měli obec po většinu bezmála týden trvajících bojů. Svůj díl na přihláškách připadá i na Rudou armádu, která se určitě nechovala tak chrabře, jak ji líčil poválečný tisk a komunistická propaganda.

7.6 Válečné škody a jejich náhrady v Ořechovičkách

Ořechovičky také patřily k místům, kde se fronta kolem 20. dubna 1945 zastavila na tuhém německém odporu. Do roku 1947 byla samostatná obec Ořechovičky úzce spojená s Ořechovem, jednak geograficky a od zmíněného roku správně, ale i s válečným děním na jižní Moravě koncem dubna 1945. Němci koordinovali válečné akce v Ořechovičkách s těmi v Ořechově a Tikovicích a velká válečná aktivita se promítla i do přihlášek válečných škod.

V Ořechovičkách lidé doručili ke smíšené komisi 172 přihlášek nacházejících se ve čtyřech kartonech, jejichž celková škoda byla ohodnocena částkou 9,652 402.50 Kčs. Z tohoto počtu komise zamítla jen 11 spisů místních obyvatel. V dokumentech přihlášek rovněž figurují tzv. návrhy pro

---

¹⁴⁶ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 275, inv.č. 304, Šenkýř Jaroslav.

smíšenou komisi na zjištění škod, ale v žádném případě zde následně nelze nedohledat ocenění Komise.¹⁴⁷

Co se týče stavebních škod, i k Ořechovičkám přináleží společná katastrální mapa s Ořechovem (měřítko 1:1000), ze které vyplývá poškození jednotlivých budov v těchto lokalitách. V Ořechovičkách bylo vykázáno dohromady 216 stavebních odhadů na různé stupně poničení budov.¹⁴⁸ Z těchto odhadů ovšem viník škod zjištěn nemůže být, jelikož se jednalo hlavně o promítnutí a následně vyčíslení zásahů války a mimořádných situací na budovách vesnice. Nalezneme zde jediné nekonkrétní uvedení, jak došlo ke škodě, kupříkladu leteckými bombami nebo náletem. Ovšem kým se tak stalo, tyto odhady neřeší.

I lidé v Ořechovičkách žádali nahrazení škod na těle a zdraví, i když nutno podotknout, že se jednalo jen o jednotlivce stejně jako v ostatních vesnicích. Pan Štěpán Dvořák (zjištěná škoda 66 500 Kčs, zálohy celkem 22 000 Kčs) mimo škody v bodech 1-8 a 10, ve kterých označil jejich původce jako válečné operace v dubnu 1945, žádal odškodnění za dědečka poškozeného na zdraví při obsluze dobytka. Jeho výměr choroby přizvaným lékařem činil na penězích 4 000 Kčs.¹⁴⁹ Přesto o tom, zda-li jeho výměr byl započítán v obnosu vyplacených náhrad či nikoli, přihláška ani její další dokumenty nevyovídají.

V obci nalezneme i doklady o věznění místních občanů, za něž po válce chtěli odškodnit. Pan Bohuslav Hrdlička si v oddíle A přihlášky nárokoval náhrady za věznění v koncentračním táboře během 5. ledna až 12. května 1945. A

---

¹⁴⁷ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 277, 278, 279, 280, inv.č. 304.

¹⁴⁸ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 394, inv.č. 317, Stavební odhady válkou poškozených budov v obci Ořechov I., Ořechov II..

¹⁴⁹ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 277, inv.č. 304, Dvořák Štěpán.

zároveň požadoval dostat ušlou mzdu. Tu dokládal potvrzením, že předtím pracoval jako dělník ve Zbrojovce Brno. Z přiznaného ocenění 39 600 Kčs mu ovšem úřady vyplatily jen 6 000 Kčs.¹⁵⁰ I když zde poškozený nejmenoval, můžeme škody přičíst k těm, které způsobili Němci, potažmo německá správa.

Naprostou většinu škod měli obyvatelé Ořechoviček na věcech movitých nebo nemovitých. Ovšem do jaké míry můžeme uvést konkrétní viníky škod? Musíme si odpovědět, že již z výše uvedeného byla větší část přihlášek nekonkrétní. V té druhé, i když často jen v některých bodech, viníka škod lze určit. Například pan Josef Komínek (ocenění smíšenou komisí 46 000 Kčs, vyplacené zálohy 17 500 Kčs) zapsal v hlavním tiskopisu přihlášky v položkách 1, 6, 7, 8 z 22. dubna 1945 a v bodě 4 z 25. dubna 1945 jako původce škod válčící vojsko (střelbou, požárem, zraněním střelbou, odcizením). Pan Komínek sice udal data, kdy jaká škoda vznikla, a rozvedl i způsob poničení, ale kým která škoda vznikla, neoznámil. K objasnění nepomohly ani výpovědi svědků.¹⁵¹

U menší poloviny přihlášek na válečné škody lze zjistit jejich viníka škod. Za částí konkrétních přihlášek stáli Němci. I když ne vždy, to bylo zcela jednoznačné. Pan Tomáš Vejhonek (ocenění smíšenou komisí 73 000 Kčs, poukázané náhrady 36 500 Kčs) zaznamenal ztráty v oddíle B svého spisu v položkách 1-4, 6, 7, 10, 12 během 18. - 24. dubna 1945 způsobené německou armádou. Oba svědci, jiných jmen, vypovídali v souvislosti se škodami taktéž o německých vojácích. Zajímavé ovšem bylo, že v přihlášce patrně úřady předepsaly v dokumentu pro vypovídající svědky Rudou armádu,

---

¹⁵⁰ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 277, inv.č. 304, Hrdlička Bohuslav.

¹⁵¹ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 278, inv.č. 304, Komínek Josef.

kteřou někdo škrtl a dopsal tam německé vojáky.¹⁵² Tohle představovalo u přihlášek z Ořechoviček opakující se jev.

Škody v obci zapříčinily i sovětské jednotky. Musíme si jednak uvědomit, že část z nich byla vykázána jako tzv. věcná plnění pro spojeneckou Rudou armádu. Mezi konkrétní škody způsobené Rusy můžeme zahrnout mnohdy těžko zjistitelnou škodu vzniklou sovětským letectvem. Pan Vlastimil Hrdlička poukázal v přihlášce ztráty v bodech 1, 2, 4-8 s následným udáním viníka: „Stavení vyhořelo od sousedního, ve kterém byl odstřelen ruským letectvem německý pancéřový vůz.“ V položkách 10 a 12 poté označil ruskou a německou armádu. Smíšená komise panu Hrdličkovi zjistila újmy na majetku v hodnotě 214 300 Kčs. Dne 31. srpna 1948 mu nicméně úřady sdělily zamítavé stanovisko k dalším náhradám, jelikož již dosáhl maxima povolovaných záloh, 100 000 Kčs.¹⁵³

Poněkud nejasnou přihlášku podal pan Michael Trenz. A zároveň jeho spis dokazuje důležitost svědků během potvrzování ztrát poškozených. Pan Trenz (ocenění komisí 128 190 Kčs, zálohy 60 000 Kčs) uvedl škody v bodech 1-4, 6-8, 10 zapříčiněné doslova okupační armádou (z toho bod 1, 2, 3 odcizením). Vše se odehrálo od 18. do 24. dubna 1945. Oba svědci, jiných jmen, vypověděli, že dcerám pana Trenze Marii a Heleně odebrali příslušníci Rudé armády zlaté hodinky v ceně asi 2 000 Kčs a provedli i další krádeže majetku rodiny.¹⁵⁴

Mnoho svědků uvádělo, často i přes nekonkrétní hlavní tiskopis nebo obviňování německých vojáků, ve svých výpovědích krádeže provedené příslušníky sovětské armády. Pan Alois Pala (zjištěná škoda 4 800 Kčs, záloha 4 000 Kčs) označil ztráty

---

¹⁵² SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 280, inv.č. 304, Vejhonek Tomáš.

¹⁵³ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 277, inv.č. 304, Hrdlička Vlastimil.

¹⁵⁴ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 280, inv.č. 304, Trenz Michael.

v bodech 1, 2, 4, 6 a 12 jako „zničeno“ a „odcizeno“, z nichž bod 1 a 4 zapříčinili němečtí vojáci. Oba svědci ale z krádeží vinili rudoarmějce. Dokonce se tak dostalo na odlišné výpovědi poškozeného a svědků. Na přihlášce pana Paly můžeme poukázat na hojně se vyskytující přeplatky na zálohách za škody. Jeho ocenění i poukázané náhrady na první pohled dokazují přeplatek na zálohách, jelikož vyplacené náhrady jednoznačně přesahují 50 procent vyčíslených škod. Důvod byl jednoduchý a prakticky neustále se opakující. K vyplacení záloh docházelo již od roku 1945. Pan Pala dostal své 4 000 Kčs v roce 1946, přeplatek mu ale byl vypočítán až k 21. prosinci 1949.¹⁵⁵

Pokud na konci kapitoly válečných škod v Ořechovičkách provedeme krátkou sumarizaci, musíme konstatovat, že patrně nejvíce škod zde mělo dle přihlášek nekonkrétního viníka. U konkrétní části přihlášek lze hovořit přibližně o vyrovnaném podílu jak Němců, tak Rusů na způsobených škodách. Z nich ty, které se staly odcizením, vznikly ve většině případů činy sovětských vojáků. Svědci při mapování škod v Ořechovičkách hráli významnou roli, a v některých případech dokonce ukazovali na jinou válečnou stranu, než kterou uváděl sám poškozený v tiskopisu přihlášky na válečné škody.

7.7 Válečné škody a jejich náhrady v Tikovicích

Od roku 1947 taktéž součást Ořechova Tikovice patřily k poslední těžce zasažené obcí jihozápadní fronty před Brnem. To dokládají i přihlášky, jejichž ocenění smíšenou komisí činilo 6,187 012 Kčs při celkovém počtu 142 válečných spisů ve čtyřech kartonech uložených v okresním archivu v Rajhradě. Komise jich během řízení o náhradách zamítla 43. I v Tikovicích narážíme na tiskopisy tzv. návrhů pro smíšenou komisi pro zjišťování škod u ONV. Rozhodně nehrály takovou

---

¹⁵⁵ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 279, inv.č. 304, Pala Alois.

úlohu jako v Ořechově, kde značně ovlivnily celkové vyčíslení škod, které na obec připadaly.¹⁵⁶

V samostatném kartonu se opět nachází stavební odhady válkou poškozených budov. Již zde není přítomna velká katastrální mapa značící škody jako v Ořechově a Ořechovičkách. V Tikovicích bylo vypracováno celkem 111 těchto odhadů v různých stupních poškození budov.¹⁵⁷

Když se podíváme na přihlášky válečných škod náležející k Tikovicím, znovu zde narazíme na obyvatele, kteří si nárokovali náhrady za podkopané zdraví v důsledku války. Paní Anastázie Sklenská si podala dvě přihlášky, z nichž z první z nich plyne, že dostala 5 000 Kčs za své věznění v období 14. října 1944 až 1. května 1945. Za syna Jaromíra, vězněného od 16. prosince 1943 do jeho smrti 14. října 1944, obdržela dalších 7 100 Kčs mimo rámec jiných vyplacených peněz z obou přihlášek.¹⁵⁸ Tento počin, jenž ukazuje spis paní Sklenské, není zcela obvyklý. Konkrétní náhrady za škody jako věznění nebo ztrátu zdraví, popřípadě života, hledáme v dokumentech přihlášek jen ztěžka. A zálohy nejsou také mnohdy rozepsány, abychom si odůvodnili, za co byly ty které peníze úřady vydány.

Zajímavě se vyvíjelo i řízení s přihláškou pana Bohumíra Veselého, jemuž smíšená komise neshledala žádné ocenění, a tak mu ani náhrady nebyly poukázány, i když dle oddílu A jeho spisu utrpěl zranění. Stalo se tak kvůli přípisu z 18. listopadu 1945, ve kterém se pan Veselý sám vzdal náhrad ve prospěch poškozených nemajících vlastních ušetřených peněz. Později patrně chtěl získat nějaké odškodnění, ale úřady se

---

¹⁵⁶ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 320, 321, 322, 323, inv.č. 304.

¹⁵⁷ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 395, inv.č. 317, Stavební odhady válkou poškozených budov v obci Ořechov III., obce-Ochoz.

¹⁵⁸ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 322, inv.č. 304, Sklenská Anastázie.

odvolaly na jeho přípis z 18. listopadu 1945 a celý případ nemělo cenu dále řešit.¹⁵⁹

Většina škod v Tikovicích náležela k oddílu B přihlášek na válečné škody, tedy na movitostech a nemovitostech. Na úvod si tak jako u všech předcházejících vesnic musíme říci, že i zde je nutno počítat se značným podílem nekonkrétních označení viníků škod. Ku příkladu pan Jan Sec (ocenění škod 122 700 Kčs, náhrady 50 000 Kčs) uvedl škody v položkách 4 (odcizení), 6-8 (poškozeno, shořelo), 10 (granáty a zákopy) z 24. dubna 1945. Ze spisu tzv. věcného plnění pro spojeneckou Rudou armádu vyplývalo, že rudoarmějci odvedli koně a jiná zvířata. Alespoň zčásti tak můžeme zrekonstruovat původce škod v bodě 4.¹⁶⁰ U mnoha dalších přihlášek se ale ani částečně z jiných pramenů přihlášek nedal dohledat původce škod. Za všechny ostatní jmenujme tu pana Ondřeje Kubíka staršího (oceněná škoda 55 520 Kčs, zálohy 27 750 Kčs). V jeho tiskopisu přihlášky figuruje u položek 1-3 a 6, že poničení vzniklo leteckými bombami a vyhořením dne 21. dubna 1945. Oba svědci udali nekonkrétní viníky škod a ani další materiál jeho spisu viníka nejmenoval.¹⁶¹

U druhé, konkrétní části přihlášek za válečné škody v Tikovicích můžeme nalézt v hlavním tiskopise z výpovědí svědků nebo jiných příslušných dokumentů alespoň v některých bodech původce škod. Ztráty místnímu obyvatelstvu způsobovali z větší části konkrétních přihlášek a přiložených materiálů spíše vojáci Rudé armády. Pan Rudolf Slepáček (zjištěná škoda smíšenou komisí 7 300 Kčs, záloha z roku 1948 ve výši 3 650

---

¹⁵⁹ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 323, inv.č. 304, Veselý Bohumír.

¹⁶⁰ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 322, inv.č. 304, Sec Jan.

¹⁶¹ SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 321, inv.č. 304, Kubík Ondřej starší.

Kčs) označil v bodech 1 (odcizeno 26. dubna) a 7 (dělostřelba 20. dubna 1945) Rudou armádu.¹⁶²

Podle přihlášek zde ovšem škody zapříčinily i oddíly německých armád. Jan Žák (ocenění škod 8 400 Kčs, zálohy 4 200 Kčs) uvedl v bodech 1 a 4 odcizení, 7 a 10 letectvo a střelba z 22. dubna 1945 za viníka Němce.¹⁶³

Podstatný oddíl při objasňování těch, kteří stáli za škodami v Tikovicích, tvoří i svědci. Mezi jednu z otázek této práce patří příbuzenské poměry ve vztahu poškozený - svědek. Můžeme říci, že nemáme přímo vepsaný jednoznačný důkaz o příbuznosti, ale v šesti případech dokazovala v Tikovicích škody osoba stejného příjmení. Za všechny uveďme přihlášku pana Františka Kozla (ocenění 29 200 Kčs, záloha 14 600 Kčs) a pana Jana Kozla (zjištěná škoda 53 200 Kčs, náhrada 26 000 Kčs), kteří si ztráty dosvědčovali navzájem. I jejich čísla popisná po sobě jdoucí hovoří o tom, že patrně bydleli vedle sebe.¹⁶⁴ Přesto vykázané peníze na zálohách těchto občanů Tikovic, ale i všech ostatních již výše jmenovaných sporných přihlášek značily, že smíšená komise v jejich kauzách neshledala problém, a když už, tak zjevně nepodstatný.

I v Tikovicích docházelo k přeplácení na zálohách nad rámec 50 procent ocenění škod. Důvodem bylo hlavně pomalé prošetřování jednotlivých přihlášek oproti vyplácení náhrad.

Zhodnocení viníků škod ve vesnici ukazuje, že většina majetkových ztrát zde měla nekonkrétního činitele. V té konkrétní části jsme již zpočátku kapitoly uvedli Rudou armádu. Němci ale čisté svědomí ohledně škod neměli a ze

---

¹⁶² SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 322, inv.č. 304, Slepánek Rudolf.

¹⁶³ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 323, inv.č. 304, Žák Jan.

¹⁶⁴ SOKA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 321, inv.č. 304, Kozel František, Kozel Jan.

známých údajů přihlášek o moc méně škod než rudoarmějci
nezpůsobili.

8. Závěr

V roce 1945 skončená válka zanechala stopy na všech stranách. Jednou z těžkých otázek byly tzv. válečné škody, mezi které patřily škody vzniklé válečnou činností a mimořádnými poměry, a to jak škody věcné, tak i osobní.

Hlavním pramenným materiálem, kterým se v souvislosti s mapováním válečných škod má tato práce zabývat, jsou především přihlášky válečných škod obyvatel Holasic, Rajhradu a Vojkovic ze soudního okresu Židlochovice a vesnic Hajan, Ořechova, Ořechoviček a Tikovic ze soudního okresu Brno-okolí (Brno-venkov). Výše zmíněné obce se staly posledním německým obranným pásmem před Brnem. Jestliže se podíváme na oba spolu sousedící tehdejší okresy, u Smíšené komise při ONV Židlochovice ve fondu A-7 nalezneme 95 kartonů a u Smíšené komise při ONV Brno-okolí (Brno-venkov) dohromady 123 kartonů s přihláškami za válečné škody obyvatel přináležejících vesnic.

Ve sledovaném regionu před Brnem jsme narazili na zajímavé případy vztahující se k různým druhům ztrát na zdraví (oddíl A přihlášky) a majetku (oddíl B přihlášky) tamních obyvatel. V naprosté většině si lidé podávali své žádosti o odškodnění za movitý a nemovitý majetek. K nárokování náhrad za ztrátu zdraví, popřípadě věznění, docházelo jen u jednotlivců v každé obci. Přes všechny procedury a zdlouhavá dokazovací řízení občané sedmi studovaných vesnic mohli v mnoha případech dostat alespoň částečných finančních záloh za utrpěné škody. Jedním z hlavních faktorů pro občany, mimo správnost a pravdivost všech materiálů souvisejících s přihláškou, byla jejich trpělivost. Jednání za odškodnění probíhala několik let po válce a trvala až do počátku padesátých let minulého století.

Nutno podotknout, že nikdo z historiků zaměřených na dobu osvobození se nezabýval dopadem válečných škod na obyvatelstvo a vůbec tím, kdo je způsoboval, popřípadě o jaké se jednalo především. Jediné, na co lze narazit v literatuře věnované osvobozovacím operacím na jižní Moravě, jsou počty zničených domů v některých obcích. Například *Rudolf Hrdlička* uváděl ve své publikaci *Abychom mohli žít v míru* počet zničených obydlí v Holasicích,¹⁶⁵ o kterých již ostatně byla zmínka výše v kapitole věnované válečným akcím. Přesto mohl jen těžko využít přihlášek válečných škod, jelikož jeho práce byla vydána již roku 1948. A v tomto roce nebyla většina přihlášek ještě ani zdaleka uzavřena.

Samotné přihlášky na válečné škody obsahovaly mnoho dalších dokumentů od výpovědí svědků poškozených osob a příloh přihlášek se seznamy poničených nebo ukradených věcí po osvědčení o státní a národní spolehlivosti nebo komentáře k válečným škodám. Co se týče výpovědní hodnoty jednotlivých součástí každé přihlášky, nejvíce směrodatných informací o původci škod, nalezneme v hlavních tiskopisech přihlášek. Dílčí údaje o viníkovi škod ale na druhou stranu někdy jako jediné poskytují i výpovědi svědků, přílohy (seznamy) ztracených věcí, tzv. věcná plnění pro spojeneckou Rudou armádu nebo tzv. komentáře k válečným škodám.

Pokud budeme hovořit o původcích škod v Holasicích, Rajhradě, Vojkovicích a Hajanech, Ořechově, Ořechovičkách a Tikovicích, musíme si nejprve uvědomit sledované místo posledního německého obranného pásma před Brnem. Jednalo se sice o příhodné místo pro obranu, ale tím pádem zvýšená bojová aktivita značila i vyšší aktivitu civilního obyvatelstva nalézt co možná nejbezpečnější úkryty a tam přečkat válečnou vřavu. A to mapování viníků škod rozhodně nepomohlo. V Holasicích dokonce došlo k evakuaci civilního obyvatelstva.

---

¹⁶⁵ Hrdlička, R.: *Rudá armáda osvobozuje Moravu*, Brno 1948, s. 76-77.

Na polovině přihlášek tak převažovala anonymní a obecná vyjádření občanů o tom, kdo škody způsoboval. Lidé tak uváděli, že utrpěné ztráty zapříčinili „frontoví vojáci“, „odcizeno za válečných událostí“ nebo „neznámý pachatel“ a podobně.

U druhé části, přibližně od poloviny, můžeme činitele škod dohledat za pomoci výše uvedených materiálů přínáležejících k přihlášce. Jedná se tak o vůbec první zájem o podrobné zmapování původce škod ve zmiňovaných vesnicích. Nejprve si musíme říci, že ke každé obci a jejím přihláškám na válečné škody je nutné přistupovat individuálně a brát v úvahu obsazení a válečnou situaci, význam na mapě, popřípadě národnostní složení každé vesnice. Z podrobného sledování vyplynuly z části přihlášek někdy pozoruhodné závěry, že v obcích Vojkovice, Holasice a Tikovice většinu z konkrétních škod způsobili vojáci Rudé armády. Naopak v Rajhradě a Ořechově vznikla dle přihlášek spíše německými vojáky. V Hajanech a Ořechovičkách konkrétní spisy místních občanů hovoří o přibližně vyrovnaném přičinění jak Němců, tak Rusů na způsobených škodách. Z Rajhradu a Vojkovic máme z jednotlivých přihlášek zmínky o škodách vzniklých příslušníky jednotek SS a vyskytly se i jednotlivé indicie o škodách vzniklých maďarskými a rumunskými vojáky.

Z probírání se přihláškami na válečné škody v sedmi sledovaných vesnicích můžeme stanovit i typické jevy, které napomáhají odhalovat viníka škod. Kupříkladu pakliže občané v přihlášce vypovídali o zápalných fosforových bombách, tato informace zpravidla poukazovala na škody vzniklé německými vojenskými oddíly. Oproti tomu tzv. věcná plnění pro spojeneckou Rudou armádu (odebírání především zemědělských produktů, užitkových zvířat a dopravních prostředků), odcizování cenností - zejména hodinky, šperky a hudební nástroje - byly směrodatné předměty, u nichž viníka tvořila v drtivé většině sovětská armáda a její vojáci. Opačnou rovinu

značilo nahrazování odcizené finanční hotovosti. K tomu prakticky nedocházelo, a to i v případech, kdy byl viník znám.

Druhou stěžejní otázkou této práce tvoří svědci a jejich výpovědní hodnota. Ti představují jednu z cest, jak zjistit, kdo způsobil škody v obcích na posledním obranném pásmu před Brnem. Ovšem docházelo k dosvědčování škod v přihláškách příbuznými? Naprostou většinu tvrzení dokazujících, jaké škody byly poškozenému spáchány a kdo tím byl vinen, prováděli lidé v nepříbuzenském poměru. V některých případech musíme konstatovat, že se z dokumentů přihlášek příbuzenský poměr nedal zjistit. Ale ojediněle v agendě válečných škod všech sedmi vesnic narazíme na potvrzování škod příbuznými. Ve většině těchto kauz to ovšem neovlivnilo ocenění škod smíšenou komisí a ani případné vyplacení záloh.

Svůj význam během celého mechanismu poukazování finančních záloh jako kompenzace škod hrály přeplatky na zálohách. Tento jev se dotknul značné části žadatelů ve sledovaných vesnicích a týkal se přeplacení náhrad nad rámec zákony povolovaných padesáti procent z celkového ocenění smíšenou komisí. Proč ovšem k těmto výplatám nad hranici možného odškodnění docházelo tak často? Z podrobného studia přihlášek vyplývá, že k většině kompenzací docházelo během let 1945-1948, ale revize přihlášek a vyplacených částek probíhala převážně během let 1949 a 1950. I v případě zjištění poukázání většího množství peněz za škody, než kolik zákony povolovaly, se lidé mohli proti přeplatkům odvolat. Jako nejčastější příčinu, proč by neměli poškození vracet přeplatek, uváděli sociální slabost nebo vysoký (důchodový) věk a s tím související malý příjem. Ve velké většině ale odvolávající se občané neuspěli a ty, kterým úřady prominuly navrácení přeplatků, lze počítat na jednotlivce. Jejich odvolání často proběhlo i několikrát.

Téma válečných škod a jejich náhrad představuje velice širokou, a přitom z podstatné části neprobádanou kapitulu

konce druhé světové války a počátku obnovy Československé republiky. Řešení válečných škod probíhalo ve zjitřené atmosféře od porážky nacismu, obnovy demokracie v Československu až po nástup komunismu v únoru 1948.

Přitom jen ve Státním okresním archivu Brno-venkov v Rajhradě byl fond s válečnými přihláškami kupříkladu pro Židlochovický soudní okres zpřístupněn teprve nedávno. V této práci se pokoušíme nejen poukázat na škody na posledním německém obranném pásmu, ale vůbec na celý, pro mnohé opomíjený pramen vzniklý brzy po konci druhé světové války. Přitom přináší řadu informací o tom, kdo vlastně škody v nepřehledné době způsoboval. Nabízí se tady celá řada možností využití daného pramene ve srovnání a vyčíslení škod z celých okresů, potažmo určení jejich viníka. Ovšem i z velikostí obou fondů jak pro soudní okres Židlochovice, tak pro soudní okres Brno-okolí (Brno-venkov) je to práce velice náročná.

9. Summary

The work *Válečné škody a jejich náhrady na posledním německém obranném pásmu před Brnem* brings a new view on damages claimed by inhabitants according to the law 54/1945 Collection of Laws. Particularity it is focused on the causer of these damages. So far, except from the short David Papajík study called *Poslední dny druhé světové války a válečné náhrady na střední Moravě*, no work, which used forms of application of war damages as a source of evidence of people's losses, has been published. This document can give you a lot of information about damages caused by war and early post-war period.

This work is focused on seven villages, which were the way to liberation of Brno in April 1945. We must realize that in these villages situated in administrative district Židlochovice Holasice, Rajhrad, Vojkovice and administrative district Brno-okolí (Brno-venkov) Hajany, Ořechov, Ořechovičky, Tikovice, there are some war applications, from which we cannot find out the causer of the damages.

In the second part of applications, approximately in a half of them, the causers of damages is clearly specified. In villages Holasice, Vojkovice and Tikovice most of damages was caused by soldiers of Red army. On the other hand damages in Rajhrad and Ořechov was caused according to applications by german soldiers. Concrete documents in Ořechovičky and Hajany show that Germans and Russians were both the causers of damages. In single cases the causers of damages were either SS troops, Hungarian or Romanian soldiers.

The next problem which my work deals with is the relationship between the causer and his witness, which was prohibited by laws. The fact that these relationships existed in above stated villages is given by naming of relatives in several cases.

The work gives a lot of other information about problems and typical situations in applications of war damages. We have to mention that causers of damages are not only shown in forms of applications, but also in enclosed documents about damages, witnesses' statements, so-called allowances of kind for Red army or in other investigative documents.

The analysis of war damages took many years. People claiming damages had to be patient and relentless.

The reason of this work is to point out the historical work. It has been hardly used by anybody, but gives a lot of information about civil inhabitants' life from these villages. It is the unique source, which shows causers of damages and their consequences on people.

10. Použité prameny a literatura

I. Prameny

a) nepublikované

Státní okresní archiv Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 217, inv.č. 301, Zápisky smíšené komise pro ocenění válečných škod 1946-1949.

Státní okresní archiv Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 217a, inv.č. 302, Směrnice pro přihlašování a zjišťování válečných škod.

Státní okresní archiv Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 234, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 320, 321, 322, 323, inv.č. 304.

Státní okresní archiv Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 347, inv.č. 305, Žádosti o odškodnění válečné škody Ořechov.

Státní okresní archiv Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 355, 356, 358, inv.č. 306, Zamítnuté přihlášky válečných škod.

Státní okresní archiv Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 394, inv.č. 317, Stavební odhady válkou poškozených budov v obci Ořechov I., Ořechov II..

Státní okresní archiv Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 395, inv.č. 317, Stavební odhady válkou poškozených budov v obcích Ořechov III., obce-Ochoz.

Státní okresní archiv Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 152, inv.č. 305.

Státní okresní archiv Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, kartony č. 163, 164, 165, 166, 167, 168, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 237, 238, inv.č. 307.

Státní okresní archiv Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 247, inv.č. 308, Věcná plnění ve prospěch skutečné vojenské potřeby obrany státu a to pro účely spojenecké rudé armády podle zákona o obraně státu č.131/36 Sb.(1946)1949-1950.

Státní okresní archiv Brno-venkov v Rajhradě, Fond C-87, inv.č. 11, Pamětní kniha obce Ořechov (1930-1938).

Státní okresní archiv Brno-venkov v Rajhradě, Fond C-241, neinventarizováno, Pamětní kniha obce Ořechov (1946-1984).

Státní okresní archiv Brno-venkov v Rajhradě, Fond C-88, inv.č. 5a, Pamětní kniha obce Tikovic (1922-1945).

Státní okresní archiv Brno-venkov v Rajhradě, Fond C-108, inv.č. 10b, Pamětní kniha městyse Rajhradu (1920-1945/64).

Státní okresní archiv Brno-venkov v Rajhradě, Fond C-127, inv.č. 7c, Pamětní kniha obce Syrovic (díl I.) (1928-1945/74).

Státní okresní archiv Brno-venkov v Rajhradě, Fond N-36, inv.č. 8a, Kronika obce Hajany I. (1948-1984).

Moravské zemské muzeum v Brně, S 14 282, Krátké medailonky občanů Holasic, kteří zahynuli za okupace v KK nebo padli při osvobození, duben 1945.

Moravské zemské muzeum v Brně, S 14 283, Nezapomenutelné jaro 1945 (Konec války a osvobození Rajhradu a Holasic), 17.4.1945.

b) publikované

Sbírka zákonů a nařízení (Doba nesvobody), ročník 1945. Praha 1946.

Sbírka zákonů a nařízení státu československého, ročník 1936. Praha 1936.

Sbírka zákonů a nařízení státu československého, ročník 1946. Praha 1946.

II. Internet

<http://holasice.cz> (stav stránek z října 2007)

<http://www.rajhrad.cz> (stav stránek z října 2007)

<http://www.orechovubrna.cz> (stav stránek z října 2007)

III. Literatura

- Bartoš, Josef, Trapl, Miloš: *Dějiny Moravy, Díl 4, Svobodný stát a okupace*. Brno 2004.
- Bartoš, Josef, Trapl, Miloš, Schulz, Jindřich: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960, Svazek IX*. Ostrava 1984.
- Bartoš, Josef, Trapl, Miloš, Schulz, Jindřich: *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960, Svazek X*. Ostrava 1986.
- Břečka, Jan: *Brněnské jaro 1945*, Brno 2005.
- Hájek, Vladimír: *Pohled do minulosti Rajhradu*. Rajhrad 1966.
- Hertl, Hans a kol.: *Němci ven! Die Deutschen raus! Brněnský pochod smrti 1945*. Praha 2005.
- Hrdlička, Rudolf: *Rudá armáda osvobozuje Moravu*. Brno 1948.
- Jamnický, Branislav: *Osvobození Moravy*. Brno a Ostrava 1964.
- Janák, Jan, Hledíková, Zdeňka: *Dějiny správy v českých zemích v letech 1848–1918 se soupisy pramenů a literatury*. Praha 1989.
- Konečný, Zdeněk, Mainuš, František: *Kronika osvobození jihomoravského kraje*. Brno 1962.
- Konečný, Zdeněk, Mainuš, František: *Nezapomenutelné jaro*, Praha 1965.
- Mainuš, František, Beneš, Pavel: *Ve jménu přátelství*, Brno 1975.
- Morava v boji proti fašismu I.*, Moravské muzeum, Brno 1987.
- Morava v boji proti fašismu II.*, Moravské zemské muzeum, Brno 1990.
- Památník obětí světových válek a národně osvobozovacích bojů v okrese Brno-venkov*, in: *Jižní Morava (20. svazek)*. Rajhrad 2000.
- Papajík, David: *Poslední dny druhé světové války a válečné náhrady na střední Moravě*, in: *Střední Morava*, č. 15, 2002, s. 109–113.

- Pátrová, Zdena: *Osvobození Brna Sovětskou armádou*, Brno, 1985.
- Peša, Václav: *Osvobození Brna Rudou armádou*, in: *Brno v minulosti a dnes*. Brno 1965, s. 302-370.
- Pluhař, Josef, Brůža, Oskar: *Abychom mohli žít v míru*, Brno 1980.
- Schildberger, Vlastimil: *Boje v brněnských předměstích*, in: *Rovnost* 10.5.1995, s. 10.
- Schildberger, Vlastimil: *Generální útok na moravskou metropoli*, in: *Rovnost* 25.4.1995, s. 11.
- Sommerville, Donald: *Druhá světová válka (den za dnem)*. Plzeň 1995.
- Sovětská armáda v bojích o Brno (Vzpomínkový sborník studií a dokumentů)*, Brno 1960.
- Wolfgang, Paul: *Die Geschichte der 6. Panzer-Division*. Osnabrück 1984.
- Žampach, Vojtěch: *Kronika vítězného jara 1945: historie osvobození Holasice a Rajhradu*. Brno 1963.
- Žampach, Vojtěch: *Směr Brno*. Brno 1975.

11. Přílohy

Příloha 1.: Mapa okolí Holasic při osvobozovacích bojích (Žampach, Vojtěch: *Kronika vítězného jara 1945: historie osvobození Holasic a Rajhrad*. Brno 1963, nestr.).

Příloha 2.: Tiskopis přihlášky válečných škod a škod způsobených mimořádnými poměry pana Michaela Trenze (SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 280, inv.č. 304, Trenz Michael.).

Příloha 3.: Výpovědi svědků k přihlášce na válečné škody pana Michaela Trenze z Ořechoviček (SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 280, inv.č. 304, Trenz Michael.).

Příloha 4.: Výpovědi svědků k přihlášce na válečné škody pana Františka Škardy z Holasi (SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 167, inv.č. 307, Škarda František.).

Příloha 5.: Příloha k přihlášce válečných škod pana Karla Škardy z Holasi (SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-7, karton č. 167, inv.č. 307, Škarda Karel.).

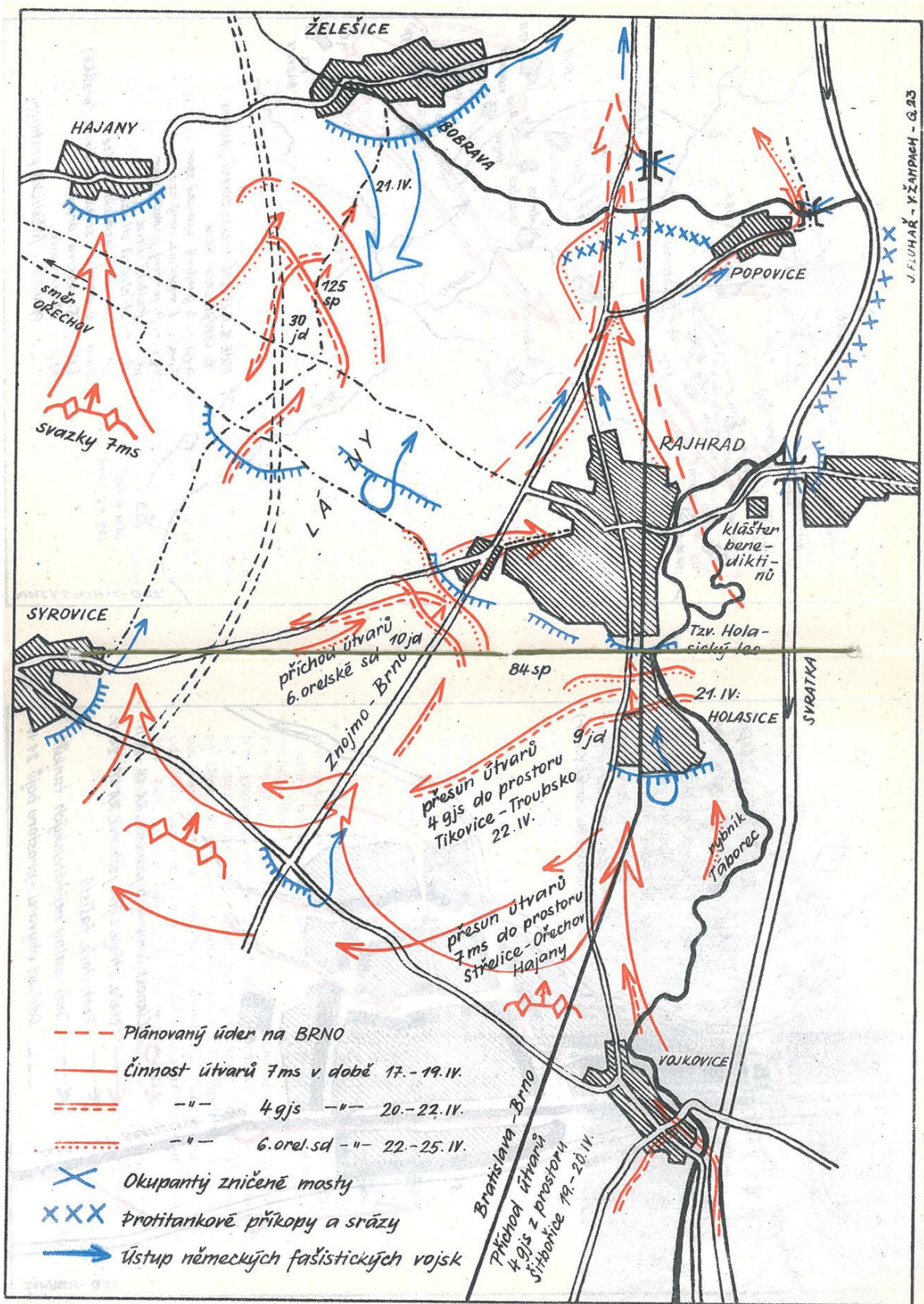
Příloha 6.: Dokument týkající se ocenění Smíšenou komisí při ONV a návrh pro smíšenou komisi pro zjišťování válečných škod u okresního národního výboru (SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 280, inv.č. 304, Trenz Michael.).

Příloha 7.: Osvědčení o státní a národní spolehlivosti pana Tomáše Trenze z Ořechoviček (SOkA Brno-venkov v Rajhradě, Fond A-4, karton č. 280, inv.č. 304, Trenz Tomáš.).

Příloha 8.: Přehled válečných škod a jejich náhrad v jednotlivých obcích na základě válečných přihlášek.

Příloha 1.

Jméno a příjmení příslušně (úřad, firma): Michael Trona
 adresa: (obec, městská čtvrť, ulice, č. p.) Višňovický
 polit. okres: Brno - venkov

Vydána ministerstvem vnitra a schválena státním úřadem statistickým
 č. 1. P-385.300 ze dne 24. 3. 1945 podle vl. nař. č. 156.1945/45

MŠM pro podací razítko ONV.
 Okresní úřad
 Brno
 Dne: 29. IX. 1945
 Číslo: 100-20/57-2

PŘIHLÁŠKA

válečných škod a škod způsobených mimořádnými poměry

podle dekrety presidenta republiky ze dne 31. srpna 1945, č. 54 Sb.

Přihlašuji se škody na životě, těle nebo na zdraví, na majetku (odcizením, zavlčením, zabráním, zničením, poškozením neb jinou ztrátou), anebo jiným způsobem věci, které vznikly po 17. září 1938 a byly způsobeny jakýmkoli válečným činem nebo jinakým opatřením některé válčící strany, jejich bojových jednotek nebo příslušníků, dále při dočasné okupaci území Čs. republiky orgány okupačních států nebo orgány jednajícími z jejich příkazů, persekucí z důvodů politických, národních nebo rasových, nebo teroristickými akcemi organizací států nepřátelských nebo osob veřejně nebezpečných.

Přihlášku vyplní sám poškozený. Není-li přítomen na území republiky, je-li mrtev nebo nezvěstný, vyplní ji jeho nejbližší příbuzný, po př. právní nástupce. Není-li ani těch, podá přihlášku místní národní výbor (správní komise).

Kdo přihlášku podává:

jméno a příjmení (úřad, firma) Michael Trona
 adresa: obec, městská čtvrť, ulice, č. p. Višňovický
 politický okres Brno - venkov
 Podáváte přihlášku sám za sebe? (ano - ne - ano
 Jestliže za jiného, označte svůj vztah k poškozenému (na př. jeho otec, syn, soused, právní nástupce, místní národní výbor a pod.)

*) Usnesení smíšené komise. 20. IX. 1948

Škoda oceněna: A	128.140	
T. B	128.140	40.990
T.	128.140	
T.	128.140	40.990
Četm	128.140	40.990
T.	128.140	

Předseda komise:
Aug. Wroshuj

Revisi provd
 27. IX. 1948

*) Toto přihláškové nevyplňují.

1400

A. Škody na životě, těle, na zdraví.

Členy těžce rodiny, kteří utrpěli škodu na životě, těle, zdraví, zapíšte všechny do jediné přihlášky. Každé jméno píše na jednu řádku.

I. Výkaz poškozených osob:

Čís. řádkové	Jméno a příjmení (s uvedením rodního poměru)	Den, měsíc a rok narození	a) Národnost b) státní příslušnost	Povolání a postavení v povolání (v době vzniku škody)	Nynější, po př. poslední bydliště v republice a) obec, b) pol. okres	Druh škody (mrtev, neznámý, poškozen na zdraví)
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						

Ia. Podrobnější popis škody (zachovejte totéž pořadí osob jako pod I):

Čís. řádkové	U mrtvých			U neznámých			U poškozených na zdraví	
	datum úmrtí	místo úmrtí (obec, pol. okres; je-li v cizině stačí údaj státu)	byl v té době uvězněn, prac. nasazen, zahynul při výkonu služby a jaké	způsob smrti	od kdy je neznámý	odkud je poslední zpráva	byl v té době uvězněn, prac. nasazen, zahynul při výkonu služby a jaké	druh škody na těle neb na zdraví a její výše. Píšte popis choroby
1.								
2.								
3.								
4.								
5.								
6.								
7.								

B. Škody na majetku a jiné.

Vyplní se za celý majetek poškozeného, na př. podniky vyplní jedinou přihlášku za všechny své závody, bytí ležící v různých místech. Je-li podnik (závod) pronajat, podá přihlášku skutečný provozovatel. Přihlašují se veškeré škody na věcech movitých i nemovitých, jakož i škody vzniklé jiným způsobem. Věci (objekty) téhož druhu shrňte do jediné položky (řádky). Podrobný výpočet, popis jednotlivých předmětů a jich ocenění uveďte ve zvláštní příloze a připojte ke stejnopisu bez červeného proužku.

I. Kdo byl poškozen:

- a) Jméno a příjmení (firma) ..... *Michael Trenat*
 b) Adresa (obec, městská část, ulice, čís. pop., pol. okres) ..... *Prácheňský*
 c) Národnost, státní příslušnost ..... *československá*

IIa. Přesný popis škody:

Čís. řádkové	Předmět škody	Výše škody v K	Kdy škoda vznikla	Kde škoda vznikla (obec, pol. okres)	Kdo škodu způsobil
1.	šatstvo, prádlo, obuv	9.600,-	18.24.45	Prácheňský	okup. armáda
2.	bytové zařízení, umělecké předměty, knihy, šperky, zářivky a pod.	24.300,-	"	"	"
3.	peníze, cenné papíry, pohledávky, ztráta povolání a pod.	2.200,-	"	"	"
4.	živý inventář	23.900,-	"	"	"
5.	vozidla	/	/	/	/
6.	stroje, nářadí, jiný mrtvý inventář, zářivky	21.200,-	18.24.45	Prácheňský	okup. armáda
7.	obytné budovy	18.240,-	"	"	"
8.	hospodářská stavení	64.430,-	"	"	"
9.	živn. provozovny, továrny a pod.	/	/	/	/
10.	jiné nemovitosti (pole, les a pod.)	1.800,-	18.24.45	Prácheňský	okup. armáda
11.	veřejné budovy, stavby, komunikace a pod.	/	/	/	/
12.	jiné	/	/	/	/

IIb. Pokračování popisu škody (zachovejte totéž pořadí jako pod IIa):

Čís. řádkové	Jak škoda vznikla (váleč. událostmi na př. letec. útoky a pod., zloděčením, zavlacením, zabráním, zničením, poškozením neb jinou ztrátou při dočasné okupaci čs. republiky nebo jiným způsobem)	U zavlacených věcí: Kam zavlčeny	Poznámky
1.	okup. armádou		
2.	okup. armádou		
3.	okup. armádou		
4.	okup. armádou		
5.	/		
6.	požárem		
7.	poškozeno při vál. operacích		
8.	požárem		
9.	/		
10.	okup. armádou a tanky		
11.	/		
12.	/		

III. Které z věcí uvedených pod IIa chcete mít nahrazeny předměty téhož druhu, jakosti a ceny? .....

Veškeré movité věci

Označení veškerých důkazních prostředků (úřední osvědčení, lékařské vysvědčení, písemná svědectví,

označení svědků, fotografie a pod.).....

Nová hora Blatná

Řečovičky

Protopopovský Karel

Byla podána již dříve přihláška škody?

a) kdy?..... b) kde?..... c) kým?.....

Byla poskytnuta za utrpenou škodu náhrada (záloha, podpora)?

Kým a v jaké výši? Okres. národ. výborom. Brno-venkov

poskytnuta záloha Kčs 15.000 - ZNV 2746 - N/10 sk

ze dne 23. IX. 46 na stavební škodu 25.000 - Kčs ZNV 19945

- 11/12 0 ze dne 27/II. 46 na stavební škodu; Ulice č. 9 6.322 - 12/4 - III. 3. 1946

Okres. národ. výborom Brno-venkov

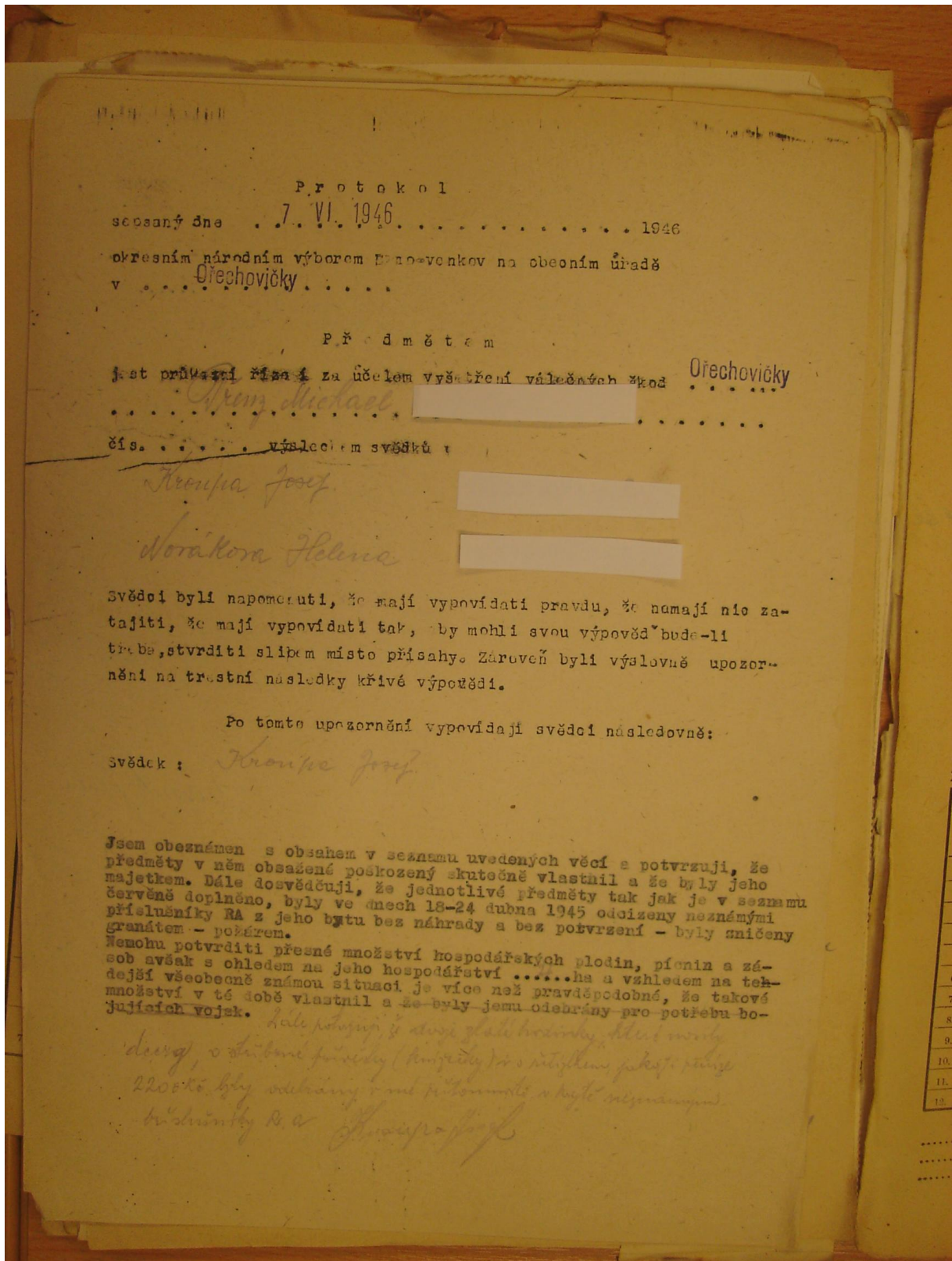
poskytnuta záloha Kčs 10.000 - ZNV Brno č. 2844/46 - VI/22 z 30/12. 1948

Kdo v přihlášce nebo v řízení o ni učiní vědomě nesprávné údaje nebo jakkoli působí na jiného, aby nesprávnými údaji nebo jiným jednáním porušil správnost řízení, bude potrestán - nejde-li o čin trestný soudně - okresním národním výborem pro přestupek pokoutou do 50.000 K nebo trestem vězení do šesti měsíců nebo oběma těmito tresty.

V Řečovicích, dne 24. srpna ..... 1945.

František

Podpis toho, kdo přihlášku podává.

milost. Věrně Helena

Jsem obeznán s obsahem v seznamu uvedených věcí a potvrzuji, že předměty v něm obsažené poškozeny skutečně vlastnil a že byly jeho majetkem. Dále dosvědčuji, že jednotlivé předměty byly ve dnech 18/24 dubna 45 odcizeny neznámými příslušníky RA z jeho bytu bez náhrady a potvrzení - byly zničeny zásahem granátu - požárem. Nemohu potvrdit přesné množství hospodářských plodin, pšenin a zrn, avšak vzhledem na velikost jeho hospodářství ..... a vzhledem na tehdejší všeobecně známou situaci je více než pravděpodobné, že takové množství v té době skutečně vlastnil a že na byly odebrány pro potřeby bojujících vojsk. *pro případ zničení požárem*

Výsledně potvrzuji, že s mými přítelstvi a křivě odloženi s výjimkou příslušníků R. a státním poskytnutím (Kováč a Helena) s úctou zvláště kromě toho, že z lásky peníze na křivě se čin 20000.

Věrně Helena

za Obč. Star. Týp.

Glorie

Obč. komise
Gregor Hradického
Mlýnský Worník Jan

Mil. Star. Týp.

.....
P r o t o k o l
.....

sepsaný na M N V v Holasicích.....

s Urbánkem Františkem..... z Holasic.....

narozený dne, měsíce, roku, ...

.....
který má dosvědčiti způsobení válečných škod podle dekretu pre-
sidenta republiky čís. 54745 Sb / komu/

..... Škardovi Františkovi..... z Holasic.....

svědek byl napomenut, aby vypovídal podle svého nejli-
mí a svědomí pravdu, Dále byl napomenut, aby vypovídal tak, aby
svoji výpověď mohl stvrditi slibem místo přísahy, že nesmí nic
zatajiti. Svědek byl upozorněn na trestní následky křivé výpově-
di podle článku k odst.5 org.zák.125/1927 Sb.
Svědék vypovídá toto: k němu

1. Jsem sousedem poškozeného a také jsem občas chodíval a viděl jsem že vlastnil dosti velké množství šatstva, prádla a obuvi, které měl za válečných operací uschovány v krytu. Většina těchto věcí byla mu odňata příslušnými R.A. Ostatní věci byly mu odcizeny neznámými pachateli po jeho nuceném odchodu z naší obce.
2. Ve svém bytě měl zánovní tvrdou ložnici, jídelnu, kuchyňské zařízení nádobí, zásoby pro domácnost, 2 panské stříbrné hodinky a dámské šperky, jež měl též v krytu uschovány. Nábytek byl z části poškozen. Ostatní zmíněné předměty, jako hodinky a dámské šperky byly mu odnаты R.A., další neznámými pachateli.
3. Po svém návratu zpět do vlastního bytu se mi stěžoval, že se mu ztratilo 10.000 Kčs na hotovosti, tyto jsem ale neviděl.
4. Víím, že měl 12 slepic, 1 krůtu a asi 20 kg těžké prase o které za válečných událostí přišel. Slepičce a krůtu si zabili příslušníci R.A., ježto hlavy a vyvržené vnitřnosti zanechali mu v jeho jídelně. Prase bylo odcizeno neznámým pachatelem, jelikož zbytky z tohoto nebyly nalezeny.
5. Jízdní kola si vzala R.A. za naší přítomnosti. Ruční vozík byl odcizen neznámým pachatelem.
7. U obytné budovy měl v oknech všechno sklo rozbito, štít strelou pro-
ražený a střechu z části poškozenou. Též plot v zahradě měl poškozený. J.
betonový sloup přeražen a několik prken rozbitých.

Karel Škarda
.....
vyslýchající:

František Urbánek
.....
podpis svědka:

Karel Škarda
.....
zapisovatel :

Podepsaný svědek vypovídá totéž co svědek František Urbánek.

Karel Škarda
.....
podpis zapisovatele

Kolarik Ant.
.....
podpis svědka

Karel Škarda
.....
podpis vyslýchajícího

Příloha k přihlášce válečných škod Karla Škardy z Holasic

Počet	Předmět škody přesný popis, značka stroje, přístroje	Z jakého materiálu	Opařeno		Zničeno, odcizeno, poškozeno 0/0 kým?	Výše škody	Vyplní úřad
			v roce	za Kčs			
1	pánský oblek, smoking	sukno	38	1500			
1	pánské pruhované kalhoty	"	39	350		1000	
1	černý kabát s vestou	"	39	750		300	
1	nový pánský oblek modrý	čes. příže	40	1200		600	
1	nový " " šedý	nitě	41	1500		1000	
1	turistický oblek, zelen.	sukno	38	1000		1000	
1	krátké kalhoty k němu	"	38	150		900	
1	pruhovaný pánský oblek	"	40	1200		100	
1	pár lakových polobotek	kůže	39	120		1000	
2	páry pánských polobotek	"	40/41	300		120	
1	pár sněrovacích botů	"	43	360		240	
1	nová důstojnická uniforma	čes. příže	38	2500		150	
1	nový důst. plášť	"	38	1000	odcizeno	2000	1400
2	vojenské čepice	"	38	200	neznámo	900	
1	opasek důstojnický	pošív. kůže	38	120		100	
1	" zvaný dohoda	kůže	35	200	kým	80	
1	důstojnická šavle	ocel	31	-		150	dar MNO.
1	nový listrový kabát	litr	41	400		-	
3	klobouky pánské	plst	35/40	300		400	
1	pánský klobouk slaměný	-	43	60		180	
1	pánská hedvábná šála	-	32	120		50	
1	" vlněná "	vlna	40	120		100	
15	různých kravát	různé	32/40	450		100	
10	pánských košil	sefír	"	1200		375	
6	" spodků	plát.	"	300		1000	
4	pánské spodky zimní	trikot	37	400		300	
35	límeců ke košilím	sefír	37/40	175		400	
1	pletená nová pánská vesta	vlna	39	200		140	
1	důst. jezdecké kalhoty	čes. příže	38	200		120	
1	pánský černý zimník	sukno	42	2000		200	
48	pánských kapesníků	různé	32/44	364		1000	
4	kompl. povlaky na postele	gradl	39	3000		384	
2	ložních prostěradel	len	34/40	2400		2000	
12	ručníků obyčejných	"	"	365		1200	
6	ubrusů stolových	damaš.	"	720		264	
36	ubrousků - serviety	"	"	1800		600	
4	sýpky na postele	sýpko- vlna	40	1400		1800	
4	peřím plněné polštáře	gradl	36	1000		1000	
2	" " peřiny	"	36	1600		800	
3	stučky damašku/výbava/	"	38	1500		1000	
2	stučka šifonu	"	39	600		1500	
6	nočních dámských košil	plát. "plát. "plát.	39	600		300	
4	dámské kombinačky	trik.	41	280		300	
6	dámských poprsenek	hedv.	42	300		360	
72	" kapesníků/výbava/-	"	30/41	242		500	
10	" košil	různé	38	500		400	
2	koupací pláště	čes. příže	40	400		1500	
1	dámský plášť	"	39	2000		1000	
1	dámský hnědý jarník	"	44	1000		2700	
1	krémové dám. plisované šaty	šaty	40/42	2700		1500	
3	dámské šaty	hedv.	37	2000		3000	
1	dámský plyšový černý zim. plyš	plyš	42	3000		36953	
1	" kožich koníček	kož.	42	3000			

Příloha k přihlášce válečných škod Karla Škardy z Holasice č. 1

Počet	Předmět škody přesný popis, značka stroje, přístroje	Z jakého materiálu	Opatřeno		Zničeno, odcizeno, poškozeno 0/0 kým?	Výše škody	Vyplní úrad
			v roce	za Kčs			
	přenáška					36953	31393
1	dámské látkové šaty	látka	37	2700	~~2700~~	1200	200
3	dámské halenky	hedv.	38/42	600		600	360
1	velká šálaručně vyšíváná tur.abecedou a ornamenty	"	34	600		350	100
1	látka na kostým, 3 m 20	sukno	40	1500		1200	600
1	3m 20 látky na černé šaty	Hedv.	43	500		500	300
1	kožišina/Boa/kuna	kožiš	37	2000		2000	600
1	3 m 20 hedv.na tmavomodré šaty dámské	hedv.	40	500	odcize-	500	200
1	kus látky na 3 prací šaty		41	240	no nezr.	240	240
1	dámský listrové šaty	listr	35	200		200	200
1	velký koš prátna a atarších šatů	různé látky	35/42	4000	kým ?	4000	1000
2	dámské kostýmy	látka	43	1500		1000	1000
2	páry nových dám.botů s beránkem	kůže	42	1000		400	360
4	dámská pyjama	flanel	40	600		600	
2	pánské pyjama	"	40	300		300	
16	párů dámských punčoch	hedv.	38/43	320		320	
8	párů pánských punčoch	plet.	"	160		160	
6	" " ponožek	"	"	90		60	
1	dámský svetr, zelený	"	41	150		150	
1	vysoké dámské boty	kůže	43	600		600	
2	páry dámských válenek	plst	44	1000		1000	
1	pár jezdeckých hlínek	kůže	40	1500		800	200
1	kus 3 m 20 sur.hedvábí	hedv	39	600		600	
1	pár kožených kamaší	kůže	40	120		120	
2	pokrývky na postela stůl	látka	36	200		200	
6	třecích rušníků	-	40	120		120	
12	kávových ubrousků					240	100
						54513	47263
1	obyčejný stůl dub	tvrdý	34	200		200	200
1	psací pánský stůl, lešt.	"	34	500		500	370
3	velké polštářové židle	"	34	1200		1200	700
1	nový koberec	imitace	42	2500		2500	1000
1	koberecová předložka	"	42	150	shořelo	150	100
4	obrazy olejomalby	-	34	1260		1260	740
1	kovová postel s žíněnkami	-	34	1000		1000	400
1	prostěradlo	len	43	25		25	20
2	přikrývky z velbl.vlny	vlna	42	400		400	200
1	stolek z ohybaného dřeva	-	34	200		200	200
2	velké skříně leštěné	tvrdé	34	1000		800	400
1	kyvadlové hodiny	-	34	500		400	400
1	skládací židle na balkon	-	43	200		100	100
1	elektrický třírám.lustrohrom.	-	43	160		160	160
4	paličkované záclony	-	43	900		700	100
1	kamna American Heating	-	34	2000		2000	1000
1	klavír, křídlo Bösendorfer	-	34	30000		25000	1000
	přenáška					38795	31393

Příloha k přihlášce válečných škod Karla Škardy z Holasice č. [redacted]

Počet	Předmět škody přesný popis, značka stroje, přístroje	Z jakého materiálu	Opalřeno		Zničeno, odcizeno, poškozeno 00 kým?	Výše škody	Vyplní úřad
			v roce	za Kčs			
	snášky						
1	velký perský koberec	-	39	15000		~~38795~~	1200
1	pokrývka na klavír, pers.	-	39	3000		15000	1400
1	knihovna, 367 svz. knih od- borná i zábavná literatura	-	14	8000		~~3000~~	1000
1	kompletní jídelna. leště- ná z kavkazského ořechu		39	30000		8000	8000
12	stříbrných jídelních příchů v pouzdře		27	6500		~~30000~~	26000
1	garnitura Meixnerova porcelánu		34	1500		6500	1800
1	garnitura karlovarského skla, 4 mísy, poháry na hrozny, mísa na ovoce, pod- nos, 2 vázy na květiny atd.....		27	4000		1300	1000
1	odborný notový materiál, celý Smetana, Dvořák, Ja- nůček, Fibich, Wagner,		14	371200	shoře-	4000	1200
1	kávořý servis - čínský		34	400	lo	900	300
7	záclon na okna	stř.	39	800		320	100
1	brokářový třídílný závěs, tkaný zlatem, těžký		39	600		700	300
1	francouzská postel		39	2000		480	1000
2	prošívané prach. přikrývky		39	1000		1650	1600
1	kuřácký stůlek s postří- břenou krabicí nadoutn.		35	500		1000	1000
1	šicí stroj skláp. Singer		37	4000		495	100
1	samovar na čaj, kompl.		35	800		3000	2000
1	turecký samovar z tep. mědi		32	1200		600	400
1	kyvadlové hodiny, velké		28	2000		1200	500
1	budíček		40	120		~~2000~~	1500
1	stůlek z mahag. dřeva se soškou „La Paloma“ a hodinami		35	600		120	100
4	obrazy, olejomalby		39	4000		400	400
1	velký čtyřram. lustr		38	1200		4000	1200
1	dětský kočárek/pro dceru/		40	3000		1000	600
1	přenosná elektr. kamna		43	800		2000	1500
1	stolová lampa bronzová		42	500		600	600
1	lampa ke klavíru		34	110		500	300
2	lustry		39	1200		110	100
7	břitev a holicí nářadí		15	38900		1000	1000
3	kg mouky		44	180		760	700
3	kg šrotu		44	140		180	120
3	kg otrub		44	40		140	120
0	zavařené maso, ovoce, tuky		44	500		40	30
0	kusů naložených vajec		44	720		500	300
	stříbrné pánské hodinky značky Schaffhausen		31	750	odci- zeno nezn.	720	100
	zlatý řetízek 20 g těžký 14 karat.		31	700	kým	750	600
	hodinky téže značky dvo- jitým pláštěm 14 karat. zlato		28	1500		700	300
	řetízek 28 g těžký, 18 k.		20	1400		3000	1300
						1400	400
	přenáška					136740	8300

Příloha k přihlášce válečných škod Karla Škardy z Holasice č. ....

Počet	Předmět škody přesný popis, značka stroje, přístroje	Z jakého materiálu	Opatřeno		Zničeno, odcizeno, poškozeno 0.0 kým?	Výše škody	Vyplní úřad
			v roce	za Kčs			
	snáška					156740	83475
1	ž. hodinky Hromada	stříb.	30	700		700	650
1	pánské hodinky Doxa	"	19	750		750	600
1	pouzdro na cig. tabák	stříb.	21	450		450	100
1	snubní pánský prsten	zlato	04	300		300	300
1	pečetní prsten s K.Š.	"	08	400		400	100
1	dám. náramkové hodinky se zlatými sponami. 14 kar.	"	29	4000		4000	1000
1	dám. hodinky s dvojitým pláštěm zdobené maceškou a vyložené 8 brilanty, 22 k	"	04	2500		2500	900
1	dlouhý zlatý řetěz 45 g	"	03	2250		2250	300
1	náhrdelčí řetěz se zdobeným přívěskem a 3 brilanty	"	03	3000		3000	900
2	náhrdelní řetízky s madonou"	"	29	1000		1000	900
1	" řetízek s 5 bri- lanty a rubínem na přívěs- ku v podobě květ. kočce	"	16	3000	odcize-	3000	900
1	zlatý zásnubní prsten	"	04	700	no přís.	700	300
1	" " " s velkým brilantem....."	"	15	8000	R.A.	8000	1000
1	prsten s 3 brilanty	"	34	5000		5000	1000
1	náušnice s brilanty v platině	"	29	10000		10000	2000
1	náušnice s diamantem a brilant. závěsy	zlato	24	6000		6000	2000
1	náušnice se safíry	"	32	1000		1000	1000
1	" s tirkisem	"	34	500		500	100
1	prsten s velk. rubínem	"	40	1000		1000	1000
1	" s diamanty	"	40	3000		3000	700
1	prsteny na zp. pomněnek	"	38	1200		1200	100
2	medailon s řetízem	"	26	1200		2000	1000
1	řetězový náramek, 36 g	"	09	2000		400	300
2	jídelní soupravy pro 6 os. porc	os. porc	24	400		2500	1000
1	radiový přijímač	nezn.	38	2500		5000	1200
1	obroučkový náramek z du- kátového zlata s 3 bril.	Zlato	35	5000			100
1	1 dukát, 4 jub. Masarykovy 20ti koruny, 2 zlaté rak.			580		580	100
1	jub. 10ti koruny			300		300	100
1	dívčí náramek	stříb.	37	300		1500	200
1	" řetězový náramek	zlato	40	1500			200
Na hotovosti odcizeno			45	10200		10200	
1	kachna		44	100		80	
6	housat		45	180		180	
4	slepice nosnice		44	60		60	
1	králík, ramlice		44	100		100	
						420	

191

5

Příloha k přihlášce válečných škod Karla Škardy z Holasice č. _____

Počet	Předmět škody přesný popis, značka stroje, přístroje	Z jakého materiálu	Opatřeno		Zničeno, odcizeno, poškozeno 0,0 kým?	Výše škody	Vyplní úřad
			v roce	za Kčs			
1	ruční vozík	dřevo	39	500		500	
1	trakař	"	"	300	odcizeno	300	
1	dvojitý žebř	"	"	300		300	
2	americké rýče	ocel	"	120		120	
2	motyky	"	"	40		40	
25	m konopné šňůry	len	"	200		200	
1	pala tesařská	ocel	"	50		50	
-----						1510	
	v Důsledky bombových a minových zásahů vyhořela celá vila až na 1 místnost postavená v r. 1939				zničeno	200000	
-----						200000	
1	chlív poškozen střelami omítka zničena, okno rozstříleno, střecha poškoz.				zničeno	500	
-----						500	
10	střelbou a tanky zničeno: ovocných stromů ve stáří 15 let--				zničeno	70000	
7	angrešových stromků.....					700	
10	keřů rybízu.....					70	
-----						7770	

Handwritten notes on the left margin including a vertical list of numbers: 50, 100, 200, 300, 400, 500, 700, 1000, 2000, 3000, 4000, 5000, 7000, 10000, 15000, 20000, 30000, 40000, 50000, 70000, 100000, 150000, 200000.

Handwritten red note: 200400-

Handwritten red note: 31000-

Handwritten red note: 10x200 12x8

II. ocenění

STÁTNÍ NÁRODNÍ VÝBOR BRNO-VENKOV.

SLO: *10070/111-8.
E-11/48.* V Brně dne *20. IX. 1948*

Předmět: *Sdělení výsledku ocenění válečných škod smíšenou komisí u okresního národního výboru podle zákona číslo 161/46 Sb.*

Berní správe Brno-venkov v Brně.

Smíšená komise, zřízená podle směrnic ministerstva vnitra ze dne 6. XI. 1946, čís. G-8330-1/11-46-III/1, zjistila válečnou škodu osoby níže uvedené takto:

Jméno a adresa poškozené osoby: *Brung Michal*
Čížkovice čís. *100*

Čís. řad.	Předmět škody	Celková výše škody podle přihl. Kčs	Informativní odhad ONV Kčs	Odhad znaleců ONV Kčs	Ocenění smíšenou komisí Kčs	Poznámka
1.	Šatstvo, prádlo, obuv	<i>9,600.-</i>	<i>6,000.-</i>		<i>6,000.-</i>	
2.	Bytové zařízení, umělecké předměty a pod.	<i>24,300.-</i>	<i>14,000.-</i>		<i>14,000.-</i>	
3a	Peníze, cenné papíry	<i>2,000.-</i>	<i>neprokázáno</i>			
3b	Pohledávky, ztráta povolání a pod.					
4.	Zivý inventář	<i>23,900.-</i>	<i>2,200.-</i>		<i>2,200.-</i>	
5.	Vozidla					
6.	Stroje, nářadí, jiný mrtvý inventář, zásoby	<i>21,200.-</i>	<i>15,000.-</i>		<i>15,000.-</i>	
7.	Obytné budovy	<i>18,270.-</i>		<i>90,990.-</i>	<i>90,990.-</i>	<i>po opravě stará obuv</i>
8.	Hospodářská stavení	<i>67,430.-</i>				
9.	Zivnost. provozovny, továrny a pod.					
10.	Jiné nemovitosti (pole, les a pod.)	<i>1,000.-</i>	<i>neprokázáno</i>			
11.	Věřejné budovy, stavby, komunikace a pod.					
12.	Jiné					
Souhrn . . .		<i>168,500.-</i>	<i>137,200.-</i>	<i>90,990.-</i>	<i>112,810.-</i>	

Souhrn ocenění smíšenou komisí slovy: *jedno sto dvacet osm tisíc jedno sto devadesát Kčs.* Kčs *112,810.-*

Zálohy poskytnuté do dne odeslání tohoto sdělení: _____

I. ocenění z 13. I. 47, č. 10070/111-8
léto 1948

Souvan

Za referenta ONV: _____

FORMULÁŘ č. 1901 V BRNĚ

Jméno a příjmení přihlašovatele Michael Trens

Vydáno ministerstvem vnitra a schváleno státním úřadem statistickým
(čís. P-385305 ze dne 24. 8. 1945) podle vl. nař. č. 196/1945 Sb.

Mimo přílohu:

Mimo přílohu staršího čísla

Okresní národní výbor Brno - venkov.

5/61-M.

Jednací číslo: 10070/151-9.

V Brně, dne 11. 1. 47.

Věc:

Poškozený: Trens Michael

v Řečovičkově čis. _____

Přihlašovatel: altt

v _____ čis. _____

příhláška válečných škod dle dekretu prezidenta republiky čis 54/45 Sb.,
zjištění škod.

20. IX. 1948

ZNV v Brně a Brní správě
Brno-venkov uvědoměn

Návrh

**pro smíšenou komisi pro zjišťování válečných škod
u okresního národního výboru Brno - venkov.**

Shora jmenovaný přihlásil válečné škody, které utrpěl na svém majetku v celkové částce 168 000,- Kčs.

Na základě provedeného vyšetření těchto škod se navrhuje, aby smíšená komise rozhodla o tomto zjištění
přihlášených škod takto:

Poskytnuté zálohy:

- 15.000,- Kčs čis. ZNV 2746/46
- 20.000,- Kčs čis. ZNV 9945/46
- 10.000,- Kčs čis. ZNV MV. 9-8322/45
- 10.000,- Kčs čis. ZNV 2846/48-VI/22

38 25

Místní národní výbor v O ř e c h o v ě

Cis. jedn.: 259/47.

Od kolkovného osvobozen.

OSVĚDČENÍ

o státní a národní spolehlivosti

Místní národní výbor v O ř e c h o v ě ..... správní okres Brno-venkov
dovšedňuje tímto, že

Tomáš T r e n z
jméno a příjmení

narozený(á) dne ..... v O ř e c h o v i ě k á c h ..... správní okres Brno-venkov
příslušný(á) do obce O ř e c h o v a ..... správní okres Brno-venkov
zaměstnáním, povoláním rolník
bytem v O ř e c h o v ě II. ..... ulice, náměstí .....

je osobou státně spolehlivou.

*) Toto osvědčení platí po dobu ./. měsíců (až do ./. 1947.) ode dne vystavení.

V O ř e c h o v ě ..... dne 6. listopadu 1947.

[Podpis]
Podpis člena MNV:

[Podpis]
Podpis předsedy MNV

Poznámka:
*) Casové omezení platnosti stanoví se pro reemigranty. Osvědčení vydané čl. státním občanům čes., sloven., nebo jiné slovan. národnosti platí tak dlouho, dokud je národní výbor, který je vydal, výměrem nezruší a straně neodejme, protože zjistil, že předpoklady pro jeho vystavení nejsou dány. - Zádosti i s přílohami u reemigrantů předkládá MNV ihned po jejich podání ONV k vyjádření a k pokynu, které jsou pro MNV závazné.

C. 1314. - Veškerá práva vyhrazena. - Pátik zakázán. - Nakladem Ústí li moravsko-slezských obcí, měst a okresů v Brně. 523. 27

Příloha 8.

	počet odevzdaných přihlášek	počet zamítnutých přihlášek
Holasice	219	59
Rajhrad*	236	146
Vojkovice**	51	21
Hajany	22	11
Ořechov	199	23
Ořechovičky	172	11
Tikovice	142	43
	ocenění Smíšenou komisí celkem	vyplacené zálohy celkem
Holasice	5,733 152 Kčs	2,561 088 Kčs
Rajhrad*	3,139 242 Kčs	1,254 500 Kčs
Vojkovice**	1,447 696 Kčs	492 600 Kčs
Hajany	507 974 Kčs	180 480 Kčs
Ořechov	9,375 473.60 Kčs***	4,979 832 Kčs
Ořechovičky	9,652 402.50 Kčs	4,011 357 Kčs
Tikovice	6,187 012 Kčs	2,638 010 Kčs

* Celkové počty přihlášek v Rajhradě, zamítnuté přihlášky, celkové ocenění škod smíšenou komisí a vyplacené zálohy celkem se netýkají sedmi přihlášek podaných spolky a organizacemi vedení družstva upravené Svatky a Svitavy X. (správa velkostatku), Hospodářské záložny, Kláštera Rajhradského, Tělocvičné jednoty Sokol Rajhrad, Rajhradského atleticko-fotbalového klubu, Národní střelecké gardy a Kongregace sester chudých příbuzných.

** Přihlášky a výsledná ocenění a zálohy z Vojkovic jsou uvedeny bez přihlášky Sboru dobrovolných hasičů ve Vojkovicích a bez částky 3,000 000 Kčs vykázané za škody vzniklé MNV.

*** Tato částka je bez ocenění 49 spisů, ke kterým se smíšená komise nevyjádřila, zda žádané náhrady za škody byly oprávněné, či nikoli. Z následného zkoumání ovšem vyplynulo, že na některé z nich byly vyplaceny zálohy za škody, a tudíž celkové ocenění škod v Ořechově je patrně ještě vyšší, i když z přihlášek válečných škod nezjistitelné.

Anotace magisterské diplomové práce

Autor: Pavliš Jaroslav

Katedra Historie, Filozofická fakulta, Univerzita Palackého
v Olomouci

Válečné škody a jejich náhrady ve vesnicích na posledním německém obranném pásmu před Brnem (Využití dosud málo publikovaného pramene - přihlášek válečných škod - k dějinám konce druhé světové války)

Vedoucí práce: doc. PhDr. David Papajík

113 s., 26 titulů použité literatury.

Klíčová slova: Československo, druhá světová válka, válečné škody a jejich náhrady, přihlášky válečných škod, Holasice, Vojkovice, Rajhrad, Hajany, Ořechov, Ořechovičky, Tikovice.

Práce se snaží zmapovat válečné škody a jejich systém nahrazování podle zákonných ustanovení lidem obcí Holasic, Rajhradu, Vojkovic a Hajan, Ořechova, Ořechoviček a Tikovic. Tyto obce ležely nebo se přímo dotýkaly poslední německé obranné linie před Brnem. Válečné škody a jejich nahrazování je analyzováno především z dosud prakticky nevyužívaného pramene - přihlášek válečných škod obyvatel výše zmíněných vesnic. Snaží se zodpovědět otázku, zda-li je možné zjistit, kdo škody způsobil. Snaží se tak poukázat na to, jestli škody způsobilý německé jednotky, Rudá armáda nebo viníka škod nelze dohledat.